

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagstiftning om alternativ till och organiseringen av häktning

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås ändringar i tvångsmedelslagen, strafflagen, häktningsslagen, fängelselagen, lagen om behandling av personuppgifter vid Brottspåföljdsmyndigheten och lagen om ersättning av statens medel som till följd av frihetsberövande skall betalas till oskyldigt häktad eller dömd.

Bestämmelserna om alternativ till häktning i tvångsmedelslagen kompletteras genom att till lagen foga bestämmelser om förstärkt reseförbud och häktningsarrest. Enligt förslaget kan domstolen i stället för häktning eller hållande i häkte bestämma att den brottsmisstänkte meddelas förstärkt reseförbud som övervakas med hjälp av tekniska anordningar, om reseförbud anses vara ett otillräckligt tvångsmedel och de övriga förutsättningarna enligt tvångsmedelslagen uppfylls. Förstärkt reseförbud kan meddelas innan svaranden döms till ett straff. Efter att svaranden dömts till ett ovillkorligt fängelsestraff kan domstolen enligt förslaget i stället för häktning eller hållande i häkte bestämma att den dömd ska åläggas häktningsarrest som övervakas med hjälp av tekniska anordningar, om förutsättningarna enligt tvångsmedelslagen uppfylls och det straff som dömts ut är fängelse i mindre än två år. Häktningsarrest kan sålunda inte användas i samband med de allra grövsta brotten.

En förutsättning för förstärkt reseförbud och häktningsarrest är bl.a. att den brottsmisstänkte eller dömd åtar sig att fullgöra de skyldigheter som ålagts för honom eller henne och att det utifrån den brottsmisstänktes eller dömdes personliga förhållanden och andra motsvarande omständigheter kan anses vara sannolikt att han eller hon fullgör skyldigheterna. Häktningsarrest ska alltid vara förenad med en skyldighet att stanna i en bostad eller på en annan plats som är lämpad för boende under de tidpunkter som framgår av domstolens avgörande. Vid förstärkt reseförbud får domstolen pröva om det finns behov av skyldighet att stanna i bostaden.

Brottspåföljdsmyndigheten för övervakningen av häktningsarrest. Brottspåföljdsmyndigheten svarar också för den tekniska övervakningen av båda tvångsmedlen. Om den som meddelats förstärkt reseförbud eller ålagts häktningsarrest bryter mot de skyldigheter som ålagts honom eller henne, ska han eller hon kunna anhållas och häktas. I lindriga fall av överträdelse av skyldigheter kan den som ålagts häktningsarrest ges en skriftlig varning.

Häktningsslagen ändras enligt förslaget så att den tid som en häktad får förvaras i en förvaringslokal som administreras av polisen förkortas och förutsättningarna för förvaring skärps.

De övriga lagarna som föreslås bli ändrade ses över med beaktande av ändringarna i tvångsmedelslagen.

Lagarna avses träda i kraft den 1 januari 2018.

INNEHÅLL

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
INNEHÅLL	2
ALLMÅN MOTIVERING	4
1 INLEDNING.....	4
1.1 Häktning som tvångsmedel.....	4
1.2 Reducering av antalet häktade som hålls i förvar i polisens lokaler	5
2 Nuläge.....	6
2.1 Lagstiftning och praxis.....	6
2.1.1 Förutsättningar för häktning och förfarandet i häktningsärenden	6
2.1.2 Begränsning av kontakter	8
2.1.3 Reseförbud	9
2.1.4 Lagstiftning om verkställighet av häktning	10
2.1.5 Förvaring av häktade i polisens lokaler.....	12
2.1.6 Häktade i fängelse	13
2.1.7 Bakgrundsfakta om häktade	14
2.2 Den internationella utvecklingen samt lagstiftningen i utlandet och i Europeiska unionen	14
2.2.1 Konventioner och rekommendationer	14
2.2.2 Alternativ till häktning i de övriga länderna i Europeiska unionen.....	19
2.2.3 Placering av häktade i andra nordiska länder	21
2.3 Bedömning av nuläget	24
2.3.1 Alternativ till häktning	24
2.3.2 Reducering av antalet häktade som hålls i förvar i polisens lokaler.....	25
3 MÅLSÄTTNING OCH DE VIKTIGASTE FÖRSLAGEN	25
3.1 Målsättning	25
3.2 Alternativ	25
3.2.1 Alternativ till häktning	25
3.2.2 Reducering av antalet häktade i förvar i polisens lokaler.....	28
3.3 De viktigaste förslagen.....	29
4 PROPOSITIONENS KONSEKVENSER	31
4.1 Ekonomiska konsekvenser.....	31
4.2 Konsekvenser för myndigheterna	33
4.3 Samhälleliga konsekvenser	34
5 BEREDNINGEN AV PROPOSITIONEN	34
DETALJMOTIVERING	36
1 LAGFÖRSLAG	36
1.1 Tvångsmedelslagen.....	36
2 kap. Gripande, anhållnade, häktning och häktningsarrest	36
3 kap. Domstolsförfarande i samband med häktningsärenden	43
5 kap. Reseförbud	44
9 kap. Tvångsmedel i samband med särskilda undersökningsmetoder	47
11 kap. Särskilda bestämmelser.....	47
1.2 Strafflagen.....	47
6 kap. Om bestämmande av straff	47
1.3 Häktningsslagen	48
2 kap. Ankomst till ett fängelse	48
3 kap. Placering i fängelset, basvård och förflyttning	49

RP 252/2016 rd

1.4	Fängelselagen.....	49
	6 kap. Förflyttning från ett fängelse till ett annat.....	49
1.5	Lagen om behandling av personuppgifter vid Brottspåföljdsmyndigheten	49
1.6	Lagen om ersättning av statens medel som till följd av frihetsberövande skall betalas till oskyldigt häktad eller dömd.....	50
2	NÄRMARE BESTÄMMELSER OCH FÖRESKRIFTER	50
3	IKRAFTTRÄDANDE	50
4	FÖRHÅLLANDE TILL GRUNDLAGEN SAMT LAGSTIFTNINGSORDNING	50
	LAGFÖRSLAG	53
	1. Lag om ändring av tvångsmedelslagen	53
	2. Lag om ändring av 6 kap. 13 § i strafflagen.....	60
	3. Lag om ändring av 2 kap. 1 § och 3 kap. 8 § i häktningsslagen	61
	4. Lag om ändring av 6 kap. 5 § i fängelselagen.....	63
	5. Lag om ändring av 1 § i lagen om behandling av personuppgifter vid Brottspåföljdsmyndigheten	64
	6. Lag om ändring av 1 a § i lagen om ersättning av statens medel som till följd av frihetsberövande skall betalas till oskyldigt häktad eller dömd	65
	BILAGA	66
	PARALLELLEXT	66
	1. Lag om ändring av tvångsmedelslagen	66
	2. Lag om ändring av 6 kap. 13 § i strafflagen.....	78
	3. Lag om ändring av 2 kap. 1 § och 3 kap. 8 § i häktningsslagen	80
	4. Lag om ändring av 6 kap. 5 § i fängelselagen.....	82
	5. Lag om ändring av 1 § i lagen om behandling av personuppgifter vid Brottspåföljdsmyndigheten	83
	6. Lag om ändring av 1 a § i lagen om ersättning av statens medel som till följd av frihetsberövande skall betalas till oskyldigt häktad eller dömd	84

ALLMÄN MOTIVERING

1 Inledning

1.1 Häktning som tvångsmedel

Med häktning avses den tid en brottsmisstänkt hålls häktad på grund av brott innan en laga kraft vunnit och verkställbar dom meddelas. Genom häktning strävar man framför allt efter att säkerställa att förundersökningen och rättegången kan genomföras på behörigt sätt.

Genom häktning görs ett kraftigt intrång i den personliga friheten, vilken såsom en viktig grundläggande fri- och rättighet och mänsklig rättighet skyddas i grundlagen och i överenskommelser om de mänskliga rättigheterna. Dessutom är häktning, i synnerhet långvarig häktning, förenad med olägenheter såsom förlust av arbets- och studieplats, förlust av bostad samt försvårat upprätthållande av familjeband och andra sociala förbindelser. Verkställighet av häktning orsakar också kostnader och antalet häktade påverkar fängelsernas användningsgrad.

Utgångspunkten vid bemötandet av häktade är den oskuldspresumtion som framgår av artikel 6 i Europakonventionen, enligt vilken var och en som blivit anklagad för brott ska betraktas som oskyldig till dess hans eller hennes skuld lagligen fastställts. I den finska lagstiftningen har konsekvenserna av oskuldspresumtionen uttryckts i 1 kap. 4 § i häktningsslagen (768/2005), enligt vilken den häktades rättigheter inte får begränsas mer än vad syftet med häktningen, förvaringssäkerheten vid häktning och upprätthållandet av ordningen i fängelset nödvändigtvis kräver. Syftet med oskuldspresumtionen är att säkerställa att häktningstiden inte utgör ett förhandsavtjänande av straff.

Av oskuldspresumtionen följer också att frihetsberövandet ska vara ett medel som tillgrips i sista hand för att trygga förundersökningen och rättegången. I 2 kap. i tvångsmedelslagen (806/2011) föreskrivs om förutsättningarna för häktning. Det enda alternativet till häktning är nuförtiden reseförbud, om vilket det ingår bestämmelser i 5 kap. i tvångsmedelslagen.

Det dagliga genomsnittliga antalet häktade i fängelser har under de senaste åren ökat betydligt. År 2000 var det dagliga antalet häktade i medeltal 376 och år 2015 var det 597. Orsaken till utvecklingen är förändringarna i brottslighetsutvecklingen såsom ökningen i narkotikabrottsligheten och i den organiserade brottsligheten samt brottslighetens internationalisering. Antalet utländska fångar och samtidigt utländska häktade har ökat på 2000-talet. Också den reform av förfarandet vid rättegångar i brottmål som genomfördes 1998 och utvidgningen av förutsättningarna för häktning år 1995 har ökat antalet häktade. Metoderna för inhämtande av information, såsom teletvångsmedlen, har också utvecklats. Detta har lett till längre och mer omfattande förundersökningar av brott.

En orsak till det ökade antalet häktade är att straffprocesserna har blivit längre. En häktning varar i genomsnitt längre än tidigare. En häktad tillbringade år 2015 i medeltal 3,6 månader i fängelse, när en häktning t.ex. år 1994 varade ca 1,9 månader.

På grund av oskuldspresumtionen och det ökade antalet häktade är det motiverat att sträva efter att hitta fungerande alternativ till häktning. Häktning bör användas som ett medel i sista hand som först anlitas när det syfte som eftersträvas inte kan nås med lindrigare tvångsmedel. Denna ståndpunkt, som ger uttryck för principen om minsta olägenhet och också för proportionalitetsprincipen, förutsätter att det finns tillgång till fungerande och trovärdiga alternativ till häktning.

Justitieministeriets arbetsgrupp för utredning av förbättrandet av häktningsförhållandena (justitieministeriets betänkanden och utlåtanden 81/2010) föreslog att en utredning inleds om alternativ till häktning och om deras konsekvenser och lämplighet. Också den kommission som reformerade förundersöknings- och tvångsmedelslagen (Kommittébetänkande 2009:2) föreslog att alternativ till häktning utreds.

Justitieministeriet tillsatte den 24 februari 2014 en arbetsgrupp för att utreda organiseringen av och alternativ till häktning. Denna proposition grundar sig på arbetsgruppens betänkande (Utredning om organiseringen av och alternativ till häktning, justitieministeriets betänkanden och utlåtanden 5/2016) och utlåtandena om betänkandet (Remissammandrag, justitieministeriets betänkanden och utlåtanden 34/2016).

1.2 Reducering av antalet häktade som hålls i förvar i polisens lokaler

Enligt 2 kap. 1 § i häktningsslagen ska den som häktats för ett brott utan dröjsmål föras till det fängelse som ligger närmast den domstol som behandlar åtalet och som används som häkte. Den domstol som beslutar om häktning kan på framställning av en anhållningsberättigad tjänsteman fatta beslut om att den häktade ska placeras i en sådan förvaringslokal för häktade som administreras av polisen, om det är nödvändigt för att hålla den häktade avskild eller av säkerhetsskäl, eller om utredningen av brottet särskilt så kräver. Enligt paragrafen får en häktad inte hållas i polisens förvaringslokal längre än fyra veckor, om det inte finns särskilt vägande skäl till detta. Majoriteten av de häktade har placerats i häkten, men cirka en sjättedel av de häktade förvaras i början av häktningstiden häktade i polisens förvaringslokaler

Tabell 1. Det dagliga genomsnittliga antalet häktade i polisens lokaler och i fängelserna under perioden 2000–2015.

År	I polisens lokaler	I fängelser	Sammanlagt
2000	99	376	475
2001	114	457	571
2002	173	478	651
2003	187	492	679
2004	97	473	570
2005	110	519	629
2006	110	463	573
2007	92	506	598
2008	101	559	660
2009	95	569	664
2010	95	599	694
2011	97	598	695
2012	95	626	721
2013	95	578	673
2014	80	619	699
2015	85	597	682

Internationella och nationella övervakningsorgan har i flera sammanhang framfört kritik mot att häktade förvaras i polisens lokaler. Europarådets kommitté till förhindrande av tortyr och omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning (CPT) besökte Finland under den femte periodiska granskningen hösten 2014. I sin rapport uppmanar kommittén de finska myndigheterna att vidta skyndsamma åtgärder för att upphöra med att förvara häktade i po-

lishäkten. CPT har av Finland begärt en detaljerad handlingsplan med exakt uppställda tidsramar där ekonomiska resurser säkerställs och där klara åtgärder fastställs för att uppnå detta mål. I CPT:s rapport fäster man uppmärksamhet bl.a. vid möjligheterna för häktade som placerats i polishäkten att delta i sysselsättning och rastning och att få hälsovårdstjänster. Fångarna vistas i celler med undantag för raster utomhus och eventuella duschbesök. I allmänhet är de faktiska möjligheterna till rastning utomhus obetydliga, och deltagande i olika aktiviteter som arrangeras utanför cellen är mycket begränsat. En delegation från CPT besökte Finland i juni 2016 under ett kort inspektionsbesök. I samband med sitt besök förutsatte delegationen att rekommendationerna genomförs så snart som möjligt.

Förenta nationernas (FN) kommitté mot tortyr (Committee against Torture, CAT), som övervakar genomförandet av FN:s konvention mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning (CAT) har i slutsatserna om Finlands femte och sjätte periodiska rapport (CAT/C/FIN/5–6) uppmanat Finland att ändra lagstiftningen så att häktade snabbare än i nuläget överflyttas från polisens förvaringslokaler till fängelser.

När i en förundersökning utredningsansvaret och ansvaret för den häktades förhållanden och förvaring innehåller av samma instans, finns det enligt övervakningsorganen en risk för att det utövas påtryckning mot den häktade eller att det förekommer mutor. Trots att det i ett enskilt fall inte skulle gå att påvisa någon sådan konkret fara för påtryckning, anser övervakningsorganen att själva möjligheten därtill ger upphov till kritik. Också enligt Europarådets fängelse-regler bör häktade och fångar i princip endast förvaras i fängelser.

Också riksdagens justitieombudsman (JO) har i samband med flera inspektioner av polishäkten fäst uppmärksamhet vid polishäktenas dåliga skick och olämplighet som plats för längre förvaring av personer som berövats friheten. Det har allmänt konstaterats att förhållandena i polishäktena endast lämpar sig för kortvarig förvaring av personer. JO har fäst uppmärksamhet vid bristfälligheter i fråga om rastningsutrymmen utomhus och utrymmen för besök, eller att sådana utrymmen helt saknas.

2 Nuläge

2.1 Lagstiftning och praxis

2.1.1 Förutsättningar för häktning och förfarandet i häktningsärenden

Bestämmelser om förfarandet i samband med häktningsärenden och om häktningsförutsättningarna finns i 2 och 3 kap. i tvångsmedelslagen. Enligt 3 kap. 4 § i tvångsmedelslagen ska ett yrkande att en anhållen ska häktas framställas hos domstolen utan dröjsmål och senast före klockan tolv den tredje dagen efter gripandet. Enligt 3 kap. 5 § i tvångsmedelslagen ska ett häktningsyrkande tas upp vid domstol utan dröjsmål. Ett yrkande att en anhållen ska häktas ska tas upp senast fyra dygn efter gripandet.

Enligt 2 kap. 11 § 1 mom. i tvångsmedelslagen får den som på sannolika skäl är misstänkt för brott häktas under samma förutsättningar som han eller hon får anhållas med stöd av 5 § 1 mom. Häktning är möjlig, om

- 1) det inte föreskrivs ett lindrigare straff för brottet än fängelse i två år,
- 2) det för brottet föreskrivs ett lindrigare straff än fängelse i två år, men det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst ett år och den misstänktes personliga förhållanden eller andra omständigheter ger anledning att misstänka att personen

RP 252/2016 rd

a) flyr eller på något annat sätt drar sig undan förundersökning, rättegång eller verkställighet av straff,

b) försvårar utredningen av saken genom att undanröja, förstöra, ändra eller gömma bevis eller påverka ett vittne, en målsägande, en sakkunnig eller en medgärningsman, eller

c) fortsätter sin brottsliga verksamhet,

3) han eller hon inte är känd och vägrar uppge sitt namn eller sin adress eller lämnar uppenbart osanna uppgifter om detta, eller

4) han eller hon inte har stadigvarande bostad i Finland och det är sannolikt att han eller hon genom att lämna landet drar sig undan förundersökning, rättegång eller verkställighet av straff.

Enligt 2 kap. 11 § 2 mom. i tvångsmedelslagen får den som är skäligen misstänkt för brott häktas fastän det inte finns sannolika skäl för misstanken, om de förutsättningar för häktning som nämns i 1 mom. i övrigt finns och det är synnerligen viktigt att den misstänkte häktas i avvaktan på tilläggsutredning.

Enligt 2 kap. 12 § 1 mom. i tvångsmedelslagen får domstolen på yrkande av åklagaren eller den målsägande som yrkat straff för svaranden bestämma att den som dömts till ovillkorligt fängelsestraff ska häktas eller fortfarande hållas häktad, om

1) det utdömda straffet är fängelse i minst två år,

2) det utdömda straffet är fängelse i mindre än två år men minst ett år och det är sannolikt att den dömde

a) flyr eller på annat sätt drar sig undan verkställighet av straff, eller

b) fortsätter sin brottsliga verksamhet,

3) det utdömda straffet är fängelse i mindre än ett år och

a) den dömde inte har stadigvarande bostad i Finland och det är sannolikt att han eller hon genom att lämna landet drar sig undan verkställighet av straff, eller

b) den dömde i en eller flera domar har dömts till fängelsestraff för flera brott som har begåtts med korta mellanrum och häktningen är behövlig för att hindra fortsatt brottslig verksamhet av lika allvarlig art.

Enligt 2 kap. 12 § 2 mom. i tvångsmedelslagen är ett beslut om häktning av en dömd i kraft tills verkställigheten av straffet inleds eller fullföljdsdomstolen bestämmer något annat i saken.

Enligt 2 kap. 13 § i tvångsmedelslagen får ingen häktas eller förordnas att fortfarande hållas häktad, om detta är oskäligt med hänsyn till sakens natur eller den misstänktes eller dömdes ålder eller andra personliga förhållanden.

Enligt 3 kap. 1 § i tvångsmedelslagen fattas beslutet om häktning av den domstol som är behörig att behandla åtal i saken. Innan åtal väcks får beslut om häktning av en anhållen fattas också av någon annan tingsrätt där saken kan behandlas på ett lämpligt sätt. Enligt 3 kap. 2 § framställs ett häktningsyrkande under förundersökningen av en anhållningsberättigad tjänste-

man. Innan yrkandet framställs ska åklagaren underrättas om yrkandet, och åklagaren kan överta avgörandet av frågan om huruvida häktningsyrkande ska framställas. Efter det att saken efter avslutad förundersökning har överförts till åklagaren beslutar han eller hon om framställning av häktningsyrkande. Också den målsägande som yrkat på straff för den dömden får begära att den dömden ska häktas. Domstolen får inte utan begäran besluta att den som är svarande i ett brottmål ska häktas.

Bestämmelser om den tid inom vilken ett yrkande om häktning av en anhållen ska framställas finns i 3 kap. 4 § i tvångsmedelslagen. Enligt paragrafen ska ett yrkande att en anhållen ska häktas framställas hos domstolen utan dröjsmål och senast före klockan tolv den tredje dagen efter gripandet. Bestämmelser om när och hur häktningsyrkanden ska tas upp finns i 5 §, enligt vilken ett häktningsyrkande ska tas upp vid domstol utan dröjsmål. Ett yrkande att en anhållen ska häktas ska tas upp senast fyra dygn efter gripandet.

Bestämmelser om ny behandling av ett häktningsärende finns i 3 kap. 15 §. Enligt 1 mom. i den paragrafen ska den domstol som behandlar åtalet, om den som är misstänkt för ett brott har häktats, på begäran av den häktade och tills domen ges, utan dröjsmål och senast fyra dygn efter det att begäran framställdes ta upp häktningsärendet till ny behandling. Innan åtal väcks får ärendet behandlas på nytt också av den tingsrätt inom vars domkrets den ort där den häktade förvaras finns. Ett häktningsärende behöver dock inte tas upp till ny behandling tidigare än två veckor efter den föregående behandlingen. Enligt 2 mom. ska domstolen ta upp ärendet till ny behandling också tidigare än vad som anges i 1 mom., om det finns skäl till det med anledning av någon omständighet som framkommit efter den föregående behandlingen. En anhållningsberättigad tjänsteman ska omedelbart underrätta den häktade och dennes biträde om sådana väsentliga förändringar i omständigheterna som ger anledning till ny behandling.

Bestämmelser om frigivning av en häktad finns i 3 kap. 17 §. Enligt paragrafen ska domstolen bestämma att en häktad genast ska friges, om det inte längre finns förutsättningar för häktning med anledning av i 15 § avsedd ny behandling av häktningsärendet eller en dom eller omständigheter som framkommit under huvudförhandlingen. Om det inte längre finns förutsättningar för häktning, ska domstolen på framställning som en anhållningsberättigad tjänsteman gjort vid sammanträdet i samband med behandlingen av häktningsärendet eller huvudsaken bestämma att den häktade genast ska friges. Den anhållningsberättigade tjänstemannen ska förordna om omedelbar frigivning av den häktade, om det inte längre finns förutsättningar för häktning. Därförinnan ska åklagaren underrättas om detta och åklagaren kan överta beslutanderätten i frågan om frigivning.

2.1.2 Begränsning av kontakter

Domstolen kan besluta om begränsning av den häktades kontakter. Enligt 4 kap. 1 § i tvångsmedelslagen kan medan förundersökning pågår den gripnes, den anhållnes och den häktades kontakter med någon annan person begränsas, om det finns anledning att misstänka att kontakterna äventyrar syftet med gripandet, anhållandet eller häktningen. Kontakterna kan också begränsas medan åtalsprövningen och rättegången pågår, om det finns grundad anledning att misstänka att kontakterna allvarligt äventyrar syftet med häktningen. Kontakter med ombudet får inte begränsas. Kontakter med nära anhöriga eller andra närstående och kontakter med den diplomatiska beskickning eller det konsulat som representerar den häktades hemland får begränsas endast av särskilt vägande skäl som hänför sig till utredningen av brottet. Kontakter med nära anhöriga får begränsas endast i den utsträckning det är nödvändigt för att uppnå syftet med gripandet, anhållandet eller häktningen.

Begränsning av kontakter kan omfatta begränsning av brevväxling, användning av telefon, besök eller andra kontakter utanför förvaringslokalen eller fängelset eller av samvaro med en

viss gripen, anhållen eller häktad. Kontakterna får inte begränsas i större utsträckning eller längre än nödvändigt. Domstolen beslutar om begränsning av den häktades kontakter. Före domstolens avgörande kan fängelsedirektören på framställning av en anhållningsberättigad tjänsteman eller, om den häktade har placerats i en förvaringslokal hos polisen, en anhållningsberättigad tjänsteman temporärt besluta om begränsning av kontakter. Den tjänsteman som beslutar om eller har rätt att lämna en framställning om begränsning av kontakter ska besluta om slopande av begränsningen av kontakterna, om det inte längre finns förutsättningar för begränsningen. Ett ärende som gäller begränsning av kontakter får hänskjuta till domstol för prövning som ett separat ärende utan att frågan om häktningen samtidigt prövas.

2.1.3 Reseförbud

I 5 kap. i tvångsmedelslagen föreskrivs om reseförbud. Enligt 1 § får den som på sannolika skäl är misstänkt för brott i stället för att anhållas eller häktas meddelas reseförbud, om det för brottet föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst ett år och det på grund av den misstänktes personliga förhållanden eller andra omständigheter finns anledning att misstänka att personen

- 1) flyr eller på något annat sätt drar sig undan förundersökning, rättegång eller verkställighet av straff,
- 2) försvårar utredningen av saken genom att undanröja, förstöra, ändra eller gömma bevis eller påverka ett vittne, en målsägande, en sakkunnig eller en medgärningsman, eller
- 3) fortsätter sin brottsliga verksamhet.

Enligt 5 kap. 2 § i tvångsmedelslagen kan i ett beslut om reseförbud den som meddelats reseförbud åläggas att

- 1) inte lämna den ort eller det område som nämns i beslutet,
- 2) inte vistas eller röra sig på ett visst område som nämns i beslutet,
- 3) under vissa tider vara anträffbar i sin bostad eller på sin arbetsplats,
- 4) på bestämda tider anmäla sig hos polisen,
- 5) vistas på en inrättning eller ett sjukhus där han eller hon är intagen eller tas in,
- 6) inte kontakta de personer som avses i 1 § 1 mom. 2 punkten, eller
- 7) överlämna sitt pass till polisen.

I beslutet om reseförbud kan den förbudet gäller dock ges tillstånd att lämna den ort eller det område som anges i beslutet för att sköta sitt arbete eller av någon annan jämförbar orsak.

Enligt 5 kap. 4 § i tvångsmedelslagen beslutar en anhållningsberättigad tjänsteman om meddelande av reseförbud under förundersökningen. Innan beslutet fattas ska åklagaren underrättas, och denne kan överta avgörandet i frågan. Efter det att saken efter slutförd förundersökning har överförts till åklagaren beslutar åklagaren om meddelande av reseförbud. Efter det att åtal har väckts fattar domstolen beslut om meddelande av reseförbud. Domstolen får då meddela den åtalade reseförbud endast på yrkande av åklagaren. Vid handläggningen av ett häktningsyrkande eller ett ärende som gäller fortsatt häktning ska domstolen pröva om de förut-

sättningar som avses i 1 § uppfylls och om den som begärts häktad eller den häktade ska meddelas reseförbud i stället för att häktas. Domstolen beslutar då om detta reseförbud även då åtal ännu inte har väckts. I fråga om reseförbud som meddelas med anledning av en klagan över ett häktningsbeslut är det dock den domstol som har fattat häktningsbeslutet som fattar beslutet.

Enligt 5 kap. 6 § i tvångsmedelslagen får en anhållningsberättigad tjänsteman av grundad anledning i enskilda fall bevilja den som meddelats reseförbud tillstånd till smärre undantag från en skyldighet som ingår i beslutet om reseförbud. Den som meddelats reseförbud får föra ett ärende som gäller undantag från förbudet till domstol, om en anhållningsberättigad tjänsteman vägrar bevilja tillstånd.

Enligt 5 kap. 7 § i tvångsmedelslagen får ett beslut om reseförbud ändras till följd av förändrade omständigheter eller av viktiga skäl.

Enligt 5 kap. 8 § i tvångsmedelslagen ska ett reseförbud helt eller delvis hävas genast när det inte längre finns förutsättningar för att hålla reseförbudet i kraft i oförändrad form. Reseförbudet ska hävas, om inte åtal väcks inom 60 dagar från det att förbudet meddelades. Domstolen får förlänga tiden på begäran som en anhållningsberättigad tjänsteman gjort senast en vecka före den föreskrivna tidens utgång. Domstolen ska ta upp ärendet utan dröjsmål och avgöra det inom den föreskrivna tiden.

Den som har meddelats reseförbud har redan innan åtal väcks rätt att föra frågan om huruvida ett reseförbud som meddelats av en anhållningsberättigad tjänsteman ska bestå till domstol för prövning. En sådan begäran ska tas upp till behandling inom en vecka från det att den inkommit till domstolen. Domstolen ska helt eller delvis häva förbudet, om den efter att ha gett den anhållningsberättigade tjänstemannen tillfälle att bli hörd anser att det inte finns förutsättningar för att hålla reseförbudet i kraft i oförändrad form. Vid ny behandling av ett reseförbud som domstolen meddelat ska 3 kap. 15 § 1 mom. iakttas i tillämpliga delar.

När domstolen avgör målet får den enligt 5 kap. 9 § 3 mom. i tvångsmedelslagen endast i det fall att svaranden döms till ovillkorligt fängelsestraff meddela svaranden reseförbud eller bestämma att ett meddelat reseförbud ska bestå. En svarande som är på fri fot får meddelas reseförbud endast på yrkande av åklagaren eller den målsägande som yrkat på straff för svaranden. Domstolen får självmant förordna att den som är häktad eller den mot vilken häktningsyrkande har framställts ska meddelas reseförbud i stället för att häktas. Reseförbudet gäller då tills verkställigheten av straffet inleds eller tills en högre domstol bestämmer något annat.

2.1.4 Lagstiftning om verkställighet av häktning

I häktningslagen föreskrivs om den häktades rättigheter, ställning och bemötande i fängelset. Lagen kompletteras av statsrådets förordning om häktning (549/2015). Enligt 1 kap. 3 § i lagen är syftet med häktning att säkerställa förundersökningen av ett brott, domstolsbehandlingen och straffverkställigheten samt att förhindra fortsatt brottslig verksamhet. Bestämmelsen har samband med de i tvångsmedelslagen föreskrivna förutsättningarna för häktning, dvs. fara för flykt, fara för att bevis förstörs och fara för att den misstänkte fortsätter sin brottsliga verksamhet. Man strävar efter att genomföra häktningen så att ett tillbörligt genomförande av straffprocessen inte äventyras.

Enligt 2 kap. 1 § i häktningslagen ska den som häktats för ett brott utan dröjsmål föras till det fängelse som ligger närmast den domstol som behandlar åtalet och som används som häkte eller av särskilda skäl till något annat fängelse som används som häkte. Häktning börjar från och med domstolens häktningsbeslut.

RP 252/2016 rd

I princip ska den häktade placeras i det närmast belägna fängelse som används som häkte, men den häktade får också placeras i en sådan förvaringslokal som administreras av polisen, om det är nödvändigt för att hålla den häktade avskild eller av säkerhetsskäl, eller om utredningen av brottet av särskilda skäl så kräver. Den häktade får inte hållas i polisens förvaringslokal längre än fyra veckor, om det inte finns särskilt vägande skäl till detta. Med särskilt vägande skäl avses enligt förarbetena till häktninglagen t.ex. en situation där den häktade har häktats som misstänkt i ett omfattande eller svårutrett brottmål, där det finns många inblandade. Det kan också vara fråga om ett allvarligt brott. Såsom särskilt vägande skäl kan också betraktas en begäran från den häktade själv i en situation där den häktade har anledning att frukta för sin egen säkerhet.

Om den häktade placerats i en förvaringslokal som administreras av polisen, ska placeringsärendet och dess grunder tas upp till behandling i domstol tillsammans med häktningsärendet vid den nya behandling av häktningsärendet som avses i 3 kap. 15 § i tvångsmedelslagen. Den häktade kan också få förvaringen i polisens förvaringslokal separat prövad av domstol på nytt, och då iaktas i tillämpliga delar det förfarande som föreskrivs i 1, 3 och 4 mom. i den paragrafen. En anhållningsberättigad tjänsteman eller åklagaren ska föra saken till domstol, om den häktade ska förvaras i förvaringslokalen längre än fyra veckor.

Enligt 2 kap. 6 § i häktninglagen utfärdas närmare bestämmelser om de fängelser som används som häkten genom förordning av justitieministeriet. I december 2011 utfärdade justitieministeriet en förordning om fängelser som används som häkten (1336/2011).

Häktningen kan upphöra om en domstol beslutar att det inte längre finns förutsättningar för häktning. Detta kan ske utifrån ett beslut som domstolen tagit initiativ till, på framställning av en anhållningsberättigad tjänsteman eller med stöd av ett beslut som en sådan tjänsteman tagit på eget initiativ. I 1 kap. 2 § i häktninglagen föreskrivs om upphörande av häktning när den häktade inte frigges utan blir en fånge som avtjänar fängelse. Enligt paragrafen upphör häktningen den dag då tingsrättens dom vinner laga kraft eller då hovrättens dom meddelas eller avkunnas och fängelset har underrättat den häktade om detta.

De bestämmelser som gäller häktade är i huvudsak likadana som de bestämmelser som gäller fångar som avtjänar straff, men det finns också skillnader i bestämmelserna. Enligt 2 kap. 1 § 2 mom. i häktninglagen får häktade inte placeras i öppna anstalter. Enligt 3 kap. 1 § i häktninglagen ska häktade placeras i andra fängelser eller på andra avdelningar än fångar som avtjänar straff. Detta krav får emellertid frångås om den häktade ber om det på grund av deltagande i sysselsättning eller om det är nödvändigt för att avvärja en fara som hotar fångarnas, de häktades eller de anställdas säkerhet eller om det annars tillfälligt behövs för att upprätthålla ordningen i fängelset. Till skillnad från fångar som avtjänar straff är häktade inte skyldiga att delta i sysselsättning. Häktade ska dock beredas möjlighet att delta i sysselsättning om de så önskar.

Enligt 4 kap. 1 § i häktninglagen får en häktad inte beviljas tillstånd till verksamhet utanför fängelset såsom civilt arbete eller studier. En häktad får endast beviljas permission av synnerligen viktigt skäl och även då under behövlig bevakning. En häktads kontakter utanför fängelset avviker från kontakterna för en fånge som avtjänar fängelse på det sättet att ovan angivna begränsningar kan uppställas för en häktad. En häktad vars kontakter begränsats kan inte heller beviljas tillstånd att använda internet eller elektronisk post.

På bemötandet av frihetsberövade som förvaras i polisens lokaler tillämpas bestämmelserna i lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen (841/2006), statsrådets förordning om behandlingen av personer i förvar hos polisen (645/2008) och inrikesministeriets förordning om behandlingen av personer i förvar hos polisen (646/2008). Med person som berövats sin

RP 252/2016 rd

frihet avses i lagen häktade, anhållna och gripna personer. Polisens förvaringslokaler godkänns av Polisstyrelsen.

Till sina viktigaste delar motsvarar lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen häktningenslagen. I lagen finns bestämmelser bl.a. om innehav av egendom, hälso- och sjukvård, klädsel, mathållning, användning av pengar och andra betalningsmedel, granskningar och säkerhetsåtgärder. I 13 kap. 3 § föreskrivs när bestämmelserna i häktningenslagen tillämpas på behandlingen av en häktad som hålls i förvar hos polisen. Bestämmelserna i häktningenslagen tillämpas bl.a. i fråga om brevväxling och telefonsamtal samt kontakter utom fängelset. I lagen finns dock inte bestämmelser om aktiviteter som ordnas för häktade eller om fritid. I praktiken avviker verksamhetsmöjligheterna för häktade i fängelser och häktade i förvar hos polisen.

2.1.5 Förvaring av häktade i polisens lokaler

Huvudpolisstationerna är polisstationerna i Helsingfors, Sydöstra Finland, Östra Nyland, Tavastland, Västra Nyland, Österbotten, Inre Finland, Sydvästra Finland, Östra Finland, Uleåborg och Lappland. Det förvaras häktade i alla 11 huvudpolisstationer. Dessutom förvaras häktade också i andra polisstationer på vissa polisinsrättningsområden. En polisinsrättning kan således ha flera lokaler för förvaring av häktade.

Största delen av polishäkterna som förvarar häktade är i nöjaktigt skick. Förvaringslokaler renoveras allteftersom det är ekonomiskt möjligt. Främst strävar man efter att renovera de polishäkterna som finns i samband med huvudpolisstationerna. Samtidigt utreds det om det är möjligt att avstå från vissa förvaringslokaler. Kriterierna för bedömningen är förvaringslokalernas beläggningsgrad, läge, investeringsbehov och situationen avseende hyreskontraktet.

År 2015 vistades ca 46 procent av de häktade högst sju dagar i polisens lokaler och ca 67 procent mindre än 14 dagar.

Tabell 2. Längden på häktning i polisens lokaler år 2015.

Längden på häktningen (dygn)	2015 (N)	2015 (%)
0-7	1 028	46,3
8-13	499	20,2
14-20	335	16,0
21-29	314	14,2
30-59	60	2,7
60-89	5	0,2
90-	8	0,4
Sammanlagt	2 219	100

RP 252/2016 rd

I polisens lokaler fanns det dagligen i genomsnitt 85 häktade år 2015. Situationen har sedan 2010 hållit sig på en jämn nivå. Som högst var antalet häktade i förvar hos polisen under de första åren efter millennieskiftet, men sedermera har det gått ned. Årligen kommer drygt 2 000 häktade till polishäkten. Deras genomsnittliga tid i förvar är något under två veckor.

2.1.6 Häktade i fängelse

I justitieministeriets förordning om fängelser som används som häkten föreskrivs om de fängelser som används som placeringsfängelse för häktade. Enligt 1 § används Helsingfors, Jokela, Kuopio, Kylmäkoski, Pelso, Pyhäselkä, Riihimäki, S:t Michels, Sukeva, Tavastehus, Uleåborgs, Vanda, Vasa och Åbo fängelse som häkte för män. I Helsingfors, Pelso och Sukeva fängelse kan endast sådana häktade placeras som väntar på beslut av en fullföljdsdomstol och som samtycker till placeringen. Enligt 2 § används Kuopio, Pyhäselkä, Tavastehus, Uleåborgs, Vanda, Vasa och Åbo fängelse som häkte för kvinnor.

I oktober 2015 var Vanda, Jokela, Tavastehus, Kylmäkoski och Åbo fängelser överbefolkade, vilket försvårar placeringen av fångar. Vasa, Kuopio, S:t Michels och Uleåborgs fängelser har genomgått en grundlig reparation. I Tavastehus fängelse finns det fortfarande celler utan WC, sammanlagt 107.

Tabell 3. Fängelser som används som häkte, deras fastställda totala antal fångplatser och antalet häktade, situationen 1.1.2016

Fängelse	Fastställda fångplatser	Häktade	Inskrivna fångar sammanlagt
Vanda	185	201	223
Jokela	84	69	85
Kylmäkoski	96	25	85
Tavastehus	110	26	123
S:t Michel	116	48	109
Kuopio	93	42	94
Vasa	59	30	68
Åbo	255	68	293
Pyhäselkä	87	16	79
Uleåborg	79	40	74
Helsingfors	254	1	247
Riihimäki	223	14	198
Sukeva	186	1	177
Sammanlagt	1164	581	1233

Den 1 januari 2016 var sammanlagt 45 kvinnor häktade och de var placerade i Kuopio, Pyhäselkä, Uleåborg, Tavastehus, Vasa och Åbo fängelse.

I Vanda, Åbo, Tavastehus, Helsingfors, S:t Michel, Vasa, Kuopio och Uleåborg finns både ett fängelse och ett polishäkte.

2.1.7 Bakgrundsfakta om häktade

År 2015 övergick sammanlagt 2 014 häktade från frihet till fängelse, av dem var 194 kvinnor. Av de häktade som övergick från friheten var 32 under 18 år och sammanlagt 164 i åldersgruppen 18–20 år. De häktades andel av alla fångar var i januari 2015 ca 21 procent. De häktade är överrepresenterade bland utländska fångar. I april 2016 fanns sammanlagt 216 utländska häktade i fängelserna, vilket är ca 41 procent av alla utländska fångar (527).

Enligt Brottspåföljdsmyndighetens statistik (Brottspåföljds klienterna 1.5.2015, på finska) var det vanligaste huvudåtalet för häktade år 2015 narkotikabrott, vilket var huvudbrottsrubriceringen för cirka en tredjedel av de häktade. Den näst vanligaste gruppen (ca 25 procent) utgjordes av personer häktade för egendomsbrott (inbegripet rån) och personer häktade för brott mot liv (24 procent).

Närmare 40 procent av de häktade är 15–29-åringar, cirka en tredjedel 30–39-åringar och cirka en fjärdedel 40-åringar eller äldre.

Tabell 4. Åldersfördelningen bland häktade (i procent) år 2014 och 2015

År/Ålder	15–17	18–20	21–24	25–29	30–39	40–49	50–	Totalt
2014	0,5	5,9	14,8	15,9	34,5	21,5	7,0	250
2015	0,9	5,9	8,6	16,4	34,1	22,2	11,9	182

År 2015 var cirka en tredjedel av de häktade från Nyland och över hälften av dem var placerade inom Södra Finlands brottspåföljdsregion. Utländska häktade bildar den näst största fånggruppen inom Södra Finlands brottspåföljdsregion. Inom Östra och Norra Finlands brottspåföljdsregion har cirka en fjärdedel Norra Österbotten som hemlandskap. Cirka en femtedel av de häktade inom Västra-Finlands brottspåföljdsregion kom från Birkaland, cirka en sjättedel av de häktade kom från Nyland och cirka en sjättedel från Egentliga Finland.

2.2 Den internationella utvecklingen samt lagstiftningen i utlandet och i Europeiska unionen

2.2.1 Konventioner och rekommendationer

Europakonventionen

Enligt artikel 3 i europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (FördrS 85–86/1998, Europakonventionen), som styr behandlingen av häktade, får ingen utsättas för tortyr eller omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning. I artikel 5.1 i Europakonventionen tryggas rätten för var och en till frihet och personlig säkerhet. Ingen får berövas friheten utom i de fall som uppräknas i artikeln och i den ordning som lagen föreskriver.

Enligt artikel 5.3 i Europakonventionen ska var och en som är arresterad eller på annat sätt berövad friheten utan dröjsmål ställas inför domare eller annan ämbetsman, som enligt lag får fullgöra dömande uppgifter, och ska vara berättigad till rättegång inom skälig tid eller till frigivning i avvaktan på rättegång. För frigivning får krävas att garantier ställs för att den som frigives inställer sig till rättegången. Trots att artikelns ordalydelse tyder på att myndigheterna i konventionsstaterna själva helt får pröva frågan om ställande av garanti eller annan säkerhet, har Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna (Europadomstolen) inte alltid god-

känt en sådan tolkning i de fall där risken för undvikande av rättegång är den enda grunden för hållande i häkte. Europadomstolens praxis innehåller ställningstaganden som pekar på att en brottsmisstänkt enligt artikel 5.3 ska ha rätt att bli frisläppt, om det för fortsatt frihetsberövande inte finns andra grunder än risk för flykt och under förutsättning att det av personen kan erhållas garantier för att han eller hon infinner sig till rättegången. Domstolens praxis kan dock inte tolkas innebära att enbart betalning av ett garantibelopp kan komma i fråga som en sådan garanti.

Var och en som är arresterad eller på annat sätt berövad friheten ska enligt artikel 5.4 ha rätt att begära att domstol snabbt prövar lagligheten av frihetsberövandet och beslutar att frige honom, om frihetsberövandet inte är lagligt.

Oskuldspresumtionen framgår av artikel 6.2, enligt vilken var och en som blivit anklagad för brott ska betraktas som oskyldig till dess hans eller hennes skuld lagligen fastställts.

Internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter

Också enligt artikel 9.1 i FN:s internationella konvention om medborgerliga och politiska rättigheter (FördrS 7–8/1976) har var och en rätt till frihet och personlig säkerhet. Ingen får utsättas för godtyckligt gripande eller frihetsberövande. Ingen får berövas sin frihet annat än av sådana skäl och på sådant sätt som föreskrivs i lag.

Enligt artikel 9.3 ska den som har gripits eller på annat sätt berövats sin frihet på grund av anklagelse för brott utan dröjsmål ställas inför domare eller en sådan annan ämbetsman som enligt lag är behörig att döma och ska ha rätt till rättegång inom skälig tid eller att släppas. Det ska inte vara en allmän regel att en person hålls i förvar i avvaktan på rättegång, men för frigivning får krävas garantier för att personen verkligen inställer sig till rättegången vid ett annat tillfälle under det rättsliga förfarandet samt, i förekommande fall, för verkställighet av domen. Enligt artikel 9.4 ska den som har berövats sin frihet genom gripande eller på annat sätt ha rätt att inför domstol kräva att lagligheten av frihetsberövandet utan dröjsmål prövas och att frigivning beslutas i de fall åtgärden är olaglig.

I artikel 10.2 a konstateras att åtalade personer ska, om inte exceptionella förhållanden råder, hållas åtskilda från dömda personer och ska ges särskild behandling med hänsyn till att de inte är dömda.

Artikel 14.2 innehåller en oskuldspresumtion, enligt vilken den som är anklagad för brott ska ha rätt att betraktas som oskyldig till dess att hans eller hennes skuld har fastställts enligt lagen.

Enligt en motiveringspromemoria som FN:s kommitté för mänskliga rättigheter publicerade 1992 understryker kravet på åtskildhet de häktades ställning som personer som inte har dömts och som samtidigt åtnjuter rättigheter enligt oskuldspresumtionen i artikel 14.2.

Europeiska rekommendationer

Enligt regel 2.2 i Europarådets fängelseregler Rec(2006), som har karaktären av rekommendation, bevarar personer som berövats friheten alla de rättigheter som inte med stöd av lag avlägsnas med anledning av ett beslut om ett frihetsstraff eller häktning. Enligt regel 3 ska begränsningar som uppställts för frihetsberövade begränsas till vad som är nödvändigt och de ska stå i proportion till det lagenliga målet för vilket de har fastställts.

RP 252/2016 rd

Enligt regel 10.2 ska personer som av en rättslig myndighet har förordnats att häktas och personer som berövats sin frihet till följd av en dom i princip endast hållas i fängelser, dvs. i anstalter som reserverats för fångar och häktade.

Del VII i fängelsereglerna gäller uttryckligen häktade. I motiveringen till regel 95 konstateras att häktade bör behandlas väl, eftersom deras rättigheter inte har begränsats genom ett straff.

Enligt regel 95.1 får de häktades dagordning inte påverkas av den möjligheten att de i framtiden kan dömas för ett brott. Enligt regel 95.2 ska fängelsemyndigheterna i fråga om behandlingen av häktade iaktta alla regler som gäller för fångar och tillåta att de häktade deltar i olika slags aktiviteter som reglerna möjliggör. Enligt regel 100.1, som gäller arbete, ska de häktade ges möjlighet att arbeta, men de ska inte vara skyldiga att arbeta.

Europarådet har också avgett rekommendation Rec(2006)13 om användning av häktning. Enligt regel 2.1 kan alternativ till häktning omfatta t.ex. skyldighet att vid behov infinna sig till en domstol för ärendets behandling, skyldighet att avhålla sig från att störa straffprocessen, förbud mot yrkesutövning, skyldighet att anmäla sig hos en myndighet, skyldighet att underkasta sig en myndighets övervakningsåtgärder, såsom elektronisk övervakning, reseförbud, skyldighet att uppehålla sig på en viss plats och att avhålla sig från att avlägsna sig från den platsen utan tillstånd samt överlämnande av resehandlingar. Dessutom kan det förutsättas att en ekonomisk säkerhet eller en säkerhet av annat slag ställs för att trygga straffprocessen.

Enligt regel 3.1 ska användning av häktning vara undantag och inte regel. Grunden för detta är oskuldspresumtionen och rätten till frihet. Enligt regel 3.2 får det i lagstiftningen inte finnas tvingande bestämmelser enligt vilka personer misstänkta för brott ska häktas. Enligt regel 3.3 bör häktning i enskilda fall användas som sista åtgärd och får aldrig användas som straff.

Enligt regel 6 får häktning endast användas i fråga om personer som misstänks för en gärning för vilken fängelsestraff kan följa.

Enligt regel 7 får en person hållas häktad endast när alla följande förutsättningar är uppfyllda:

- a. det finns en grundad misstanke om att han eller hon har begått ett brott,
- b. det finns en stark misstanke om att den misstänkte vid frigivning (i) flyr, (ii) gör sig skyldig till ett allvarligt brott, (iii) stör rättvisans gång eller (iv) utgör ett allvarligt hot mot den allmänna ordningen,
- c. det är inte möjligt att använda alternativa metoder mot de farhågor som anges i punkt b och
- d. häktningen utgör en del av en straffprocess.

Enligt regel 9.1 ska alla risker fastställas utifrån omständigheterna i det enskilda fallet, men särskild uppmärksamhet ska fästas vid

- a. den påstådda gärningens natur och allvarlighet,
- b. det sannolika straffet, om den misstänkte döms,
- c. den berörda personens ålder, hälsotillstånd, karaktär, bakgrund samt personliga och sociala förhållanden, i synnerhet hans eller hennes band till sitt samfund, samt

d. den berörda personens beteende, i synnerhet hur han eller hon under eventuella tidigare straffprocesser har iakttagit möjliga förpliktelse.

Enligt regel 9.2 påvisar det faktum att den berörda personen inte är medborgare i den förmodade gärningsstaten eller att personen inte har andra kontakter till staten i fråga inte som sådant att det finns fara för flykt.

Enligt regel 10 ska häktning undvikas om den misstänkte ansvarar för skötseln av en minderårig. Vid bedömningen av behovet av fortsatt häktning kan enligt regel 11 betydelsen av ett bevis utifrån vilket häktning setts som godtagbart, eller utifrån vilket ett alternativ till häktning har uteslutits, bedömas ha minskat med tiden.

Enligt regel 12 kan överträdelse av villkoren som hänför sig till ett alternativ till häktning leda till påföljder, men det ger inte automatiskt rätt till återförpassning till häkte. I sådana situationer ska det att en alternativ åtgärd ersätts med häktning kräva särskilda grunder.

I Europarådets rekommendation Rec (99)22 om överfulla fängelser och fängelseinflation konstateras att man bör försöka hitta alternativ till häktning. Som sådana kan komma i fråga den misstänktes skyldighet att vistas på en viss plats, reseförbud, ställande av säkerhet samt övervakning utförd av myndigheterna. Domstolarna rekommenderas beakta möjligheten att använda elektronisk övervakning som en av övervakningsmetoderna.

I Europarådets rekommendation Rec (2014)4 om elektronisk övervakning konstateras att när elektronisk övervakning används som alternativ till häktning ska det särskilt sörjas för att man därigenom inte utvidgar det straffrättsliga systemet. Genomförandet och varaktigheten av övervakningen ska stå i proportion till brottets allvarlighet och vid verkställandet av övervakningen ska gärningsmannens individuella förhållanden beaktas. Övervakningen ska regelbundet omprövas. Vid verkställigheten ska också rättigheterna och intressena för tredje personer och personer som finns i samma lokaler beaktas. När elektronisk övervakning används i avvaktan på rättegång, ska övervakningen stå i rätt proportion till det misstänkta brottet. Dessutom ska dess användning grunda sig på en grundligt bedömd risk för flykt, risk för förstöring av bevis, risk för orsakande av allvarlig fara för samhället eller risk för återfall i brott.

I Europaparlamentets resolution om fängelseförhållandena i EU (23011/2897(RSP)) uppmanas medlemsstaterna säkerställa att häktning även i framtiden är en exceptionell åtgärd som används i överensstämmelse med stränga förutsättningar avseende behövlighet och proportionalitet och under en begränsad tid och att den grundläggande principen om oskuldspresumtion och rätten att bevara den personliga friheten iakttas vid dess användning. Dessutom påminner man om att de rättsliga myndigheterna regelbundet ska granska förutsättningarna för häktning och att alternativ, såsom den europeiska övervakningsordern, ska tillämpas i gränsöverskridande fall.

FN:s rekommendationer

Enligt de minimiregler för fängsvård (Mandela Rules) som FN:s generalförsamling antog den 17 december 2015 bör häktade hållas i förvar skilt från fångar som avtjänar straff och unga häktade skilt från vuxna fångar (regel 112).

I de s.k. Tokyoreglerna som FN offentliggjort (United Nations Standard Minimum Rules for Non-custodial measures, 1990) konstateras att medlemsstaterna bör söka alternativ till häktning. Enligt reglerna bör häktning användas som ett sista tvångsmedel och alternativ till häktning bör beaktas i ett så tidigt skede som möjligt i brottsutredningen. Häktningen får inte vara längre än vad som är nödvändigt för att säkerställa brottsutredningen.

År 1985 antogs FN:s minimiregler på ungdomsstraffrättens område (s.k. Beijingreglerna). Beijingreglerna är inte ett dokument som binder medlemsstaterna i rättsligt hänseende, men de innehåller minimiregler och en målpställning på ungdomsrättens område. De utgör en subsidiär anvisning också i förhållande till fängvårdens minimiregler. Enligt reglerna bör häktning dock tillgripas i sista hand. I stället för häktning bör andra alternativ användas, såsom övervakning, intensivvård eller placering i familje- eller fosterhem.

Vid FN:s generalförsamling antogs år 1990 regler till skydd för frihetsberövade unga personer. I artikel 2 finns en bestämmelse om att frihetsberövande är en åtgärd i sista hand som ska vara en så kort tid som möjligt. Regel 17 och 18 gäller häktning. Enligt dessa bör häktning undvikas så långt det är möjligt och endast begränsas till exceptionella omständigheter. Alternativa medel bör användas. Om häktning undantagsvis används, bör domstolen och undersökningsmyndigheterna handla så snabbt som möjligt för att göra häktningstiden så kort som möjlig.

Enligt FN:s handbok om alternativ till fängelse är följande alternativ till häktning möjliga: skyldighet att infinna sig till rättegång, förbud för den misstänkte att störa rättvisans gång, förbud för den misstänkte att vidta vissa åtgärder, förbud att besöka vissa platser, förbud att närma sig eller träffa vissa personer, skyldighet att uppehålla sig på en viss adress, skyldighet att regelbundet rapportera till myndigheterna, skyldighet att överlämna pass eller annan identitetshandling, skyldighet att godkänna övervakning som fastställts av domstol, skyldighet att underkasta sig elektronisk övervakning samt skyldighet att ställa en ekonomiska eller andra tillgångar som säkerhet för infinnande till domstol eller för uppträdande under rättegången. Den som tillämpar alternativen ska väga alternativens för- och nackdelar för att finna det alternativ till häktning som är lämpligast och som medför de minsta begränsningarna.

Europeisk övervakningsorder

Det grundläggande syftet för rådets rambeslut om en europeisk övervakningsorder (2009/829/RIF) är att förebygga sådana situationer där en brottsmisstänkt skulle komma att häktas bara av den anledningen att han eller hon har sin hemvist i en annan medlemsstat och hans eller hennes närvaro i en annalkande rättegång inte kan säkerställas på något annat sätt (LaUU 25/2006 rd s. 2). Rambeslutet utgör en del av det rättsliga samarbetet i straffrättsliga ärenden mellan EU:s medlemsstater.

Syftet med den europeiska övervakningsordern är att möjliggöra EU-samarbete i samband med övervakningsåtgärder som utgör ett alternativ till häktning. Myndigheterna i den stat där den brottsmisstänkte är bosatt övervakar personen under den tid han eller hon väntar på en rättegång som kommer att ordnas i en annan medlemsstat. Förfarandet förutsätter den misstänktes samtycke. Om den misstänkte bryter mot de övervakningsåtgärder som bestämts för honom eller henne, ska hemviststaten såsom verkställighetsstat utlämna den misstänkte till den stat som har beslutat om övervakningen. Genom det övervakningsordersförfarande som rambeslutet möjliggör strävar man efter att minska de situationer där en person blir häktad endast av den orsaken att han eller hon inte har hemvist i den stat där ärendet behandlas. Med hjälp av ordern kan man också påverka antalet utländska häktade. I bakgrunden ligger tanken att en misstänkt som inte bor i rättegångsstaten kanske häktas före rättegången på lindringare grunder än en person som bor i rättegångsstaten. Målet är att brottsmisstänkta inte ska råka i en ojämlig situation sinsemellan på grundval av om de bor i rättegångsstaten eller i någon annan medlemsstat.

Lagen om genomförandet av rambeslutet (620/2012) trädde i kraft den 1 december 2012. I lagen ingår bestämmelser om den myndighet som i Finland beslutar om övervakningsåtgärder och som översänder beslutet för erkännande och verkställighet till en annan medlemsstat.

Dessutom föreskrivs det om den myndighet som i Finland är behörig att erkänna och verkställa beslut om övervakningsåtgärder som har utfärdats i en annan medlemsstat. Den behöriga myndigheten i situationer där Finland beslutar om övervakningsåtgärden är en rättslig myndighet, dvs. beroende på situationen antingen en domstol eller åklagaren. I situationer där Finland är verkställighetsstaten fattas beslut om erkännande och anpassning av ett beslut om övervakningsåtgärder av häradsåklagarna inom vissa tingsrätters domkretsar.

I det finska systemet är reseförbud ett i rambeslutet avsett alternativ till häktning.

2.1.2 Alternativ till häktning i de övriga länderna i Europeiska unionen

Alternativ till häktning i olika länder i Europa har utretts i betänkandet från justitieministeriets arbetsgrupp (JM betänkanden och utlåtanden 5/2016). I betänkandet redogörs för alternativ till häktning i Nederländerna, Belgien, Österrike, Luxemburg, Portugal, Rumänien, Tyskland, Slovenien, Schweiz, Estland och Förenade kungariket (i synnerhet England och Wales). Nedan presenteras lagstiftningen i de övriga nordiska länderna.

Norge

Den brottsmisstänkte kan i stället för häktning förordnas att bli placerad i en kommunal eller annan inrättning. En ekonomisk säkerhet kan också ställas som alternativ till häktning. Dessutom är det i Norge möjligt att ålägga den misstänkte att vistas inom ett visst område eller att anmäla sig under vissa tidpunkter till polismyndigheterna. Dessutom kan det förutsättas att passet eller körkortet tillfälligt överlämnas till myndigheterna.

Alternativ till anhållande är anmälningsplikt och reseförbud. Åklagarmyndigheten får enligt 181 § i straffprocesslagen avstå från häktning eller frige en anhållen, om den misstänkte lovar anmäla sig till polisen vid vissa tider eller lovar hålla sig på en viss plats. Den misstänkte kan också ge sitt samtycke till andra villkor, såsom till att överlämna pass, körkort, sjötjänstbok eller motsvarande dokument. Löftet eller samtycket ska ges skriftligen och i samband därmed ska den misstänkte underrättas om att han eller hon har rätt att omedelbart och även senare till domstol för handläggning hänskjuta frågan om huruvida de villkor för anhållande som anges i 171–173 § är uppfyllda. En dom ska avkunnas i ärendet.

I stället för häktning kan domstolen med stöd av 188 § besluta om åtgärder enligt 181 § eller om att en säkerhet ska ställas såsom säkerhetsåtgärd. Denna säkerhet kan vara en garanti, insättning eller egendomsinteckning. Domstolen kan också placera den åtalade i en kommunal eller annan boenhet, om boenheten eller kommunen samtycker till det.

Enligt 184 § i straffprocesslagen kan en misstänkt förordnas att häktas endast om de ovan angivna villkoren enligt 171–173 § är uppfyllda och målet inte kan uppnås med åtgärder enligt 188 §. Personer under 18 år bör inte häktas, om det inte är absolut nödvändigt. Enligt 185 § om en misstänkt häktas eller åtgärder enligt 185 § fastställts för honom eller henne, ska en frist för dessa åtgärder samtidigt fastställas, om inte rättegången redan har inletts. Fristen ska vara så kort som möjligt, högst fyra veckor, och för personer under 18 år högst två veckor, och den kan förlängas med samma tid åt gången. Av skäl som beror på förundersökningen eller särskilda omständigheter kan domstolen ställa en längre frist.

Sverige

I Sverige är övervakning, reseförbud och anmälningskyldighet alternativ till häktning. Bestämmelser om häktning och alternativ till häktning finns i 24 och 25 kap. i rättegångsbalken.

Enligt 24 kap. 4 § i rättegångsbalken ska övervakning tillämpas, om det på grund av den misstänktes ålder, hälsotillstånd eller någon annan liknande omständighet kan befaras att häktning skulle komma att medföra allvarligt men för den misstänkte. Detsamma gäller kvinnor som har fött så kort tid förut att häktning kan befaras medföra allvarligt men för barnet. Om den misstänkte inte vill underkasta sig övervakning, ska den misstänkte häktas. I fråga om häktning av den som är under arton år finns särskilda bestämmelser.

Närmare bestämmelser om övervakning finns i 26 och 27 § i förundersökningskungörelsen som är en författning på lägre nivå. I 26 § konstateras att övervakning får anordnas i den misstänktes hem eller annat enskilt hem eller genom att den misstänkte placeras i lämplig institution. Övervakningen kan enligt 27 § förutsätta att den misstänkte åläggs skyldighet att på vissa tider vara tillgänglig i sin bostad eller på sin arbetsplats. För övervakningen får också andra villkor uppställas.

Enligt 25 kap. 1 § i rättegångsbalken får den som är skäligen misstänkt för ett brott på vilket fängelse kan följa och det med hänsyn till brottets beskaffenhet, den misstänktes förhållande eller någon annan omständighet finns risk för att han eller hon avviker eller på något annat sätt undandrar sig lagföreläggelse eller straff men det i övrigt inte finns anledning att anhålla eller häkta den misstänkte, får han eller hon meddelas reseförbud eller föreläggas anmälningsskyldighet. Oberoende av brottets beskaffenhet får också reseförbud eller anmälningsskyldighet beslutas, om det finns risk för att den misstänkte genom att bege sig från riket undandrar sig lagföreläggelse eller straff. Vid reseförbud får den misstänkte inte utan tillstånd lämna en anvisad vistelseort och vid anmälningsskyldighet är han eller hon skyldig att anmäla sig vissa tidpunkter till en namngiven polismyndighet. Reseförbud och anmälningsskyldighet får åläggas endast om skälen för dessa säkerhetsåtgärder uppväger de begränsningar av rättigheter som de orsakar.

Reseförbud och anmälningsskyldighet kan bestämmas samtidigt. I samband med reseförbud eller anmälningsskyldighet får föreskrivas att den misstänkte på vissa tider ska vara tillgänglig i sin bostad eller på sin arbetsplats samt andra villkor som hänförelse till övervakningen av den misstänkte. Bestämmelser om detta finns i 25 kap. 2 §.

Reseförbud meddelas av åklagaren eller rätten. Enligt 3 § i det kapitlet får meddelande av reseförbud tas upp av rätten på yrkande av åklagaren eller i samband med handläggningen av ett häktningsärende. Efter åtalet får rätten även på yrkande av målsäganden eller självmant ta upp frågan. Ärendet ska handläggas vid domstol så snart som möjligt. Om det finns en risk att handläggningen dröjer, får domstolen besluta att reseförbud eller anmälningsskyldighet ska gälla omedelbart. I fråga om förfarandet gäller i tillämpliga delar vad som föreskrivs i 24 kap. 17 § i rättegångsbalken. Enligt paragrafen får en häktningsförhandling aldrig hållas senare än fyra dygn efter häktningsbeslutet eller efter att hindret för den misstänktes närvaro vid rätten har upphört.

Domstolens beslut om reseförbud ska enligt 25 kap. 4 § innehålla uppgift om det brott misstanken avser samt ange den ort, där den misstänkte ska uppehålla sig, och vad han eller hon i övrigt ska iaktta. Beslutet ska delges den misstänkte och där ska erinras om påföljder vid överträdelse av villkoren. Om reseförbud eller anmälningsskyldighet överträds eller om villkor som är förenade med den inte fullgörs, ska enligt 25 kap. 9 § den misstänkte omedelbart anhållas eller häktas, om det inte är uppenbart onödigt.

Om reseförbud eller anmälningsskyldighet har meddelats av åklagaren, får den misstänkte med stöd av 25 kap. 5 § begära domstolens prövning av förbudet. Domstolen ska så snart som möjligt och, om det inte finns särskilda hinder, senast på fjärde dagen därefter hålla en förhandling enligt 3 §. Om en huvudförhandling utsätts att hållas inom en vecka sedan begäran framställdes, får dock säkerhetsåtgärden anstå till huvudförhandlingen.

När domstolen meddelar reseförbud eller ålägger en anmälningsskyldighet eller fastställer ett sådant förbud eller en sådan skyldighet, ska domstolen utsätta den tid inom vilken åtal ska väckas.

Enligt 7 § i det kapitlet ska reseförbud och anmälningsskyldighet omedelbart hävas om åtal inte har väckts inom utsatt tid eller framställning om förlängning av tiden inte har gjorts, eller om det av någon annan orsak inte längre finns förutsättningar att hålla dem i kraft. Reseförbud hävs av domstolen. Även åklagaren får häva ett reseförbud, om inte förbudet har meddelats eller fastställts av rätten och åtal har väckts.

Danmark

Enligt lagstiftningen i Danmark (retsplejeloven, 70 kap. 765 §) får domstolen fastställa andra åtgärder för en brottsmisstänkt i stället för häktning, om häktningens syfte kan uppnås genom dem. Sådana förordnanden förutsätter samtycke av den misstänkte. Alternativ till häktning är t.ex. att placera den misstänkte i övervakning, olika begränsningar som gäller den misstänktes vistelseort, arbete, fritid eller kontakter med vissa personer, placering i en institution eller samtycke till psykiatrisk vård eller avgiftning. Domstolen kan förordna att den misstänkte ska anmäla sig till polisen på utsatta tider eller överlämna sitt pass till myndigheterna. Dessutom kan en ekonomisk säkerhet förutsättas för att säkerställa att personen infinner sig till rättegången eller verkställighet av straff.

Domstolen ställer en frist för åtgärdens varaktighet. Enligt 767 § i den nämnda lagen ska tidsfristen vara så kort som möjligt, och den får inte vara längre än fyra veckor. Den kan förlängas med högst fyra veckor åt gången. När åklagaren har väckt talan och huvudförhandlingens datum har fastställts, kan domstolen besluta att häktning eller fastställda åtgärder får fortsätta utan periodisk förlängning tills domen har avkunnats i huvudsaken. Domstolen kan också bestämma att den åtalade tidigast tre veckor efter beslutet får begära att åtgärderna avslutas (766 eller 768 §). I detta fall ska domstolen avge ett beslut inom sju dagar.

Om domstolen inte upphäver åtgärderna, kan den åtalade framställa en ny begäran tidigast efter tre veckor. Om tidsfristen för de åtgärder som fastställts i stället för häktning upphör efter att huvudförhandlingen inletts ska åtgärderna fortsätta tills domen har avkunnats. Den åtalade får efter att tidsfristen löpt ut innan huvudförhandlingen inletts begära att domstolen upphäver åtgärderna enligt 766 eller 768 §. Om den åtalande efter att tidsfristen löpt ut begär att domstolen upphäver åtgärderna, ska domstolen avge ett beslut inom sju dagar. Om domstolen förkastar begäran, kan den åtalade tidigast inom 14 dagar lämna en ny ansökan.

Domstolen kan enligt 766 § när som helst ändra ett beslut som gäller en säkerhetsåtgärd. Domstolen kan med stöd av 768 § upphäva säkerhetsåtgärderna, om åtalet förkastas, det inte längre finns förutsättningar för verkställighet av säkerhetsåtgärderna eller om förundersökningen inte har avancerat tillräckligt snabbt och en förlängning av åtgärderna inte längre är skäligen.

2.2.3 Placering av häktade i andra nordiska länder

Island

Polisen får anhålla brottsmisstänkta liksom också personer som kan innebära en fara för den allmänna ordningen och som t.ex. vägrar uppge sin identitet till polisen (90 § i Islands straffprocesslag). Anhållna förvaras i polisens lokaler.

RP 252/2016 rd

En anhållen ska senast 24 timmar efter anhållandet ställas inför en domare för att bli hörd. Om hörandet inte kan utföras inom den regelrätta tiden på grund av väderförhållanden, den anhållnes berusningstillstånd eller andra tvingande hinder, har det i lagen uppställts en absolut tidsgräns på 30 timmar (94 § i straffprocesslagen). Om den anhållne då inte frigges, ska han eller hon så snart som möjligt och senast efter 24 timmar från att den första domstolsbehandlingen avslutades på nytt ställas inför en domare för häktning (98 §). Begäran om häktning framställs av en polis. Häktning är endast möjlig om de villkor som anges i straffprocesslagen är uppfyllda (95 § i straffprocesslagen). Häktning kan förordnas för högst fyra veckor och kan förlängas med högst fyra veckor åt gången (97 § i straffprocesslagen).

Den häktade överförs till ett häkte omedelbart efter häktningsrättegången. För närvarande hålls häktade i samma lokaler som fångar som avtjänar straff, utom när en häktad förordnats att hållas isolerad. Nytt fängelse som tas i bruk år 2016 gör det möjligt att hålla häktade avskilda från fångar som avtjänar straff.

Förvaring av häktade i polisens lokaler är enligt lagen möjligt av särskilda skäl i högst fyra dagar. Detta alternativ används dock i allmänhet inte i praktiken.

Den häktade bevarar sin ställning som häktad till dess en lagakraftvunnen dom avgetts.

Norge

I Norge föreskrivs om förutsättningarna för anhållande (fengsel) och häktning (varetekt) av en brottsmisstänkt person i straffprocesslagen (lov om rettergangsmåten i straffesaker, s.k. straffeprosessloven).

En brottsmisstänkt anhållen person kan först förvaras i polisens lokaler (politiarrest), men han eller hon ska flyttas från polisens lokaler till ett häkte inom två dagar från anhållandet, om inte detta är omöjligt av praktiska orsaker. Om den anhållne är under 18 år ska han eller hon flyttas till ett häkte så snart som möjligt och senast dagen efter anhållandet. Om flyttningen sker senare, ska en anteckning om orsaken till förseningen införas i dokumentationen om anhållandet (3 § 1 mom. i föreskriften om användning av polisarrest, forskrift om bruk av politiarrest).

En brottsmisstänkt får hållas anhållen i högst tre dagar innan han eller hon på polisens initiativ ska ställas inför domstol för häktningsbeslut eller frigivning (183 § i straffprocesslagen). I häktningsbeslutet ska ingå uppgift om häktningens varaktighet, som högst kan uppgå till fyra veckor. Domstolen får förlänga häktningens varaktighet vid en ny häktningsförhandling med högst fyra veckor åt gången.

Tredagarsfristen för häktnings- eller frigivningsbeslut eller för beslut om ibruktagande av alternativ till häktning innebär att en anhållen ska överföras från polisens lokaler till ett häkte redan före häktningsrättegången, dvs. inom två dagar. I praktiken lyckas man dock inte flytta anhållna från polisens lokaler inom två dagar.

På lokal nivå övervakas förvaring i polisens lokaler av polismästaren och såsom centralmyndighet av en övervakningskommitté (tilsynsutvalget) i vilken ingår företrädare för polisförvaltningen och de lokala åklagarna samt en oavhängig företrädare utsedd av advokatförbundet.

Övervakningsansvaret för en häktad övergår från polisen till häktet och Kriminalomsorgen i Norge när personen överförs till ett häkte.

Den häktade bevarar sin ställning som häktad tills domen har vunnit laga kraft och verkställighet av straffet inleds.

Sverige

I Sverige kan polisen gripa en brottsmisstänkt och i brådskande fall får polisen också anhålla den som på sannolika skäl är misstänkt för brott utan beslut om anhållande, om förutsättningarna för anhållande uppfylls (24 kap. 1 och 7 § i Sveriges rättegångsbalk).

En gripen brottsmisstänkt som anhållits får förvaras i polisens lokaler i tre dygn räknat från gripandet (polisarrest). I polisens lokaler förvaras personer som gripits misstänkta för brott samt personer som tagits i förvar med stöd av polislagen och lagen om omhändertagande av berusade personer. Uppgift om ett gripande ska skickas till åklagaren. Den gripne ska förhöras så snart som möjligt.

Efter förhöret ska åklagaren besluta om frigivning eller anhållande av den misstänkte. Beslut om frigivning eller häktning av en anhållen fattas av en domstol på yrkande av en åklagare så snart som möjligt och senast den fjärde dagen efter beslutet om anhållande (24 kap. 8, 12 och 13 § i rättegångsbalken).

Efter beslutet om häktning förflyttas den häktade omedelbart till ett häkte, där det utöver häktade kan förvaras personer som ska utvisas ur landet samt personer som inte har iakttagit de villkor som gällt för deras villkorliga frigivning.

Ett häktningsbeslut gäller högst två veckor, varefter häktningen kan förlängas i en ny domstolsbehandling.

I Sverige är häktena i allmänhet placerade i samband med polishuset, men administrativt hör de till Kriminalvården och inte till polisen. Utöver egentliga häkten finns det avdelningar i olika institutioner som används som häkten.

Den häktade bevarar sin ställning som häktad till dess en lagakraftvunnen dom avgetts.

Danmark

I Danmark får polisen anhålla (anholdelse) en brottsmisstänkt (755 § 1 mom. i processlagen, retsplejeloven).

Den danska grundlagen förutsätter att en anhållen som inte frigives senast inom 24 timmar från anhållandet ska ställas inför en domare att bli hörd (grundlovsforhør) (71 § 3 mom. i grundlagen och 760 § 2 mom. i processlagen). Om domaren efter att ha hört den anhållne beslutar förlänga anhållandet, ska den anhållne på nytt ställas inför domstol för häktningsrättegång inom tre dygn från det att den första domstolsbehandlingen avslutades (760 § 5 mom. i processlagen). Då ska domstolen på yrkande av polisen besluta om häktning (varetægtsfængsling), alternativt till häktning eller frigivning (764 § i processlagen). Häktning är endast möjlig om de villkor som anges i processlagen är uppfyllda (762 § i processlagen).

Häktningen ska vara så kort som möjligt och får inte vara längre än fyra veckor. Häktningen får dock förlängas med fyra veckor åt gången (767 § i processlagen).

Den häktade överförs till ett häkte omedelbart efter häktningsrättegången. I Danmark ansvaras och drivs häktena (arresthus) av danska brottspåföljdsmyndigheten Kriminalforsorgen. Dessutom finns det i tre fängelser en avdelning som används som häkte. I häkten hålls i huvudsak häktade, men också i ringa grad fångar som avtjänar korta straff.

En häktads ställning som häktad gäller ända tills domen avkunnats.

2.3 Bedömning av nuläget

2.3.1 Alternativ till häktning

Enligt den gällande lagstiftningen är reseförbud det enda alternativet till anhållande och häktning som finns tillgängligt. Enligt den tidigare lagstiftningen kunde reseförbud meddelas, om det fanns anledning att misstänka att personen flyr eller på något annat sätt drar sig undan förundersökning, rättegång eller verkställighet av straff (risk för undandragande). Dessutom kunde reseförbud meddelas av den orsaken att det fanns orsak att misstänka att personen fortsätter sin brottsliga verksamhet (risk för fortsatt brottslighet).

Enligt den tvångsmedelslag som trädde i kraft i början av 2014 får reseförbud också meddelas i de fall där det finns anledning att misstänka att den misstänkte försvårar utredningen av saken (risk för försvårande). Genom den nya grunden för meddelande av reseförbud har man försökt göra förbudet till ett bättre alternativ till anhållande och häktning, eftersom risk för försvårande av utredning av ärendet redan ingått i grunderna för dessa. Reseförbudet kan innehålla olika skyldigheter som efter behov kombineras för att uppnå syftet med reseförbudet.

Reseförbudet är i princip ett användbart tvångsmedel, men det används för närvarande i rätt liten omfattning. I synnerhet domstolarna meddelar mycket sällan reseförbud. Enligt statistikcentralens uppgifter använde polisen, tullen och gränsbevakningsväsendet reseförbud år 2014 i sammanlagt 576 fall. År 2013 begicks överträdelser av reseförbud i 202 fall och år 2014 i sammanlagt 267 fall. Antalet häktningar uppgick år 2014 till sammanlagt 2 140.

Enligt Rättsregistercentralens statistik meddelades vid domstolarna år 2013 sammanlagt 31 reseförbud och reseförbud upphävdes i tre fall. År 2014 meddelades vid domstolarna sammanlagt 25 reseförbud och reseförbud upphävdes i fem fall.

Problemet med reseförbud är att övervakningen av de skyldigheter som uppställts för den som meddelats reseförbud i praktiken är rätt obetydlig på grund av resursbrist. Därför kan man med hjälp av reseförbud inte särskilt effektivt avvärja eller minska risken för försvårande, undandragande eller fortsatt brottslighet. För att kunna öka användningen av reseförbud, bör dess övervakning väsentligen effektiviseras. Detta skulle kunna göras genom att förena reseförbud med kontinuerlig teknisk övervakning dygnet runt med hjälp av en övervakningsterminal eller annan positioneringsanläggning i hemmet. En sådan möjlighet är nuförtiden i bruk i flera länder i Europa.

Efter avkunnandet av tingsrättens dom och i avvaktan på fullföljdsdomstolens avgörande finns det för närvarande inga andra alternativ till häktning än reseförbud. Det är dock förenat med de problem som också konstateras i det föregående stycket.

Utländska häktade är överrepresenterade i förhållande till deras totala antal. Samma fenomen kan iakttas i de flesta länderna i Europa. Utlänningar meddelas i allmänhet inte reseförbud om de inte har varaktig bostad i Finland. Detta är problematiskt t.ex. av den anledningen att de mål som uppställs i rambeslutet om övervakningsåtgärder som ett alternativ till häktning – att öka jämlikheten mellan medborgarna i EU:s medlemsstater vid undersökningsskedet för ett brottmål – sålunda inte kan uppfyllas. Genom rambeslutet strävar man efter att minska antalet situationer där en person blir häktad av den orsaken att han eller hon inte har hemvist i den stat där ärendet behandlas. Eftersom det inte finns ett trovärdigt och effektivt övervakat alternativ till häktning, förflyttas inte utlänningar till det land där de bor i avvaktan på rättegång utifrån den europeiska övervakningsordern. Om det fanns tillgång till ett effektivt övervakat alternativ till häktning, skulle man genom en överföring av övervakningsåtgärderna kunna minska antalet utländska häktade.

2.3.2 Reducering av antalet häktade som hålls förvar i polisens lokaler

I avsnitt 1.2 ovan konstateras att de internationella övervakningsorganen och riksdagens justitieombudsman upprepade gånger har kritiserat Finland för att hålla häktade i förvar i polisens lokaler. I sin rapport över sitt femte periodiska besök konstaterar CPT att hållande av häktade i förvar i polisens lokaler bör upphöra. Ansvar för utredningen i förundersökningen och svaret för de häktades förhållanden och förvaring bör innehas av olika myndighetsinstanser, eftersom det i arrangemangen annars döjer sig en risk för att den häktade blir utsatt för påtryckning eller mutor. Förhållandena i polishäktenas förvaringslokaler, de möjligheter som de erbjuder för sysselsättning utanför cellerna och för rastning utomhus samt de hälsovårdstjänster som de erbjuder är enligt kommitténs uppfattning bristfälliga. Polishäkten har inte planerats för långvarig förvaring av frihetsberövade personer.

Trots att antalet häktade som hålls i förvar i polisens lokaler under de senaste årtiondena har minskat och den genomsnittliga tid som häktade hålls i förvar i polisens lokaler har blivit kortare, ser de internationella övervakningsorganen och riksdagens justitieombudsman saken fortfarande som mycket problematisk.

3 Målsättning och de viktigaste förslagen

3.1 Målsättning

Propositionen har som mål att till tvångsmedelssystemet införa alternativ till häktning som är trovärdiga och som övervakas på ett effektivt sätt.

Målet är också att förkorta den tid häktade förvaras i polisens lokaler.

3.2 Alternativ

3.2.1 Alternativ till häktning

Elektronisk övervakning. Elektronisk övervakning har bl.a. på grund av problem i anslutning till fängelsernas överbeläggning mycket snabbt blivit allt vanligare på olika håll i världen, i synnerhet på 2000-talet. Övervakning har använts både i stället för korta fängelsestraff (front door-modeller) och i slutet av ett straff som ett skede för villkorlig eller tidigarelagd frigivning (back door-modeller). Elektronisk övervakning används allmänt också som alternativ till häktning.

Den teknik som används för att verkställa elektronisk övervakning gör att det nuförtiden är möjligt att utöver en ständig positionering av den dömdes läge säkerställa att den övervakade håller sig på ett visst område eller borta från ett visst område eller bestämda personer. Ett i andra länder rätt vanligt användningssätt för övervakning är en påföljd eller ett tvångsmedel som liknar husarrest där endast den övervakades hem har definierats som tillåten vistelseplats för honom eller henne under en viss tid av dygnet.

Det i andra länder allmänaste sättet på vilket elektronisk övervakning verkställs är en boja som bygger på användning av radiofrekvensteknik (RF) och som anbringas på den övervakades vrist eller handled och som är i kontakt med en fast uppföljningsanordning. Vanligen har övervakningsanordningen placerats i den övervakades hem. Anordningen reagerar på läget för den boja som har anbringats på den övervakades kropp, om bojan ligger på högst 100–400 meters avstånd från uppföljningsanordningen. Radiofrekvenstekniken lämpar sig bra i situationer där det behövs uppgifter om att den övervakade har kommit till övervakningsområdet

för uppföljningsanordningen, hans eller hennes vistelse där och att han eller hon har avlägsnat sig därifrån. I systemet programmeras individuella gränser för övervakningen.

Ett mycket populärt satellitpositioneringssystem är GPS (Global Positioning System) som i dag fungerar i hela världen och i allmänhet ger användarna en mycket bra positioneringsexakthet. Användningen av satellitbaserad positionering i straffverkställigheten har under de senaste åren snabbt blivit vanligare. En brist i den satellitbaserade positioneringen är dock dess relativt inexakta funktion på tätt bebyggda stadsområden och inne i byggnader.

Det är också möjligt att kombinera användningen av de ovan nämnda tekniska verkställighetsätten varvid man med hjälp av radiofrekvenstekniken kan kontrollera den övervakades vistelse i sitt hem enligt planen och med hjälp av GPS-tekniken kan positionera honom eller henne annanstans. Bojan kan innehålla en möjlighet att positionera med hjälp av GPS-satelliter ute t.ex. när den övervakade rör sig omkring sitt hem. Funktionerna kan förenas i samma anordning.

En nackdel med elektronisk övervakning kan också anses vara att det primära syftet med häktning, dvs. isoleringseffekten genom fängelsevistelse, inte uppfylls genom övervakning. Den som placerats i övervakning har således en möjlighet att försöka försvåra förundersökningen om han eller hon så vill. Man kan avvärja denna möjlighet genom att endast placera sådana misstänkta i övervakning där risken för försvårande anses vara obetydlig, eller genom att verkställa övervakningen så sträng som möjligt, t.ex. genom kontinuerlig övervakning av rörelser. Hänsyn måste också tas till brottsoffret t.ex. genom att för den övervakade uppställa särskilda begränsningar i rörelsefriheten i syfte att skydda offret eller genom att underrätta offret, om gärningsmannen brutit mot eventuella begränsningar i rörelsefriheten.

Iakttagande av reseförbud övervakas nuförtiden i varierande grad. De som brutit mot skyldigheter i ett reseförbud blir i allmänhet fast för överträdelse av förbud när de råkat i kontakt med polisen av andra skäl än sådana som hänför sig till reseförbud. Reseförbudets trovärdighet och en ökad användning av reseförbud förutsätter en effektiviserad övervakning. Elektronisk övervakning lämpar sig väl för övervakning av olika förbud och skyldigheter. Då kan också ett övervakat reseförbud oftare än för närvarande ersätta användning av häktning.

Det nuvarande reseförbudet kan utvecklas antingen genom att förena alla reseförbud med elektronisk övervakning eller så att det vanliga reseförbudet fortfarande hålls kvar parallellt med det elektroniskt övervakade reseförbudet.

Användning av elektronisk övervakning är förenad med risken för fenomenet som går under benämningen *net-widening*. Härmed avses att området för tillgängliga påföljder och tvångsmedel utvidgas. Det är fråga om fenomenet *net-widening*, om man börjar använda elektronisk övervakning för att effektivisera övervakningen av befintliga påföljder eller av tvångsmedel som redan i nuläget fungerar bra. Detta skulle också föranleda onödiga kostnader.

Effektivisering av reseförbud. I denna proposition föreslås det bestämmelser om ett särskilt förstärkt reseförbud, som när det gäller stränghet ska ligga mellan det nuvarande reseförbudet och häktning. Eftersom det vid förstärkt reseförbud är fråga om ett alternativ till häktning och inte till anhållande, ska en domstol i alla omständigheter besluta om det. I praktiken ska domstolens prövningsrätt vara graderat så att domstolen ska pröva användning av förstärkt reseförbud, om reseförbud inte är ett tillräckligt tvångsmedel. Häktning ska endast användas i det fall att inte heller förstärkt reseförbud är tillräckligt för att hindra försvårande av ärendets utredning, fortsatt brottslig verksamhet, flykt eller undvikande av verkställighet av straff. Detta grundar sig redan på principen om minsta olägenhet enligt 1 kap. 3 § i tvångsmedelslagen, en-

ligt vilken tvångsmedel ska användas så att man inte ingriper i någons rättigheter mer än vad som är nödvändigt för att syftet med användningen ska nås.

Även i nuläget kan en misstänkt i beslutet om reseförbud förordnas att stanna inom ett visst område eller på motsvarande sätt kan han eller hon förordnas att hålla sig borta från ett visst område. Den misstänkte får också förbudas att kontakta vissa personer. Vid förstärkt reseförbud ska också dessa skyldigheter kunna övervakas genom elektroniska metoder.

Ett förstärkt reseförbud skiljer sig från ett reseförbud på det sättet att de skyldigheter som fogats till ett förstärkt reseförbud kan övervakas med hjälp av tekniska medel. Genom att effektivisera reseförbudet med elektronisk övervakning kan man bättre än i nuläget förhindra överträdelse av de begränsningar i rörelsefriheten som ingår i förbudet. Elektroniskt övervakat reseförbud ska uttryckligen användas i situationer där den brottsmisstänkte nuförtiden häktas. Fogande av elektronisk övervakning till reseförbud är sålunda en behövlig reform både för undvikande av olägenheterna med frihetsberövande och för behovet av en effektivare övervakning av reseförbud.

Regleringen om reseförbud kan effektiviseras också så att den brottsmisstänkte kan åläggas att stanna i sin bostad eller på någon annan för boende lämplig plats det antal timmar som anges i beslutet om reseförbud. Antalet timmar som den brottsmisstänkte ska stanna i sin bostad ska fastställas så att den möjliggör normalt arbete och normala studier. Det högsta och minsta antalet timmar som den brottsmisstänkte ska stanna i sin bostad ska föreskrivas i lag.

Alternativ efter tingsrättens avgörande. Efter avkunnandet av tingsrättens dom och i avvaktan på fullföljdsdomstolens avgörande finns det inga andra alternativ till häktning än reseförbud. I vissa situationer behövs också i skedet för sökande av ändring andra alternativ till häktning än reseförbud. I denna proposition föreslås det bestämmelser om en särskild häktningsarrest som domstolen kan ålägga om fängelsestraffet som tingsrätten dömt till är under två år. Ett sådant tvångsmedel kan övervakas genom elektroniska medel och omfatta likadana skyldigheter som det förstärkta reseförbudet. Sådana skyldigheter kan gälla skyldighet att stanna i bostaden och begränsningar i rörelsefriheten.

Avräkning av tiden för begränsning av friheten. Om någon döms till ett fängelsestraff på viss tid för en gärning på grund av vilken gärningsmannen har varit berövad friheten oavbrutet i minst ett dygn, ska enligt 6 kap. 13 § i strafflagen domstolen avräkna tiden för frihetsberövandet från straffet eller anse frihetsberövandet som fullt avtjänat straff. Tiden för frihetsberövandet räknas i dagar. Förfarandet är detsamma om frihetsberövandet föranletts av något annat brott som i samband med målet har varit föremål för åtal eller förundersökning eller av att svaren har förordnats att hämtas till domstolen och därför har tagits i förvar.

Om straffet är böter ska frihetsberövandet avräknas i skälig mån, dock minst hela den tid som frihetsberövandet har varat, eller anses som fullt avtjänat straff. Om straffet är ungdomsstraff ska frihetsberövandet avräknas. När avräkning enligt detta moment görs motsvarar ett dygns frihetsberövande två ungdomsstraffdagar, om inte avvikelser från detta görs av särskilda skäl.

När elektronisk övervakning börjar verkställas också såsom ett nytt tvångsmedel som kraftigt begränsar den personliga friheten och rätten till rörelsefrihet hos den som meddelats reseförbud och som är förenat med en skyldighet att stanna i bostaden, bör den tid som verkställts såsom förstärkt reseförbud beaktas vid fastställande av straff. Begränsningen av friheten jämföras med frihetsberövande i 2 c kap. 1 § i strafflagen. För närvarande avräknas inte reseförbud, eftersom den som meddelats reseförbud inte betraktas som frihetsberövad. I propositionen föreslås att två dagar av förstärkt reseförbud och av häktningsarrest ska motsvara en dag i fängelse.

3.2.2 Reducering av antalet häktade i förvar i polisens lokaler

Man kan försöka minska antalet häktade i polisens lokaler på tre sätt. Det första alternativet är att överföra polisens förvaringslokaler under Brottspåföljdsmyndighetens förvaltningsområde. I detta alternativ skulle det gå att skilja åt ansvaret för förvaringen och ansvaret för förundersökningen på det sätt som CPT förutsätter i sina rekommendationer för att förebygga risken för eventuell påtryckning. Detta skulle dock vara problematiskt bl.a. för att det i polisens förvaringslokaler i huvudsak förvaras andra än häktade. Majoriteten av dem som förvaras i lokalerna är personer som anhållits eller personer som med stöd av polislagen (872/2011) gripits. Det är varken motiverat eller ändamålsenligt att Brottspåföljdsmyndigheten skulle sörja för deras övervakning. Brottspåföljdsmyndigheten har å andra sidan inte heller behov av att öka antalet häktningsplatser någon annanstans än i huvudstadsregionen. En administrativ överföring av lokalerna skulle inte medföra sådana ekonomiska eller operativa fördelar som skulle göra en överföring till Brottspåföljdsmyndighetens förvaltningsområde motiverad.

Ett annat alternativ är att Brottspåföljdsmyndigheten skulle ansvara för de häktades övervakning vid något visst polishäkte antingen helt eller delvis. Detta skulle kunna genomföras så att förvaringslokalerna delas upp i en häktningsavdelning som övervakas av Brottspåföljdsmyndigheten och i polisens övriga förvaringslokaler. På detta sätt skulle man bättre kunna se till att förundersökningen hålls separat från ansvaret att förvara häktade. I detta alternativ sörjer Brottspåföljdsmyndighetens personal för övervakningen av häktade och för det beslutsfattande som gäller dem. Problemet med detta alternativ är att arrangemanget oundvikligen kräver tilläggsresurser.

Polisens förvaringslokaler eller en del av dem skulle administrativt kunna överföras till ett häkte som övervakas av Brottspåföljdsmyndigheten eller till en separat avdelning av ett sådant häkte. Detta skulle förutsätta ett avtal mellan Polisstyrelsen och Brottspåföljdsmyndigheten om saken och att Brottspåföljdsmyndigheten fattar beslut om att inrätta en häktningsavdelning. På författningsnivå kräver inrättande av en sådan avdelning att justitieministeriets förordning ändras. Överföringen av övervakningen av polisens förvaringslokaler helt eller delvis till Brottspåföljdsmyndigheten förutsätter således inte lagändringar.

Överföring av övervakningen av polisens förvaringslokaler helt eller delvis till Brottspåföljdsmyndigheten förutsätter att förvaringslokalerna uppfyller de krav som uppställs i häktningsslagen. Polisens förvaringslokaler är i princip inte lämpade för förvaring av häktade när det gäller deras förhållanden. Förvaringslokalerna saknar lämpliga lokaler för sysselsättning, besök och rastning utomhus. En del av polishäktena är dessutom i dåligt skick och cellerna saknar WC-utrymmen och lämpliga fönster.

En tredje metod för reduktion av antalet häktade i förvar hos polisen skulle vara att de häktade snabbare än i nuläget överflyttas från ett polishäkte till ett fängelse. Detta skulle kunna genomföras genom en ändring av 2 kap. 1 § i häktningsslagen så att bestämmelsen förutsätter att den häktade placeras i ett fängelse betydligt snabbare än i nuläget. För närvarande hålls häktade i förvar i polisens förvaringsutrymmen i genomsnitt i två veckor.

Trots att tiden i förvar skulle förkortas, är detta inte nödvändigtvis tillräckligt för att uppfylla vad som framförts i internationella övervakningsorgans och riksdagens justitieombudsmans ställningstaganden. Enligt dessa ställningstaganden bör en frihetsberövad senast flyttas bort från polisens förvaringslokaler när en domstol har beslutat om att personen ska häktas, dvs. i allmänhet senast fyra dygn efter gripandet.

Förflyttning av häktade till ett fängelse genast efter häktningsrättegången bör vara det principiella målet på längre sikt. Det är dock inte möjligt att uppnå detta mål genast, eftersom de

fängelser som används som häkten till största delen är fulla. Ett problem med häkten är också att det kan vara svårt att genomföra begränsningar av kontakter för häktade, i synnerhet i överbeläggningssituationer. Dessutom förutsätter en snabbare förflyttning av häktade från polisens lokaler till häkten att fängelsernas förhørslokaler förbättras. Förhørsresor kommer att föranleda extra kostnader för polisen. Det har också framförts att förundersökningarna kommer att bli betydligt längre. På dessa grunder föreslås det att 2 kap. 1 § i häktninglagen ska ändras så att förvaringstiden för häktade förkortas och att häktade ska förflyttas till fängelse snabbare än i nuläget. Snabbare förflyttning av häktade till fängelser förutsätter att Brottsåtgärdsmyndigheten och Polisstyrelsen börjar utreda möjligheter att organisera häktningsavdelningar som administreras av Brottsåtgärdsmyndigheten i samband med vissa polisinsatser. En sådan häktningsavdelning behövs i synnerhet i norra Finland, där förhørsresorna blir långa.

3.3 De viktigaste förslagen

I propositionen föreslås det att bestämmelserna i tvångsmedelslagen om alternativ till häktning kompletteras. I 5 kap. i tvångsmedelslagen föreslås stadganden om det att domstolen i stället för häktning eller hållande i häkte kan bestämma att den brottsmisstänkte meddelas förstärkt reseförbud övervakat med hjälp av tekniska anordningar, om det anses att ett reseförbud är ett otillräckligt tvångsmedel och de andra förutsättningarna enligt tvångsmedelslagen uppfylls. Ett förstärkt reseförbud kan meddelas innan svaranden döms till straff.

När en domstol dömer en svarande till ett ovillkorligt fängelsestraff kan domstolen i stället för häktning eller hållande i häkte påföra den dömda häktningsarrest som övervakas med tekniska anordningar, om ett reseförbud enligt 5 kap. 1 § i tvångsmedelslagen är ett otillräckligt tvångsmedel och de förutsättningar som föreskrivs i tvångsmedelslagen är uppfyllda och det straff som dömts ut är fängelse i högst två år. Häktningsarrest ska sålunda inte kunna användas vid de allra grövsta brotten.

En förutsättning för förstärkt reseförbud och häktningsarrest är bl.a. att den brottsmisstänkte eller dömda förbinder sig att iaktta de skyldigheter som ålagts honom eller henne och att det utifrån hans eller hennes personliga förhållanden och andra motsvarande omständigheter kan anses vara sannolikt att han eller hon iakttar dem.

Domstolen ska pröva om det finns förutsättningar för förstärkt reseförbud och häktningsarrest utifrån den utredning som lagts fram till domstolen i samband med behandlingen av ärendet. Det är i regel svaranden, hans eller hennes försvarare eller ombud som lägger fram utredningen. Vid prövning av meddelande av förstärkt reseförbud ska domstolen beakta den dömdes personliga förhållanden, hur lämplig den dömdes bostad eller någon annan plats lämpad för boende är för verkställande av förstärkt reseförbud eller häktningsarrest samt den misstänktes eller dömdes behov av att röra sig utanför bostaden.

Häktningsarrest ska alltid vara förenad med en skyldighet att stanna i en bostad eller på en annan plats som är lämpad för boende under de tidpunkter och det antal timmar som framgår av domstolens avgörande. I fråga om förstärkt reseförbud ska domstolen få avgöra om det finns behov att bestämma om en skyldighet att stanna i bostaden.

Om den som meddelats förstärkt reseförbud eller ålagts häktningsarrest bryter mot de skyldigheter som uppställts för honom eller henne, ska han eller hon kunna anhållas och häktas. Om det är fråga om en lindrig överträdelse under häktningsarrest, kan Brottsåtgärdsmyndigheten utfärda en skriftlig varning för den som ålagts häktningsarrest.

Förstärkt reseförbud ska enligt förslagen övervakas av polisen och häktningsarrest av Brottspåföljdsmyndigheten. Brottspåföljdsmyndigheten ska dock svara för den tekniska övervakningen av båda dessa tvångsmedel. Både den som meddelats förstärkt reseförbud och den som ålagts häktningsarrest kan beviljas tillstånd till smärre undantag från skyldigheter som antecknats i domstolens beslut. Vid förstärkt reseförbud ska en anhållningsberättigad tjänsteman besluta om tillstånd till undantag. Vid häktningsarrest ska fängelsedirektören eller direktören för byrån för samhällspåföljder besluta om tillstånd till undantag.

Den tid ett förstärkt reseförbud gäller för en misstänkt eller den tid han eller hon ålagts häktningsarrest ska delvis jämföras med häktning och kan enligt föreslagna 6 kap. 13 § i strafflagen avräknas från avtjäningstiden för ett ovillkorligt fängelsestraff som verkställs. Enligt den föreslagna bestämmelsen motsvarar två dagar förstärkt reseförbud eller häktningsarrest en dag i häkte. Dagar som utgör rest avdras inte.

Av de skäl som framförs i avsnitt 1.2 föreslås att häktningslagen ska ändras så att den tid en häktad får förvaras i en förvaringslokal som administreras av polisen ska förkortas. Den principiella utgångspunkten ska vara, liksom den också är i den gällande lagen, att en häktad förs till närmaste fängelse som används som häkte, när en domstol beslutar om häktning.

Enligt förslaget kan den domstol som beslutar om häktning på framställning av en anhållningsberättigad tjänsteman besluta att den häktade ska placeras i en förvaringslokal för häktade som administreras av polisen, om det är nödvändigt för att hålla den häktade avskild eller av säkerhetsskäl eller för att utreda brottet. Den häktade ska inte heller då få hållas i polisens förvaringslokal längre än sju dygn, om det inte finns exceptionellt vägande skäl som hänför sig till den häktades säkerhet eller till att hålla den häktade avskild på grund av att det finns en i 2 kap. 5 § 1 mom. 2 b punkten i tvångsmedelslagen avsedd risk för att förundersökningen försvåras.

Om den häktade placeras i en förvaringslokal som administreras av polisen, ska placeringsärendet tas upp till behandling i domstol tillsammans med häktningsärendet vid den nya behandlingen av häktningsärendet som avses i 3 kap. 15 § i tvångsmedelslagen.

Det föreslås att 3 kap. 8 § i häktningslagen ska ändras så att en häktad inte kan förflyttas till polisens lokaler för att bli hörd t.ex. som vittne för en period som överstiger sju dygn. Om en häktad som misstänkt i en förundersökning vill höras för det eller de brott som han eller hon häktats för, får hörandet inte räcka längre än 12 timmar. Den domstol som beslutat om häktningen kan besluta att den häktade ska placeras i en förvaringslokal som administreras av polisen för en längre tid än detta. Sådant placerande ska vara exceptionellt och därtill ska finnas grunder enligt 2 kap. 1 § 2 mom. i häktningslagen. I 5 kap. 5 § 3 mom. i fängelselagen (767/2005) ska en motsvarande ändring göras.

Till lagen om behandling av personuppgifter vid Brottspåföljdsmyndigheten (1069/2015) ska fogas bestämmelser om behandling av uppgifter som verkställigheten av förstärkt reseförbud och häktningsarrest förutsätter.

Det föreslås att lagen om ersättning av statens medel som till följd av frihetsberövande skall betalas till oskyldigt häktad eller dömd (422/1974) ska ändras så att den som meddelats förstärkt reseförbud eller ålagts häktningsarrest som ersättning för frihetsberövandet kan betalas gottgörelse på motsvarande sätt som det i nuläget föreskrivs om ersättning i fråga om reseförbud.

4 Propositionens konsekvenser

4.1 Ekonomiska konsekvenser

En snabbare förflyttning av häktade från polisens förvaringslokaler till fängelserna leder till ett ökat antal häktade i fängelserna. År 2014 förvarades ca 45 procent av de häktade i polisens lokaler i högst sju dygn. År 2015 fanns det i medeltal 85 häktade i polisens lokaler. Att på det sätt som föreslås i propositionen förkorta den tid som häktade hålls i förvar ökar det genomsnittliga antalet häktade i fängelserna med uppskattningsvis 44 fångar dagligen räknat utifrån de tal som framförts. Eftersom det fortfarande i mycket exceptionella situationer ska vara tillåtet att förvara häktade i polisens lokaler längre än sju dagar, minskar detta det ovan angivna antalet i någon mån, uppskattningsvis med högst tio fångar i genomsnitt per dag. Det bedöms att det genomsnittliga antalet häktade i fängelser sålunda kommer att öka med ca 34—40 häktade per dag.

Ibruktagande av ett förstärkt reseförbud och häktningsarrest uppskattas ytterligare minska det dagliga antalet häktade med 10—15 häktade per dag. Dessutom kan det bedömas att några misstänkta som meddelats förstärkt reseförbud eller en övervakningsåtgärd i häktningsarrest utifrån en europeisk övervakningsorder kan överföras till den medlemsstat i EU där den brottsmisstänkte bor. På denna grund kan man bedöma att antalet häktade i Brottspåföljdsmyndighetens lokaler ökar med 25—30 häktade varje dag.

Kostnaden för ett fängelseår i slutna fängelser var ca 78 000 euro år 2015. När man beaktar att fångarnas hälso- och sjukvård och dess kostnader övergått till Institutet för hälsa och välfärd, uppskattas kostnaden för ett fängelseår i slutna anstalt uppgå till ca 70 000 euro, dvs. 190 euro per dag per fånge. Eftersom häktade kan placeras i Brottspåföljdsmyndighetens nuvarande lokaler, uppstår inga nya lokalkostnader. Utan lokalkostnader är merkostnaden för ett fängelseår 52 000 euro per år, 142 euro per dag. Utöver detta förutsätter det ökade antalet transportuppdrag för Vanda fängelse en tilläggsresurs på 120 000 euro för transporter till tingsrätten och hovrätten. Om det genomsnittliga dagliga antalet häktade stiger till ca 25—30 häktade, uppgår de merkostnader som uppstår av häktade för Brottspåföljdsmyndigheten till sammanlagt 1,42—1,72 miljoner euro. Övervakningen och verkställigheten av häktningsarrest föranleder Brottspåföljdsmyndigheten kostnader på sammanlagt 247 000 euro per år, vilka består av personalkostnader och apparaturkostnader.

Brottspåföljdsmyndighetens centrala kontrollrum ska ansvara för teknisk övervakning av häktningsarrest dygnet runt och kontrollrummets resurser bör förstärkas. Det centrala kontrollrummet har endast skött övervakningen av övervakningsstraff dagtid och fängelserna har skött övervakningen nattetid. Denna nya övervakningsuppgift förutsätter dock att de centrala kontrollrummens verksamhet förstärks på så sätt att nattliga alarm kan skötas utan dröjsmål och på ett trovärdigt sätt från det centrala kontrollrummet. Detta förutsätter att det centrala kontrollrummet förstärks med tre årsverken.

Möten ska ordnas med dem som ålagts häktningsarrest i medeltal en gång per vecka. Ett möte ska ordnas antingen så att den övervakade åläggs att besöka byrån för samhällspåföljder eller genom ett övervakningsbesök som en stödpatrull genomför.

Vid Brottspåföljdsmyndigheten binder stödpatrullverksamheten för närvarande ca 0,16 årsverken per övervakad, dvs. en person övervakar i medeltal sex personer som avtjänar ett övervakningsstraff eller som placerats i övervakad frihet på prov. Med personer som avtjänar övervakningsstraff ordnas två möten per vecka, med personer som placerats i övervakad frihet på prov i medeltal 1,4 möten per vecka. Vid häktningsarrest ska övervakningen vara mindre

intensiv och övervakningen ska inte heller vara förenad med kontroll av drogfrihet eller övervakning av verksamhetskyldigheten, varvid behovet av personal är mindre än vid de ovan nämnda övervakningsformerna. Bedömt på detta sätt orsakar 10—15 övervakade ett behov av tilläggsresurser på cirka ett årsverke.

För Brottspåföljdsmyndigheten uppstår dessutom kostnader för de tekniska övervakningsanordningarna vid förstärkt reseförbud och häktningsarrest. Leasingavgiften för en satellit- dvs. GPS-övervakningsanordning är nuförtiden 3,80 euro per dag. Summan består av telefon och laddare (2,00 euro) och övervakningsanordning i form av en boja (1,80 euro) och hyran betalas för de reserverade anordningarna oberoende av om de är i bruk eller inte. Om det t.ex. reserverats 30 övervakningsanordningar, uppgår de årliga kostnaderna för den elektroniska övervakningen till ca 47 000 euro, vilket innefattar kostnader för ungefär två söndrade/förkomna anordningar per år. Dessutom föranleds Brottspåföljdsmyndigheten kostnader för installation, reparation och avlägsnande av anordningarna samt kostnader för när de förkommer eller går sönder. En söndrad boja kostar ca 500 euro och en boja i två delar (2-piece) kostar 1 900 euro.

De permanenta tilläggskostnader som regeringspropositionen föranleder Brottspåföljdsmyndigheten uppgår till minst 1,67 miljoner euro och högst 1,97 miljoner euro. Kostnadsberäkningen grundar sig på en ökning av det dagliga antalet fångar med 25—30, där häktningsarrestens minskande verkan beaktats.

Utöver ovan nämnda ekonomiska konsekvenser föranleds Brottspåföljdsmyndigheten kostnader av engångsnatur av att häktade snabbare förflyttas till fängelse. I fängelser som används som häkten bör det finnas flera och bättre utrustade förhørslokaler än hittills. Dessutom bör det finnas mer utrustning för videokonferenser i häkten. Det största behovet av förhørslokaler finns i Södra Finlands brottspåföljdsregions fängelser som används som häkten, i synnerhet Vanda och Jokela fängelserna. Av nya förhørslokaler (20 st.) föranleds kostnader på ca 400 000 euro.

De föreslagna ändringarna kan genomföras inom ramen för de anslag som allokaterats för Brottspåföljdsmyndigheten i rambesluten för statsfinanserna och i statsbudgeten.

För polisen uppstår inte motsvarande kostnadsinbesparing. Detta beror på att polisen inte har någon möjlighet att avstå från sina lokaler och från de väktare som är anställda vid dem, trots att antalet häktade i polisens lokaler minskar. Utöver häktade förvarar polisen i sina lokaler personer som på grundval av brott gripits eller anhållits samt personer som förvaras med stöd av polislagen eller utlänningslagen (301/2004). Därför behövs förvaringslokalerna och de väktare som övervakar dem även i fortsättningen. Vaktarnas arbetsinsats behövs dygnet runt oberoende av hur många personer som förvaras i polisens lokaler. Väktarna blir redan nu tvungna att också arbeta ensamma, och mängden arbete som utförs ensam kan inte utökas. Med stöd av vad som anförs ovan uppstår det inte några inbesparingar för polisen i fråga om lokal- och personalkostnader av att häktade snabbare förflyttas till ett fängelse.

Förvaringslokalerna kan leda till inbesparingar först i framtiden när det i samband med att det byggs nya lokaler för polisen kan bedömas hur mycket nya förvaringslokaler det behövs i förhållande till reduceringen av antalet personer som ska hållas i förvar. Denna möjlighet realiserar dock först efter flera år, till och med årtionden. Sålunda består de inbesparingar som uppstår av en snabbare förflyttning av häktade från polishäkten till häkten av reduceringen i kostnader för måltider och hälso- och sjukvård. År 2014 förvarades sammanlagt 2 140 häktade i polisens lokaler, av vilka andelen personer som förvarades över sju dygn var ca 55 procent, dvs. 1 181 personer. Andelen personer som förvaras över 30 dygn var tre procent. Utifrån dessa tal kan man uppskatta att inbesparingen från måltider för häktade som förflyttas är 20

dygn x 1 000 häktade. I polishäktet kostar ett dygns måltider i genomsnitt 13 euro, varvid kostnadsinbesparingen är 260 000 euro (20 000 dygn x 13 euro).

Kostnaderna för hälso- och sjukvård för gripna, anhållna och häktade varierar i mycket stor grad från år till år och mellan olika polisinsättningar. I enskilda fall har läkemedelskostnaderna kunnat uppgå till flera tiotusentals euro per år, i genomsnitt är de dock 3 000—7 000 euro per år och polisinsättning. Det finns inte tillgång till sådana tal där de häktade skulle ha differentierats från andra personer som hålls i förvar, varför hälso- och sjukvårdskostnaderna uppskattas uppgå till 22 000 euro per år (2 000 euro för sammanlagt 11 polisinsättningar).

Transporter föranleder extra kostnader för polisen. Om en häktad transporteras från fängelset till polisstationen för förundersökningsåtgärder, blir polisen tvungen att sköta transporten från fängelset och tillbaka dit. Flera faktorer påverkar kostnaderna, såsom avståndet mellan polisstationen och fängelset, antalet transporter och den materiel och personal som används för transporten. Den personal och de fordon som används vid transporterna är dock sannolikt de som även annars används i polisverksamheten, varvid transporterna i praktiken inte föranleder extra kostnader. Den arbetstid och fordonsmateriel som används för transporterna är bort från annan verksamhet som hör till polisen.

Om förundersökningen fortsätter i fängelset, reser utredaren och ofta också förhörsvittnet till fängelset för att fortsätta förundersökningen. Om resan företas med offentliga fortskaffningsmedel föranleder detta resekostnader. Resorna företas dock sannolikt med polisens fordon, eftersom det finns fungerande offentlig samfärdslinje till få fängelser. Också då är både den personal och de fordon som används desamma som även annars används i polisverksamhet, varför resorna eller användningen av personal i praktiken inte föranleder extra kostnader. Den arbetstid som används är bort från annan verksamhet som hör till polisen.

På riksnivå finns det få fängelser som förvarar häktade, bara 14, när det för närvarande finns 52 förvaringslokaler för häktade i polisens lokaler. T.ex. inom området för polisinsättningen i Lappland finns det inte ett enda häktningsfängelse, men antalet häktade uppgår dock årligen till 60—80. Av dessa hålls i medeltal 49 i förvar över sju dygn. Polisinsättningarna i Uleåborg och Inre Finland har bara ett fängelse inom sitt område vardera (Uleåborgs fängelse och Kylmäkoski fängelse) och transport- och förhørsresor från yttre kanten av polisinsättningarnas områden skulle bli avsevärt långa till dem. På grund av långa resor och långvariga förundersökningsåtgärder föranleder polisen sannolikt kostnader för dagtraktamenten.

Kalkylmässigt kan man uppskatta att det företas förhørsresor för att förhöra ca 200 häktade per år. En förhørsresa för två polismän föranleder kostnader på ca 360 euro utöver fasta kostnader. Om två förhørsresor företas, uppgår de kalkylerade kostnaderna till 144 000 euro per år. Enligt Polisstyrelsens bedömning föranleder en snabbare placering av häktade i fängelser att fler utredare engageras i utredningen av ett brottmål i dess inledande stadium, vilket orsakar omorganisering av arbetsskift, förluster av veckovila samt betydande ökning av behovet att låta utföra skadearbete och övertidsarbete. Polisstyrelsen bedömer att de ekonomiska konsekvenserna är 640 euro per häktad, dvs. 640 000 euro per år, när man som kalkyleringsgrund använder självkostnadspriset för polisens eget arbete.

De föreslagna ändringarna kan dock genomföras inom ramen för de anslag som allokaterats för polisen i rambesluten för statsfinanserna och i statsbudgeten.

4.2 Konsekvenser för myndigheterna

Att den tid häktade hålls i förvar i polishäkten förkortas kan även påverka andelen brott som blir utredda, antalet avslöjade brott, förundersökningens längd och till och med leda till att

häktningstiden blir längre. Trots dessa konsekvenser måste ändringarna genomföras på grund av allvarlig kritik från de internationella övervakningsorganen för mänskliga rättigheter och från riksdagens justitieombudsman.

Ovan konstateras det att en förkortad förvaringstid för häktade i polishäkte leder till att förundersökningsresurserna i större grad än tidigare allokeras till förundersökningens begynnelse-skede. I praktiken innebär detta att flera utredare än i nuläget förordnas att utreda brottet i ärendets begynnelse-skede, vilket leder till omorganisering av arbetsskiften, förlust av veckovila samt större behov av att utföra skadearbete och övertidsarbete.

När den person som är föremål för en förundersökning och den polisman som utför förundersökningen befinner på långt avstånd från varandra, ökar detta sannolikt den tid som behövs för förundersökningen. Detta kan i värsta fall leda till att häktningstiden förlängs. Nuförtiden är brottmålen för häktade som förvaras i polisens förvaringslokaler över sju dagar i princip allvarliga, krävande för utredningen och svåra att klarlägga. Därför kan en häktads förhör inte överlåtas att skötas av polisens andra verksamhetsställen.

När hållande i förvar i polishäkten begränsas, minskar antalet orter där häktade förvaras. Redan i nuläget motsätter sig häktade att bli placerade i ett fängelse, om möjligheterna att träffa nära anhöriga försvagas. Det är möjligt att sådana krav ökar.

4.3 Samhälleliga konsekvenser

Propositionen har som syfte att minska antalet häktade och användning av frihetsberövande i sådana situationer där tvångsmedel som i mindre grad inskränker den brottsmisstänktes eller dömdes frihet är möjliga och kan användas utan att äventyra häktningens syfte. De föreslagna bestämmelserna effektiviserar reseförbud och tryggar uppfyllande av syftet med häktningen bättre än hittills när tvångsmedel som utgör alternativ till häktning används. Genom de föreslagna bestämmelserna genomförs de talrika rekommendationer som internationella övervakningsorgan för mänskliga rättigheter har utfärdat för Finland. Samtidigt blir riksdagens justitieombudsmans ställningstaganden och rekommendationer hörsammade.

Genom användning av förstärkt reseförbud och häktningsarrest kan man minska de negativa konsekvenserna av häktning. Sådana konsekvenser är t.ex. förlust av arbets- eller studieplats, förlust av bostad och försvagad ekonomisk ställning samt försvårat upprätthållande av sociala förbindelser, i synnerhet familjeband. Det är lättare att ordna och förbereda försvaret vid förstärkt reseförbud och häktningsarrest än i fängelse. Genom användning av alternativ till häktning kan man också förebygga och minska uppkomsten av kontakter och identifiering med den kriminella underkulturen i fängelset, vilket är viktigt i synnerhet för reduceringen av återfall i brott för unga brottsmisstänkta.

Genom de föreslagna bestämmelserna möjliggörs också uppfyllandet av det grundläggande målet för rambeslutet om den europeiska övervakningsordern som anges i avsnitt 2.2 i den allmänna motiveringen. Målet är att brottsmisstänkta inte ska råka i en ojämlig ställning sinsemellan på basis av om de bor i rättegångsstaten eller i någon annan medlemsstat i EU. När det finns effektiva och trovärdiga alternativ till häktning, såsom förstärkt reseförbud och häktningsarrest, kan deras övervakning överföras från Finland till en annan medlemsstat i EU.

5 Beredningen av propositionen

Justitieministeriet tillsatte i april 2014 en arbetsgrupp för att utreda ordnandet av och alternativ till häktning. Ledamöterna i arbetsgruppen var företrädare för justitieministeriet, inrikesministeriet, Brottspåföljdsmyndighetens centralförvaltningsenhet, Polisstyrelsen, en tingsrätt, ett

RP 252/2016 rd

fängelse, en polisinrättning och Finlands Advokatförbund. Arbetsgruppens betänkande skrevs i formen av en regeringsproposition. Arbetsgruppens betänkande var enhälligt.

Utlåtande om propositionsutkastet begärdes av 40 remissinstanser. Sammanlagt 30 remissvar inkom. I fyra av de utlåtanden som inkom uppgavs det att inget utlåtande avges. Remissinstanserna förhöll sig i regel positivt till att det kommer fler alternativ till häktning. I flera utlåtanden föreslogs preciseringar i regleringen om ett förstärkt reseförbud och häktningsarrest, vilka beaktats i den fortsatta beredningen av regeringspropositionen. Mest anfördes det i remissvaren kritik mot förslaget att förkorta tiden för förvaring av häktade i polisens lokaler. Ett sammandrag har sammanställts av utlåtandena (Justitieministeriets betänkanden och utlåtanden 34/2016). På basis av utlåtandena har propositionen ändrats bl.a. så att förslagen till paragraf om innehåll i häktningsarrest och till paragraf om överträdelse av skyldigheter som gäller häktningsarrest har preciserats, till tvångsmedelslagen har fogats bestämmelser om identitetskort som är giltigt som resedokument och förslagen till paragraf om reseförbud och paragraf om förstärkt reseförbud har preciserats och gjorts klarare. Dessutom ändrades bestämmelsen om hörande i 3 kap. 8 § i häktningsslagen så att tider för resor inte inräknas i den i denna paragraf avsedda maximitid på 12 timmar som gäller för hörande. Till propositionen fogades också förslag till ändring av fängelselagen och lagen om behandling av personuppgifter vid Brottsförhållningsmyndigheten.

Efter den egentliga remissbehandlingen begärdes separat av inrikesministeriet och Polisstyrelsen yttrande om propositionens kostnadseffekter.

DETALJMOTIVERING

1 Lagförslag

1.1 Tvångsmedelslagen

2 kap. Gripande, anhållande, häktning och häktningsarrest

12 a §. Häktningsarrest. I den här nya paragrafen föreslås bestämmelser om häktningsarrest. Enligt förslaget avses med häktningsarrest ett tvångsmedel som övervakas med hjälp av tekniska anordningar och som innehåller en skyldighet för den dömda att stanna i bostaden under de tidpunkter som fastställs i avgörandet om häktningsarrest. Andra platser lämpade för boende ska jämföras med bostad. Sådana platser kan vara ett härbärke, en vårdinrättning eller något annat jämförbart ställe. Bestämmelser om skyldighet att stanna i bostaden föreslås i 12 b §. Med teknisk övervakning avses tekniska anordningar som fästs på den häktades handled eller vrist eller en kombination av sådana anordningar. Bestämmelser om övervakning ska ingå i föreslagna 12 d §.

Liksom det har framförts i avsnitt 3 i den allmänna motiveringen är häktningsarrest ett alternativ till häktning eller hållande i häkte tidigast i det skede domstolen – i regel tingsrätten – avger sin dom. I regel är det svaranden som gör en framställan om häktningsarrest.

Hållande i häkte och häktning genom en dom behandlas i huvudförhandlingen vid påföljdsdiskussionen. Utifrån denna diskussion bör domstolen också pröva förutsättningarna för häktningsarrest. En förutsättning ska dock vara att utredning enligt 12 a § 3 mom. har företetts domstolen.

Häktningsarrest kan också komma i fråga senare, i avvaktan på beslut från fullföljdsdomstolen, eftersom en häktad med stöd av 3 kap. 19 § i tvångsmedelslagen får anföra klagan över häktningsbeslut eller beslut om fortsatt häktning. Häktningsarrest ska alltid åläggas av en domstol, i regel en tingsrätt. Också en anhållningsberättigad tjänsteman får anföra klagan över ett beslut genom vilket ett häktningsyrkande har avslagits eller den häktade har förordnats bli frigiven. I samband med klagan ska ärendet avgöras av hovrätten.

I den föreslagna paragrafen ska det föreskrivas om tillämpningsområdet och förutsättningarna för häktningsarrest. Häktningsarrest kan åläggas i stället för häktning eller hållande i häkte, om reseförbud enligt 5 kap. 1 § i tvångsmedelslagen är ett otillräckligt tvångsmedel. I 5 kap. 1 § i tvångsmedelslagen föreskrivs om reseförbud som inte övervakas genom tekniska anordningar. Ett sådant reseförbud kan med stöd av 5 kap. 9 § 3 mom. i tvångsmedelslagen meddelas i samband med avgörandet i huvudsaken.

Domstolen bör med tanke på principen om minsta olägenhet pröva vilket tvångsmedel som lämpar sig bäst i det aktuella fallet. Domstolen ska ha följande tvångsmedel till sitt förfogande: häktning, hållande i häkte, påförande av häktningsarrest eller meddelande av i 5 kap. 1 § avsett reseförbud. Genom hänvisningen till 5 kap. 1 § i tvångsmedelslagen ska det uttryckas att förstärkt reseförbud enligt 5 kap. 1 a § i tvångsmedelslagen inte längre är ett möjligt tvångsmedel efter domen. Domstolen ska således bedöma om reseförbud som avses i 5 kap. 1 § och som verkställs utan teknisk övervakning är ett tillräckligt tvångsmedel.

Domstolen får dock ålägga en svarande som är på fri fot häktningsarrest eller för en sådan svarande meddela reseförbud enbart på yrkande av åklagaren eller en sådan målsägande som yrkat på straff för svaranden. Trots detta ska domstolen på eget initiativ i stället för häktning

kunna ålägga häktningsarrest eller meddela reseförbud för en häktad eller person som begärts häktad.

Utifrån den hänvisningsbestämmelse som ingår i paragrafen kan häktningsarrest åläggas i situationer som avses i 2 kap. 12 § 1 mom. 2 och 3 punkten i tvångsmedelslagen. Eftersom det i paragrafen inte ska ingå en hänvisning till 2 kap. 12 § 1 mom. 1 punkten i tvångsmedelslagen, är användningsområdet för häktningsarrest utesluten i situationer där det utdömda straffet är fängelse i två år eller mer. Häktningsarrest kan således inte användas i samband med de allra grövsta brotten.

Enligt den föreslagna paragrafen kan häktningsarrest åläggas när det utdömda straffet är fängelse i mindre än två år och minst ett år och det är sannolikt att den dömda drar sig undan verkställigheten av straffet eller fortsätter den brottsliga verksamheten.

Om straffet är fängelse i mindre än ett år, är en särskild förutsättning för användning av häktningsarrest att den dömda inte har stadigvarande bostad i Finland och att det är sannolikt att den dömda genom att avlägsna sig från landet drar sig undan verkställigheten av straffet. Häktningsarrest kan också åläggas, om straffet är fängelse i mindre än ett år och den dömda i en eller flera domar har dömts till fängelsestraff för flera brott som har begåtts med korta mellanrum och häktningen behövs för att förhindra fortsatt brottslig verksamhet av lika allvarlig art.

I 2 mom. ska det föreskrivas om förutsättningarna för häktningsarrest. Den första förutsättningen är att den dömda samtycker till häktningsarrest och förbinder sig att iaktta de skyldigheter som anges i avgörandet om häktningsarresten. Den dömdes samtycke till verkställighet och förbindelse att iaktta de skyldigheter som gäller för häktningsarresten är en viktig förutsättning för en lyckad verkställighet av häktningsarrest.

Den andra förutsättningen är att det med hänsyn till den dömdes personliga förhållanden eller andra omständigheter ska kunna anses vara sannolikt att den dömda iakttar de skyldigheter som ålagts honom eller henne. Med personliga förhållanden avses t.ex. personuppgifter, försörjning, arbets- eller studieplats, bostad och familjeförhållanden.

I 3 mom. ska det föreskrivas om vad domstolen bör beakta när häktningsarrest åläggs. Domstolens avgörande ska grunda sig på den utredning som i samband med ärendets behandling framlagts om de omständigheter som anges i 3 mom. Det är i regel svaranden eller hans eller hennes ombud som sammanställer och presenterar utredningen. Detta beror på att lämnande av utredning i allmänhet är förenligt med svarandes intressen. Utredningen är i regel skriftlig, men domstolen kan enligt prövning också godkänna utredning som framställs muntligt. Sådan muntlig utredning kan vara t.ex. hörande av en person som känner till svarandens förhållanden.

Utredningen ska för det första innehålla uppgifter om den brottsmisstänktes personliga förhållanden och andra motsvarande omständigheter. Med personliga förhållanden och andra omständigheter avses samma saker som beskrivs ovan i samband med 2 mom. För det andra ska utredningen innehålla uppgifter om hur lämplig den dömdes bostad eller någon annan plats som avses för boende är för verkställande av häktningsarrest. Utredning om bostaden kan vara t.ex. ett skriftligt hyreskontrakt, utredning över ägarbostad eller intyg från ett härbärge om boende i härbärgen.

I 3 mom. 3 punkten ska det föreskrivas att den dömdes behov att röra sig utanför bostaden eller någon annan plats lämpad för boende bör framgå av utredningen. Detta beror på att häktningsarrest ska vara förenad med begränsningar i friheten att röra sig utanför bostaden, varför

domstolen också behöver dessa uppgifter för att kunna fastställa begränsningarna. Utredningen över behovet att röra sig utanför bostaden bör innehålla uppgifter om arbete, studier och annan verksamhet som äger rum utanför bostaden och som nödvändigtvis förutsätter att den dömd avlägsnar sig från bostaden. Dessutom ska utredningen innehålla uppgifter om de tidpunkter behovet att röra sig utanför bostaden gäller.

Domstolen ska utifrån den utredning som framlagts besluta om förutsättningarna för häktningsarrest föreligger. Också den andel av det utdömda straffet som redan har verkställts som häktning kan beaktas. I prövningen kan domstolen också fästa uppmärksamhet vid hur frihetsberövandet påverkar svarandes arbetsplats och studier samt hans eller hennes familjs försörjning. Vid prövningen bör också förbudet mot oskäligen häktning enligt 2 kap. 13 § i tvångsmedelslagen beaktas.

I 4 mom. ska det föreskrivas om den plats där häktningsarresten ska verkställas och som beskrivits ovan.

I 5 mom. ska ingå en hänvisningsbestämmelse om ändringsökande.

12 b §. Innehållet i häktningsarrest. I paragrafen ska föreskrivas om innehållet i häktningsarrest. I 1 mom. ska det föreskrivas om sådana skyldigheter som i alla ärenden ska ingå i häktningsarrest. Dessa omfattar skyldighet att stanna i bostaden som ska åläggas alla som åläggs häktningsarrest och som utgör en väsentlig del av innehållet i häktningsarrest. Häktningsarrest ska till denna del skilja sig från förstärkt reseförbud där skyldigheten att stanna i bostaden är beroende av prövning. Verkställigheten av häktningsarrest är också alltid förenad med teknisk övervakning.

I paragrafen ska det föreskrivas om minimi- och maximitider för skyldigheten att stanna i bostaden. Skyldigheten att stanna i bostaden ska gälla minst 12 och högst 22 timmar i dygnet. Om den som ålagts häktningsarrest t.ex. arbetar regelbundet, kan skyldigheten att stanna i bostaden fastställas till 14 timmar, vilket möjliggör arbete. Den maximitid som en person som ålagts häktningsarrest kan åläggas skyldighet att stanna i sin bostad är dock 22 timmar i dygnet. Införandet av en maximitid möjliggör vistelse utomhus, inköp och skötsel av andra personliga angelägenheter.

I paragrafen ska det enligt förslaget också föreskrivas om de tider skyldigheten att stanna i bostaden ska förläggas till. I princip ska skyldigheten att vistas i bostaden eller en annan plats lämplig för boende gälla kvälls- och nattetid. I regel ska skyldigheten att stanna i bostaden förläggas till tiden mellan kl. 21 och kl. 6.

I 2 mom. i den föreslagna paragrafen ska det föreskrivas om att det är möjligt att av nödvändig orsak göra undantag från det i 1 mom. avsedda timantalet och de timmar under dygnet som detta timantal ska förläggas till. Undantaget ska grunda sig på orsaker som gäller den dömdes arbete eller studier eller någon annan med dessa jämförbar nödvändig orsak. Av en sådan nödvändig orsak kan det i fråga om det föreskrivna timantalet eller den tid som skyldigheten ska förläggas till, eller båda, bestämmas något annat än vad som anges i 1 mom. Domstolen har prövningsrätt i denna fråga. Om det t.ex. är fråga om en dömd som arbetar eller studerar dagtid, kan skyldigheten att stanna i bostaden fastställas till 12 timmar per dygn och förläggas till mellan kl. 18 och kl. 6. Om det är fråga om en dömd som t.ex. utför nattarbete, kan skyldigheten att stanna i bostaden förläggas till tidpunkter som avviker från huvudregeln. Om det är fråga om en person som utför skiftarbete, kan skyldigheten att stanna i bostaden bestämmas med iakttagande av tidpunkterna för arbetsskiftena. Huvudregeln ska dock vara att iaktta 1 mom. och undantag från det ska förutsätta en nödvändig orsak.

I 3 mom. ska det föreskrivas om sådana skyldigheter som är beroende av prövning. Skyldigheterna enligt föreslagna 3 mom. ska i huvudsak vara desamma som de skyldigheter som gäller för reseförbud och som ingår i 5 kap. 2 § i tvångsmedelslagen. Skillnaden till 5 kap. 2 § är att den som ålagts häktningssarrest kan åläggas att hålla kontakt med Brottspåföljdsmyndigheten i stället för med polisen och att överlämna sitt pass och sitt såsom resedokument giltiga identitetskort till Brottspåföljdsmyndigheten och inte till polisen. Dessutom är skillnaden i fråga om punkt 3 att skyldigheten att vara anträffbar under vissa tider utöver arbetsplatsen också kan gälla studieplatsen. I den föreslagna bestämmelsen nämns inte bostaden för att en bestämmelse om den ska ingå i 1 mom.

12 c §. Avgörande om häktningssarrest. I paragrafen föreslås det en bestämmelse om de omständigheter som domstolens avgörande bör innehålla om verkställigheten av häktningssarrest. Domstolens avgörande kan vara en dom, ett beslut om häktningssarrest, häktning eller hållande i häkte, eller ett beslut med anledning av klagan.

Om domen inte avkunnas genast efter huvudförhandlingen, kan svaranden efter avslutad huvudförhandling meddelas i 5 kap. 1 § avsett reseförbud eller i 5 kap. 1 a § i tvångsmedelslagen avsett förstärkt reseförbud, men inte ännu i detta skede åläggas häktningssarrest. Då är det fråga om tiden mellan huvudförhandlingen och avkunnande av domen.

Beslut om åläggande av häktningssarrest ska ingå i domen, liksom för närvarande beslut om häktning genom dom eller beslut om hållande i häkte.

I 2 mom. i den föreslagna paragrafen ska det föreskrivas om delgivning av beslut om häktningssarrest till den dömden. Om den dömden är häktad i ett fängelse, ska domstolen översända en kopia av domslutet till det fängelse där den häktade är placerad. Då ska han eller hon frigges från fängelset till häktningssarrest så snart som möjligt efter att de anordningar som behövs för den tekniska övervakningen har installerats.

Om den dömden inte är häktad och avgörandet om häktningssarrest avkunnas i den dömdes närvaro, ska domstolen ålägga den som ålagts häktningssarrest att kontakta Brottspåföljdsmyndigheten för verkställighet av häktningssarrest inom sju dygn från det att beslutet avkunnades. Om den som ålagts häktningssarrest inte är häktad och inte heller närvarande när domstolen ålägger häktningssarresten, ska avgörandet om häktningssarresten delges den dömden. Åläggande av häktningssarrest förutsätter att den dömden själv är aktiv bl.a. i fråga om utredningen av sina personliga förhållanden. Adressen och bostadsorten för den som ålagts häktningssarrest är i regel alltid kända. Vid delgivningen ska iaktas något av de delgivningssätt som anges i 11 kap. i rättegångsbalken. Till denna del ska förslaget motsvara 9 § 2 mom. i lagen om besöksförbud (898/1998). Om den som ålagts häktningssarrest inte följer uppmaningen eller drar sig undan, ska man förfara på det sätt som anges i 12 j § 2 mom. Brottspåföljdsmyndigheten kan utfärda en efterlysning av den som ålagts häktningssarrest och begära handräckning av polisen för att hitta den som ålagts häktningssarrest. För klarhetens skull föreslås i 2 mom. en bestämmelse om att polisen får gripa den som ålagts häktningssarrest för att förpassa honom eller henne till fängelse. I dessa situationer ska Brottspåföljdsmyndigheten hämta den gripne och transportera honom eller henne till ett fängelse.

I praktiken kommer situationer där den som ålagts häktningssarrest drar sig undan eller åsidosätter uppmaningen att kontakta Brottspåföljdsmyndigheten att vara sällsynta, eftersom åläggande av häktningssarrest förutsätter att den dömden själv är aktiv och förbinder sig till att iaktta de skyldigheter som ålagts henne eller honom. Åläggande av häktningssarrest är också i den dömdes intresse.

En kopia av ett avgörande som gäller häktningsarrest bör också alltid skickas till polisen. Polisen behöver uppgifter om häktningsarrest när den överväger förutsättningarna för beviljande av pass med stöd av föreslagna 12 e §.

När domstolen ålägger häktningsarrest fastställer den inte tidpunkten för när häktningsarresten ska börja, eftersom Brottsförundersökningsmyndigheten måste hinna ombesörja installationen av de anordningar som används vid övervakningen och överlämnandet av dem till den som ålagts häktningsarrest. Den dömda eller hans eller hennes ombud ska vara aktiv i saken och den dömda kan ta ställning till tidpunkten för inledandet. Om den dömda är på fri fot, men t.ex. drar sig undan, uppfylls inte förutsättningarna för häktningsarrest. Avtjänande av häktningsarrest inleds när anordningarna har installerats. Detta motsvarar regleringen t.ex. i fråga om avtjänande av övervakningsstraff.

Ett avgörande som gäller häktningsarrest bör innehålla uppgifter om de skyldigheter som gäller den som ålagts häktningsarresten. De viktigaste skyldigheterna är enligt förslaget skyldigheten att stanna i bostaden och skyldigheten att underkasta sig teknisk övervakning av häktningsarresten. Skyldigheterna kan t.ex. gälla den tekniska övervakningen. Uppgifterna kan gälla fastställande av de tidpunkter skyldigheten att stanna i bostaden ska förläggas till och rörelser utanför bostaden, såsom t.ex. arbete och studier.

Ett avgörande om häktningsarrest bör också innehålla ett omnämnande av påföljderna vid överträdelse av de skyldigheter som gäller för arresten. Bestämmelser om detta ska ingå i 12 i §.

I 3 mom. föreslås en bestämmelse om giltighetstiden för beslut om häktningsarrest. Beslutet ska gälla tills den domstol som ålagt arresten beslutar något annat. I praktiken är domstolen oftast en tingsrätt. Häktningsarresten upphör också när verkställigheten av straff inleds. Enligt förslaget kan en häktningsarrest också upphöra på grund av överträdelse av de skyldigheter som gäller för häktningsarresten.

12 d §. Teknisk övervakning. I paragrafen föreslås bestämmelser om genomförande av teknisk övervakning av häktningsarrest. Den som ålagts häktningsarrest ska övervakas med hjälp av tekniska anordningar som ges till honom eller henne eller fästs på honom eller henne vid handleden, vristen eller midjan, eller med en kombination av sådana anordningar. Övervakningen av den som ålagts häktningsarrest kan vara övervakning av att personen stannar i bostaden eller övervakning av rörelser utanför bostaden, eller omfatta båda övervakningssätten. Den föreslagna bestämmelsen avviker från 43 § i lagen om verkställighet av samhällspåföljder på det sättet att ingen möjlighet att installera anordningar i den dömdes bostad anges i bestämmelsen såsom vid övervakning av övervakningsstraff.

Den föreslagna bestämmelsen ska innehålla ett förbud mot optisk observation och teknisk avlyssning, enligt vilken anordningarna inte får möjliggöra teknisk avlyssning enligt 10 kap. 16 § eller optisk observation enligt 10 kap. 19 §. Bestämmelsen ska till sitt innehåll motsvara 7 § 1 mom. i lagen om övervakad frihet på prov (629/2013) och bestämmelsen om övervakningsstraff i 47 § 1 mom. i lagen om verkställighet av samhällspåföljder, men ska inte innehålla något omnämnande om hemfriden.

I 2 mom. ska ingå en bestämmelse om den finkänslighetsprincip som ska iakttas vid övervakningen. Den föreslagna bestämmelsen ska innehålla en skyldighet att undvika att väcka onödig uppmärksamhet. Bestämmelsen är densamma som i 7 § 4 mom. i lagen om övervakad frihet på prov.

Enligt 3 mom. i den föreslagna paragrafen ska Brottspåföljdsmyndigheten svara för den tekniska övervakningen av häktningsarresten. I praktiken ska ansvaret för den centrala övervakningen innehas av Brottspåföljdsmyndigheten centralkontrollrum som också är centralkontrollrum vid verkställighet av övervakningsstraff. I paragrafen ska det också föreskrivas om att Brottspåföljdsmyndigheten kan ordna den centrala övervakningen av häktningsarrest på rikspanet eller på regionplanet med iakttagande av 57 § i lagen om verkställighet av samhällspåföljder.

Brottspåföljdsmyndigheten ska också ansvara för den övriga övervakningen och verkställigheten av häktningsarrest, om vilket det föreslås bestämmelser i 12 f §.

12 e §. *Förbud att utfärda pass.* Paragrafen ska innehålla en bestämmelse som motsvarar bestämmelsen i 5 kap. 3 § i tvångsmedelslagen om att pass och identitetskort som kan godkännas som resedokument inte får utfärdas till den som ålagts häktningsarrest, om utfärdandet äventyrar syftet med häktningsarresten.

12 f §. *Myndighet med ansvar för verkställigheten av häktningsarrest.* Brottspåföljdsmyndigheten ska utöver den tekniska övervakningen svara för övervakningen och verkställigheten av häktningsarrest. I praktiken är det fängelserna, byråerna för samhällspåföljder och de regionala stöd- och övervakningspatrullerna som ska sörja för övervakningen. I 12 g § ska det föreskrivas om kontakter i samband med övervakningen.

12 g §. *Allmänna skyldigheter för den som ålagts häktningsarrest.* I paragrafen ska det föreskrivas om skyldigheterna för den som ålagts häktningsarrest. I 1 mom. 1 punkten ska det för klarhetens skull föreskrivas separat om att den som ålagts häktningsarrest ska vara skyldig att iaktta de skyldigheter som ålagts honom eller henne i domstolens avgörande. I 1 mom. 2 och 3 punkten ska det föreskrivas om skyldighet att hantera övervakningsanordningarna omsorgsfullt samt om skyldighet för den som ålagts häktningsarrest att stå i kontakt med Brottspåföljdsmyndigheten.

I 2 mom. föreslås en bestämmelse om vad den dömdes skyldighet att stå i kontakt med Brottspåföljdsmyndigheten omfattar. Övervakningen ska t.ex. omfatta övervakarmöten, kontakt per telefon eller på något annat sätt samt övervakningsbesök hos den som ålagts häktningsarrest. I samband med övervakningsbesöken ska man inte gå in i bostaden till den som ålagts häktningsarrest utan den som ålagts häktningsarrest ska uppmanas komma från sin bostad till ett övervakarmöte. Mötena kan ordnas i närheten av bostaden på en lämplig plats eller t.ex. i ett fordon till en övervaknings- och stödpatrull från Brottspåföljdsmyndigheten. Onödigt uppmärksamhet ska dock undvikas, varför tjänstemännen vid Brottspåföljdsmyndigheten inte ska använda tjänsteklädsel vid övervakningsbesök.

Om den som ålagts häktningsarrest inte iakttar Brottspåföljdsmyndighetens uppmaning att infinna sig vid en sammankomst eller inte svarar i telefonen, kan Brottspåföljdsmyndigheten ge den som ålagts häktningsarrest en skriftlig varning. Om försummelsen fortsätter ska det förfarande som anges i 12 i § 2 mom. iakttas. Möten ska ordnas med dem som ålagts häktningsarrest i medeltal en gång per vecka. Ett övervakarmöte ska ordnas antingen genom att förplikta den som ålagts häktningsarrest att infinna sig vid en byrå för samhällspåföljder eller ett fängelse, eller genom ett övervakningsbesök som en stödpatrull utför.

12 h §. *Tillstånd till undantag samt ändring av innehållet i en häktningsarrest.* I paragrafen ska föreskrivas om tillstånd till smärre undantag från skyldigheter som anges i avgörandet om häktningsarrest. Beslut om undantag fattas av en i paragrafen nämnd tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten. Undantaget ska ha grundad anledning som den som ålagts häktningsarrest ska framföra tillförlitlig utredning om. En sådan anledning kan vara t.ex. en anledning som

anknyter till arbetet, studierna eller familjen till den som ålagts häktningsarrest och som förutsätter han eller hon tillfälligt avlägsnar sig från verkställighetsorten. Tillstånd till undantag ska i de situationer som avses i 1 mom. inhämtas på förhand.

I 2 mom. föreslås en bestämmelse som gäller oförutsedda och tvingande orsaker. Med sådana händelser ska t.ex. avses situationer av force majeure-typ, såsom försenad ankomst till bostaden eller arbetet på grund av problem i kollektivtrafiken. En sådan händelse kan också vara t.ex. att ett barn eller en nära anhörig som en person som ålagts häktningsarrest har i sin vård plötsligt insjuknar allvarligt eller en att det inträffar eldsvåda eller vattenskada på arbetsplatsen som leder till att normalt arbete förhindras.

I dessa situationer ska den som ålagts häktningsarrest utan ogrundat dröjsmål underrätta om händelsen eller hindret till Brottspåföljdsmyndigheten. Brottspåföljdsmyndigheten fattar ett separat beslut i saken, där man tar ställning till om orsaken är godtagbar eller inte. Beroende på omständigheterna kan beslutet fattas redan före undantaget, under undantaget eller i efterskott.

Den föreslagna bestämmelsen ska till sitt innehåll motsvara 21 § i lagen om övervakad frihet på prov och 23 § i lagen om verkställighet av samhällspåföljder.

I 3 mom. föreslås för klarhetens skull en bestämmelse som möjliggör ändring av innehållet i en häktningsarrest. Innehållet ska kunna ändras på grund av ändrade omständigheter eller av en viktig orsak. En sådan omständighet kan t.ex. vara flyttning till en annan bostad. Den domstol som ålagt häktningsarresten ska besluta om flyttningen.

12 i §. Överträdelse av skyldigheter. I paragrafen föreslås det att det ska föreskrivas om påföljderna vid överträdelse av de skyldigheter som gäller häktningsarresten. Till sitt innehåll ska bestämmelsen motsvara bestämmelserna i 25 och 26 § i lagen om verkställighet av samhällspåföljder och 26 § i lagen om övervakad frihet på prov samt 5 kap. 10 § i tvångsmedelslagen.

Enligt förslaget finns det två typer av överträdesituationer, lindriga och grova. Bestämmelser om förvarandet vid lindriga överträdelser finns i 1 mom.

Om den som ålagts häktningsarrest misstänks ha överträtt de skyldigheter som uppställts i häktningsarresten, ska Brottspåföljdsmyndigheten utreda saken. Om Brottspåföljdsmyndigheten utifrån sin utredning konstaterar att den som ålagts häktningsarrest har brutit mot sina skyldigheter enligt häktningsarresten, ska Brottspåföljdsmyndigheten ge honom eller henne en skriftlig varning. Det är då fråga om smärre eller lindrig överträdelse av skyldigheter.

I 2 mom. ska det föreskrivas om grov överträdelse av de skyldigheter som gäller häktningsarresten. Överträdelserna ska betraktas som grova, om den som ålagts häktningsarrest trots skriftlig varning eller annars grovt bryter mot de skyldigheter som gäller häktningsarresten. Överträdelserna ska betraktas som grova t.ex. när en överträdelse av skyldigheten att stanna i bostaden har varat i flera timmar. Som grov överträdelse av föreskrifterna ska också betraktas det att den som ålagts häktningsarrest avlägsnar sig från sin bostad nattetid i situationer där det uttryckligen har bestämts att skyldigheten att stanna i bostaden ska gälla för den tiden, samt olovligt avvika från häktningsarrestens verkställighetsort.

Brottspåföljdsmyndigheten ska fatta beslutet också i situationer som avses i 12 h § 2 mom. där den som ålagts häktningsarrest på grund av en oförutsedd eller tvingande omständighet åsidosätter en skyldighet som gäller häktningsarresten. Då kan åsidosättandet vara godtagbart, men

det kan också innebära lindrig eller grov överträdelse av skyldigheter. I de sistnämnda situationerna ska förfarandet enligt 12 i § iakttas.

Som grov överträdelse av häktningsarrest betraktas dessutom rymning, inledande av förberedelse för rymning och fortsatt brottslig verksamhet. Dessa grunder är desamma som de som föreskrivs i 5 kap. 10 §.

I de situationer som avses i 2 mom. ska Brottspåföljdsmyndigheten underrätta polisen och åklagaren om saken. Åklagaren ska besluta om att föra ärendet till domstolen för behandling. Den som ålagts häktningsarrest ska få anhållas och häktas, om han eller hon bryter mot de skyldigheter som ålagts henne eller honom, flyr eller börjar förbereda flykt eller fortsätter sin brottsliga verksamhet.

I slutet av 2 mom. föreslås för klarhetens skull en bestämmelse om att om ett ovillkorligt fängelsestraff som utdömts till den som ålagts häktningsarrest redan har blivit verkställbart, får det genast verkställas. Den föreslagna bestämmelsen ska motsvara 5 kap. 10 §. I sådana situationer ska det inte vara nödvändigt att anhålla eller häkta den dömde.

Den tid som löpt i häktningsarrest avräknas från ett fängelsestraff på viss tid med stöd av 6 kap. 13 § 1 mom. i strafflagen. När den som ålagts häktningsarrest konstateras grovt ha brutit mot de skyldigheter som gäller för häktningsarresten eller när han eller hon flyr, börjar förbereda flykt eller fortsätter den brottsliga verksamheten, ska avtjänande av häktningsarrest upphöra och ska inte längre avräknas som frihetsberövande med stöd av 6 kap. 13 § 1 mom. i strafflagen. I paragrafen föreslås en bestämmelse enligt vilken Brottspåföljdsmyndigheten ska meddela åklagaren de uppgifter som domstolen behöver om häktningsarrestens avtjänande. Domstolen ska besluta om den tid av häktningsarrestens avtjäningstid som ska beaktas vid avräkningen. I domen ska anges när häktningsarresten började och slutade. Brottspåföljdsmyndigheten ska beakta dem som avdrag vid straffverkställigheten.

I 3 mom. föreslås för klarhetens skull en bestämmelse om den domstol som ska vara behörig att handlägga ärendet. Det är fråga om en ny häktningsgrund, varför ärendet handläggs av en tingsrätt i enlighet med huvudregeln enligt 3 kap. 1 § i tvångsmedelslagen.

I 4 mom. föreslås en bestämmelse om att den som ålagts häktningsarrest ska ges tillfälle att bli hörd när utredning som avses i 1 och 2 mom. sammanställs.

12 j §. Handräckning. I paragrafen föreslås en bestämmelse om handräckning. Tjänstemän vid Brottspåföljdsmyndigheten ska ha rätt att av polisen få handräckning enligt polislagen för utförande av tjänsteuppdrag. Handräckning kommer i fråga t.ex. i situationer som hänför sig till installation, reparation och avlägsnande av anordningar. Den föreslagna bestämmelsen ska motsvara 1 kap. 11 § i fängelselagen och 35 § i lagen om verkställighet av samhällspåföljder.

3 kap. **Domstolsförfarande i samband med häktningsärenden**

19 §. Ändringssökande. Det föreslås att 1 mom. ska kompletteras så att häktningsarrest anges där. I paragrafen föreskrivs om besvärshöjning, enligt vilket ett beslut i ett häktningsärende inte får överklagas genom särskilda besvär. Till denna del föreslås det inga ändringar i bestämmelsen. För närvarande får en häktad anföra klagan över häktningsbeslutet eller beslutet om fortsatt häktning. En anhållningsberättigad tjänsteman får anföra klagan över ett beslut genom vilket ett häktningsyrkande har avslagits eller den häktade har förordnats bli frigiven. Till denna del föreslås det att paragrafen ska ändras så att möjligheten att anföra klagan också ska gälla beslut om häktningsarrest. Dessutom föreslås det att paragrafen ska ändras så att det till bestämmelsen ska fogas ett förbud att genom besvär överklaga beslut i häktningsärenden. Ett

sådant beslut är t.ex. ett i 2 kap. 12 h § avsett beslut om tillstånd till undantag. Den som ålagts häktningsarrest kan dock hos domstolen söka ändring i innehållet i häktningsarresten med stöd av 2 kap. 12 h § 3 mom.

5 kap. **Reseförbud**

1 a §. Förutsättningar för förstärkt reseförbud. Domstolen har rätt att pröva om den misstänkte ska häktas eller meddelas reseförbud enligt 5 kap. 1 §. Det föreslås inga ändringar i detta.

I den nya paragraf som nu föreslås ska det föreskrivas om meddelande av förstärkt reseförbud. Med förstärkt reseförbud avses reseförbud som övervakas med tekniska medel och som enligt domstolens prövning kan innehålla en skyldighet för den häktade att stanna i bostaden på det sätt som föreslås i 2 a §. Med bostad ska jämföras annan plats som är lämpad för boende. Sådana platser kan vara ett härbärge, en vårdinrättning eller något annat jämförbart ställe. Med teknisk övervakning avses tekniska anordningar som fästs på handled eller vrist eller en kombination av sådana anordningar. Bestämmelser om teknisk övervakning ska ingå i 2 kap. 12 d § med stöd av den föreslagna hänvisningsbestämmelse som föreslås i 11 §.

Enligt förslaget skiljer sig förstärkt reseförbud från i 1 § avsett reseförbud på det sättet att förstärkt reseförbud kan meddelas tidigast när frågan om häktning första gången behandlas i domstolen. En skillnad till i 1 § avsett reseförbud är också att beslut om förstärkt reseförbud alltid fattas av en domstol. I 5 kap. 2 § ska det föreskrivas om innehållet i reseförbud.

Förstärkt reseförbud ska vara subsidiärt till i 1 § avsett reseförbud och det kan meddelas om i 1 § avsett reseförbud är ett otillräckligt tvångsmedel för att förhindra i paragrafen avsedda omständigheter eller risker. Med i paragrafen avsedda risker avses risk för undandragande (1 § 1 mom. 1 punkten), risk för försvarande, dvs. kollusionsrisk (1 § 1 mom. 2 punkten) och risk för fortsatt brottslighet (1 § 1 mom. 3 punkten).

Enligt 5 kap. 4 § 3 mom. ska domstolen vid handläggningen av ett häktningsyrkande eller ett ärende som gäller fortsatt häktning pröva om de förutsättningar som gäller för reseförbud eller förstärkt reseförbud uppfylls och om den som begärts häktad eller den häktade ska meddelas reseförbud i stället för att häktas. I samband med handläggning av ärendet kan åklagaren och den som begärts häktad framföra sin åsikt om huruvida förutsättningarna för förstärkt reseförbud föreligger.

I 2 mom. ska det föreskrivas om förutsättningarna för förstärkt reseförbud. En förutsättning utöver det som anges i 1 mom. ska vara att det strängaste straffet för brottet är fängelse i minst ett år. Detta motsvarar förutsättningen för reseförbud enligt 1 §. Genom detta krav som gäller straffet strävar man efter att förstärkt reseförbud inte ska användas vid ringa brott.

Som en andra förutsättning föreslås det att den brottsmisstänkte ska förbinda sig att iaktta de skyldigheter som anges i beslutet om reseförbud. Bestämmelser om de skyldigheter som ingår i beslut om reseförbud ska ingå i 2 § och bestämmelser om innehållet i beslut om reseförbud ska ingå i 5 §. Dessa bestämmelser ska också tillämpas vid verkställighet av förstärkt reseförbud.

Den tredje förutsättningen är att det med hänsyn till den som begärts häktad eller den häktades personliga förhållanden eller andra omständigheter ska kunna anses vara sannolikt att han eller hon iakttar de skyldigheter som gäller för honom eller henne. Med personliga förhållanden avses t.ex. personuppgifter, försörjning, arbets- eller studieplats, bostad och familjeförhållanden.

I 3 mom. ska det föreskrivas om vad domstolen bör beakta när förstärkt reseförbud meddelas. Domstolens avgörande ska grunda sig på den utredning som i samband med ärendets behandling framlagts om de omständigheter som anges i 3 mom. Utredningen ska i regel sammanställas och framläggas av den misstänkte eller hans eller hennes ombud eller försvarare, eftersom framläggande av utredning i allmänhet är förenligt med den misstänktes intressen. Utredningen ska för det första innehålla uppgifter om den brottsmisstänktes personliga förhållanden och andra motsvarande omständigheter. Med personliga förhållanden och andra omständigheter avses samma saker som angetts ovan i samband med 2 mom.

För det andra ska utredningen innehålla uppgifter om hur lämplig bostaden eller den andra platsen som avses för boende är för verkställighet av förstärkt reseförbud.

I 1 mom. 3 punkten ska det föreskrivas att den brottsmisstänktes behov att röra sig utanför bostaden eller den andra platsen lämpad för boende bör framgå av utredningen. Detta beror på att förstärkt reseförbud kan förenas med begränsningar i rättigheten att röra sig utanför bostaden. För att kartlägga behovet att röra sig utanför bostaden bör man utreda eventuellt arbete, eventuella studier och annan verksamhet utanför bostaden som nödvändigtvis förutsätter att personen avlägsnar sig från bostaden.

Genom förordning av statsrådet kan närmare bestämmelser utfärdas om innehållet i utredningen. Det föreslås att en bestämmelse om detta fogas till 11 kap. 4 §.

Om tillräcklig utredning finns att tillgå redan vid den första handläggningen av ett häktningsärende, kan domstolen behandla förutsättningarna för förstärkt reseförbud redan i detta sammanhang. Om utredning då inte finns att tillgå, kan man hålla en paus i häktningsförhandlingen och inhämta utredning under pausen. Tidsfristen på fyra dygn för häktningsförhandlingar utgör inget hinder för en paus, eftersom tidsfristen endast gäller inledande av häktningsförhandlingen, men inte avgörande av ärendet. Om pausen inte räcker till, kan den misstänkte häktas och en ny tidpunkt för handläggningen av häktningsärendet bestämmas, t.ex. om några dagar. Enligt 3 kap. 15 § 2 mom. i tvångsmedelslagen kan ett häktningsärende tas upp till ny behandling också tidigare än efter den regelmässiga tidsfristen på två veckor, om det finns skäl till det med anledning av någon omständighet som framkommit efter den föregående handläggningen. Den utredning som fordras för förstärkt reseförbud kan anses utgöra i momentet avsedd omständighet. Förstärkt reseförbud kan tas upp till behandling också i samband med ny handläggning av ett häktningsärende. Enligt 3 kap. 15 § i tvångsmedelslagen ska domstolen på begäran av den häktade utan dröjsmål och senast fyra dygn efter det att begäran framställdes ta upp häktningsärendet till ny behandling. Ett häktningsärende behöver dock inte tas upp till ny behandling tidigare än två veckor efter den föregående behandlingen.

Domstolen ska utifrån den utredning som framlagts besluta om förutsättningarna för förstärkt reseförbud föreligger. I praktiken är det i allmänhet den misstänkte eller dennes ombud som ska framföra omständigheter som förordar förstärkt reseförbud och en anhållningsberättigad tjänsteman som ska framföra omständigheter som förordar häktning.

2 a §. Skyldighet att stanna i bostaden. I paragrafen ska det föreskrivas om minimi- och maximitider för skyldigheten att stanna i bostaden. Domstolen kan pröva om det föreligger behov att fastställa en skyldighet att stanna i bostaden.

Skyldigheten att stanna i bostaden ska gälla minst 12 och högst 22 timmar i dygnet. Om den som meddelats förstärkt reseförbud t.ex. arbetar regelbundet, kan skyldigheten fastställas till 14 timmar, vilket möjliggör arbete. Den maximitid som en person som meddelats förstärkt reseförbud kan åläggas skyldighet att stanna i sin bostad är 22 timmar i dygnet. Detta ska möj-

liggöra t.ex. vistelse utomhus, butiksbesök och skötsel av andra nödvändiga personliga angelägenheter.

I paragrafen ska det också föreskrivas om de tider skyldigheten att stanna i bostaden ska förläggas till. I princip ska skyldigheten att vistas i bostaden eller på den andra för boende lämpliga platsen gälla kvälls- och nattetid, och skyldigheten att stanna i bostaden ska förläggas till mellan kl. 21 och kl. 6. De tider skyldigheten ska förläggas till kan fastställas på något annat sätt av orsaker som hänför sig till den till förstärkt övervakning förordnades arbete, studier eller någon annan jämförbar orsak. Om det t.ex. är fråga om en person som arbetar eller studerar dagtid och vars skyldighet att stanna i bostaden fastställts till 12 timmar per dag, kan skyldigheten att stanna i bostaden förläggas till mellan kl. 18 och kl. 6. Om det är fråga om en person som t.ex. utför nattarbete, kan skyldigheten att stanna i bostaden förläggas till tidpunkter som avviker från huvudregeln.

4 §. Myndighet som meddelar reseförbud. Enligt 3 mom. i den gällande paragrafen ska domstolen vid handläggningen av ett häktningsyrkande eller ett ärende som gäller fortsatt häktning pröva om de förutsättningar som avses i 1 § uppfylls. Det föreslås att det till 3 mom. ska fogas en hänvisning till 1 a §, där det föreskrivs om förstärkt reseförbud.

För klarhetens skull föreslås det i nya 4 mom. att beslut om förstärkt reseförbud alltid ska fattas av en domstol.

5 §. Beslut om reseförbud. I paragrafen föreskrivs om innehållet i beslutet om reseförbud. I 1 mom. i den gällande paragrafen föreskrivs om de saker som ska framgå av ett beslut om reseförbud.

Det föreslås ett nytt 2 mom. som ska gälla förstärkt reseförbud. Nuvarande 2 mom. blir samtidigt 3 mom. Enligt den föreslagna bestämmelsen ska när en domstol meddelar någon förstärkt reseförbud i beslutet framgå timantalet för skyldigheten att stanna i bostaden och de tider som skyldigheten ska förläggas till. Dessutom bör av beslutet framgå adressuppgifterna på bostaden eller den andra plats som är lämplig för boende. Av beslutet ska också framgå det tekniska sätt på vilket den som meddelats förstärkt reseförbud ska övervakas.

I 4 mom. föreslås en ny bestämmelse om att Brottspåföljdsmyndigheten utan dröjsmål ska underrättas om ett beslut om förstärkt reseförbud. Brottspåföljdsmyndigheten svarar för teknisk övervakning av förstärkt reseförbud.

6 §. Tillstånd till undantag. I paragrafen ska det föreskrivas om smärre undantag från en skyldighet enligt beslutet om reseförbud. I 1 mom. föreslås en ny bestämmelse som gäller tillstånd till smärre undantag från en skyldighet som anges i ett beslut om förstärkt reseförbud. En anhållningsberättigad tjänsteman ska före beslutet höra undersökningsledaren om det är möjligt. Dessutom ska Brottspåföljdsmyndigheten utan dröjsmål underrättas för att undvika onödiga alarm.

8 §. Hävning av reseförbud. Enligt gällande 8 § 1 mom. ska ett reseförbud helt eller delvis hävas genast när det inte längre finns förutsättningar för att hålla reseförbudet i kraft i oförändrad form. Det föreslås att bestämmelsen ska preciseras så att det av den framgår att en anhållningsberättigad tjänsteman är behörig att besluta om hävande av ett reseförbud, trots att reseförbudet eller det förstärkta reseförbudet hade meddelats av en domstol.

9 §. Reseförbudets giltighetstid. Det föreslås att 3 mom. ska preciseras så att det av bestämmelsen framgår att det där föreskrivs om i 5 kap. 1 § i tvångsmedelslagen avsett reseförbud,

dvs. om ett annat än förstärkt reseförbud. Trots detta får domstolen självmant bestämma att den som är häktad eller begärts häktad ska meddelas reseförbud i stället för att häktas.

11 §. Hänvisningsbestämmelser. Till 2 mom. ska fogas en ny hänvisningsbestämmelse enligt vilken de bestämmelser som tillämpas på verkställigheten av häktningsarrest ska tillämpas på teknisk övervakning av förstärkt reseförbud och på handräckning av polisen. Bestämmelser om dessa saker föreslås i 2 kap. I paragrafen föreslås för klarhetens skull också en allmän hänvisningsbestämmelse om att ifall det inte separat föreskrivs något annat i 5 kap. i tvångsmedelslagen, ska på verkställighet av förstärkt reseförbud tillämpas vad som i detta kapitel föreskrivs om reseförbud. Vid verkställighet av förstärkt reseförbud ska sålunda tillämpas 5 kap. 2 § om innehållet i reseförbud, 3 § om förbud att utfärda pass, 7 § om ändring av beslut om reseförbud, 10 § om påföljder för överträdelse av reseförbud och 12 § om ändringssökande.

9 kap. **Tvångsmedel i samband med särskilda undersökningsmetoder**

4 §. Bestämning och registrering av DNA-profiler. Från paragrafens 3 mom. avlägsnas författningsnumret för polislagen eftersom numret nämns i 2 kap. 12 j §.

11 kap. **Särskilda bestämmelser**

4 §. Närmare bestämmelser och föreskrifter. I paragrafen ska det föreskrivas om utfärdande av närmare bestämmelser och föreskrifter.

I 1 mom. 1 och 2 punkten föreslås det inga ändringar. I 1 mom. 3 punkten föreslås en bestämmelse om att det genom förordning av statsrådet kan utfärdas bestämmelser om upprättande och behandling av samt innehållet i handlingar som hänför sig till reseförbud och förstärkt reseförbud. Handlingarna kan hänföra sig till domstols- eller verkställighetsskedet. Dessutom ska punkt 3 ändras så att bemyndigandebestämmelsen i fråga om utfärdande av förordning om underrättelse om åtgärder också ska gälla förstärkt reseförbud.

Enligt 1 mom. 4–9 punkten kan genom förordning av statsrådet närmare bestämmelser utfärdas om innehållet i utredning enligt 2 kap. 12 a § 3 mom., innehållet i avgöranden enligt 2 kap. 12 c §, upprättande och behandling av och innehållet i handlingar som hänför sig till häktningsarrest, utredning och registrering av överträdelser av skyldigheter för den som ålagts häktningsarrest, innehållet i underrättelsen till åklagaren enligt 2 kap. 12 i § 2 mom. och det förfarande som ska iakttas vid gripande och förpassande till fängelse enligt 2 kap. 12 c § 2 mom.

I 2 mom. föreslås en bestämmelse enligt vilken Brottspåföljdsmyndighetens centralförvaltningsenhet får meddela närmare föreskrifter om genomförandet av övervakningen av häktningsarrest, tillstånd till undantag enligt 2 kap. 12 h § samt bestämmande och registrering av tiden för avtjänande av häktningsarrest.

1.2 **Strafflagen**

6 kap. **Om bestämmande av straff**

13 §. Avräkning av tiden för frihetsberövande och tiden för begränsning av friheten. I den gällande paragrafen föreskrivs om avräkning av tiden för frihetsberövande från det fängelsestraff på viss tid som döms ut. På de grunder som anges i avsnitt 3.1 och 3.2 i den allmänna motiveringen föreslås det att det till 1 mom. ska fogas en bestämmelse om avräkning av förstärkt reseförbud och häktningsarrest från ett fängelsestraff på viss tid. Förstärkt reseförbud och häktningsarrest innebär inte egentligt frihetsberövande på samma sätt som om personen

skulle hållas frihetsberövad i polisens eller Brottspåföljdsmyndighetens lokaler. Trots detta kan vid förstärkt reseförbud och häktningsarrest även betydande begränsningar i den personliga rörelsefriheten åläggas. Därför talas det också om avdrag med anledning av begränsningar i friheten när avdrag görs på grund av dem. Två dagar av förstärkt reseförbud eller häktningsarrest ska motsvara ett avdrag på en dag från ett fängelsestraff på viss tid. Om antalet dagar av förstärkt reseförbud eller häktningsarrest inte kan divideras med två, föreslås det i paragrafen en bestämmelse om att den resterande dagen inte ska avdras. Domstolen ska i domen ange de dagar det förstärkta reseförbudet och häktningsarresten började och upphörde. Vid Brottspåföljdsmyndigheten ska på denna grund längden på avdraget uträknas i samband med verkställigheten av domen. Därtill ändras föreskriften så att också tiden för begränsning av friheten räknas i dagar.

Det föreslås att 3 och 4 mom. ska ändras så att utöver tiden för frihetsberövande också den tid för frihetsbegränsning som orsakats av verkställigheten av förstärkt reseförbud och häktningsarrest ska beaktas som avdrag när böter eller ungdomsstraff döms ut. När avdraget uträknas vid ungdomsstraff ska frihetsbegränsning i ett dygn i princip motsvara en ungdomsstraffdag.

1.3 Häktningenslagen

2 kap. Ankomst till ett fängelse

1 §. *Placering av häktade.* Av skäl som anges ovan i avsnitt 3.1 och 3.2 i den allmänna motiveringen föreslås det att bestämmelsen i 1 § 3 mom. om placering av häktade ska ändras så att förvaringstiden i polisens förvaringslokaler förkortas. Samtidigt ska bestämmelsens ordalydelse preciseras.

Utgångspunkten är fortfarande att häktade efter häktningen placeras i fängelser som används som häkten. Domstolen kan dock besluta att en häktad placeras i polisens förvaringslokal, om det är nödvändigt för att hålla den häktade avskild eller av säkerhetsskäl eller för att utreda brottet. Placeringen kan vara nödvändig för att hålla den häktade avskild t.ex. när det i förundersökningen i ett brottmål finns flera misstänkta. Det är i allmänhet lättare att begränsa kontakterna i polisens förvaringslokaler än i ett fängelse. Med säkerhetsskäl avses utöver den häktades egen säkerhet också andra personers säkerhet. Placering kan vara nödvändigt för utredning av brottet t.ex. när det är fråga om en mycket omfattande och komplicerad brottslighet där det finns ett stort antal misstänkta. Tiden i förvar i polisens förvaringslokaler ska i dessa situationer vara högst sju dygn.

Av de skäl som anges ovan i den allmänna motiveringen föreslås det i paragrafen dessutom en bestämmelse om att en häktad får förvaras i polisens förvaringslokaler längre än sju dygn endast i vissa enstaka och exceptionella situationer, när det därtill föreligger vägande skäl som hänför sig till den häktades säkerhet eller till att hålla den häktade avskild. Ett vägande skäl i anslutning till avskildhet föreligger enligt bestämmelsen endast i situationer där placering i fängelse är förenad med i 2 kap. 5 § 1 mom. 2 b punkten i tvångsmedelslagen avsedd risk för försvårande av förundersökningen. Enligt den nämnda bestämmelsen innebär en sådan risk att personen försvårar utredningen av saken genom att undanröja, förstöra, ändra eller gömma bevis eller påverka ett vittne, en målsägande, en sakkunnig eller en medgärningsman.

I praktiken framkommer skäl som hänför sig till den häktades säkerhet oftast så att den häktade själv begär att han eller hon får stanna i polisens förvaringslokal. Oftast är det fråga om att den häktade har hotats eller han eller hon befärad att hans eller hennes säkerhet är äventyrad. Eftersom det är fråga om exceptionella situationer, bör den häktade även då framlägga en motiverad och trovärd orsak. En sådan orsak är inte att det är lättare för den häktade att träffa

anhöriga i polisens förvaringslokal än i fängelset. Förvaringstiden på sju dygn får inte överskridas enbart av orsaker som hänför sig till utredning av brottet.

I 4 mom. föreslås en bestämmelse om att en anhållningsberättigad tjänsteman eller åklagaren ska föra ärendet till domstolen för prövning, om tiden i förvar i polisens lokaler överskrider sju dygn. I den gällande bestämmelsen är denna tid fyra veckor.

3 kap. Placering i fängelset, basvård och förflyttning

8 §. Närvaro vid domstol eller andra myndigheter. I paragrafen föreskrivs om förflyttning av en häktad för att bli hörd vid en domstol eller en annan myndighet. Om en häktad som är i ett fängelse kallas för att personligen höras hos någon annan myndighet än en domstol, kan enligt 2 mom. i den gällande paragrafen den häktade för detta ändamål tillåtas avlägsna sig från fängelset för den tid som hörandet kräver. Denna tid får inte, inklusive restiden, överskrida 14 dygn.

Det föreslås att 2 mom. ska ändras så att denna tid inte får överskrida sju dygn, inklusive restiden, om det inte finns ett särskilt vägande skäl till det som följer av grunden för hörandet eller av någon annan motsvarande grund. I situationer som avses här hörs den häktade för andra brott eller brottshelheter än de för vilka han eller hon har häktats. En häktad kan också bli hörd t.ex. som vittne.

I denna proposition föreslås det att den tid en häktad hålls i förvar i polisens förvaringslokaler väsentligen förkortas. Brottsets förundersökning kan i vissa fall vara i ett så ofullbordat stadium att det bör vara möjligt att flytta den häktade för en kort tid till en av polisen administrerad förvaringslokal för att bli hörd i förundersökningen. En bestämmelse om detta föreslås i 8 § 2 mom. I de i bestämmelsen avsedda situationerna ska den häktade överföras för att bli hörd för det brott eller den brottshelhet som föranlett häktningen. Enligt den föreslagna bestämmelsen får tiden i förvar i polisens lokaler i sådana situationer inte vara över 12 timmar. Tiderna för resor ska inte räknas in i denna tid. Bestämmelserna om förhör i förundersökningslagen ska begränsa den tidpunkt som häktade kan överföras till polisens lokaler för förhör. Enligt 7 kap. 5 § 2 mom. i förundersökningslagen (805/2011) får förhör hållas mellan klockan 22 och 7 endast under de förutsättningar som anges i momentet.

Fängelsedirektören ska besluta om saken. Om placeringen varar över 12 timmar, ska ärendet överföras till domstol för avgörande.

1.4 Fängelselagen

6 kap. Förflyttning från ett fängelse till ett annat

5 §. Närvaro vid domstol eller andra myndigheter. I 6 kap. 5 § 2 mom. i fängelselagen ska införas en motsvarande ändring som i 3 kap. 8 § 2 mom. i häktninglagen, enligt vilken hörande av en fånge inklusive restiden i princip inte får vara längre än sju dagar.

1.5 Lagen om behandling av personuppgifter vid Brottspåföljdsmyndigheten

1 §. Lagens tillämpningsområde. I paragrafen ska tilläggas ett nytt 2 mom. enligt vilken lagen tillämpas även den som ålagts häktningsarrest och som meddelats förstärkt reseförbud.

1.6 Lagen om ersättning av statens medel som till följd av frihetsberövande skall betalas till oskyldigt häktad eller dömd

1 a §. Införande av förstärkt reseförbud och häktningsarrest i tvångsmedelslagen som alternativ till häktning förutsätter att bestämmelser om ersättning när dessa tvångsmedel använts obefogat fogas till lagen på motsvarande sätt som i fråga om reseförbud. Det föreslås att paragrafen ska ändras så att ersättning utöver reseförbud också ska betalas till dem som meddelats förstärkt reseförbud och ålagts häktningsarrest. Som ersättning ska betalas gottgörelse enligt 4 § för kostnader, för minskning i inkomst eller uppehälle och för lidande.

2 Närmare bestämmelser och föreskrifter

I 11 kap. 4 § i tvångsmedelslagen föreslås en bestämmelse om utfärdande av närmare bestämmelser och föreskrifter. Enligt paragrafen ska genom förordning av statsrådet kunna utfärdas närmare bestämmelser om upprättande och behandling av samt innehållet i handlingar som gäller häktningsarrest samt om förfarandet mellan olika myndigheter. Enligt förslaget får Brottspåföljdsmyndighetens centralförvaltningsenhet meddela närmare föreskrifter om genomförandet av övervakningen av häktningsarrest och om registrering av avtjäningstiden för häktningsarrest.

3 Ikraftträdande

Det ökade antalet häktade i fängelserna förutsätter att Brottspåföljdsmyndigheten gör en ny helhetsbedömning av placeringen av häktade. I synnerhet överbeläggningen i de fängelser inom Södra Finlands brottspåföljdsregion som används som häkten bör minskas för att det ska finnas tillräckligt med utrymme för alla häktade. Ikraftträdandet av de föreslagna bestämmelserna förutsätter också en ökning av de i avsnitt 4.1 i den allmänna motiveringen avsedda förhørslokaler och videoanläggningarna. Det föreslås att lagarna träder i kraft den första januari 2018.

4 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning

I denna proposition föreslås det att bestämmelserna om alternativ till häktning i tvångsmedelslagen ska kompletteras genom bestämmelser om häktningsarrest och förstärkt reseförbud. Häktningsarrest och förstärkt reseförbud som övervakas med hjälp av tekniska anordningar ska användas som alternativ till häktning, om reseförbud enligt 5 kap. 1 § i tvångsmedelslagen är ett otillräckligt tvångsmedel. Skillnaden mellan dessa tvångsmedel är att förstärkt reseförbud ska kunna användas innan den misstänkte döms för brott och häktningsarrest efter att straff utdömts till dess domen ska verkställas. En skillnad är också att häktningsarrest alltid är förenad med en skyldighet att stanna i bostaden eller den andra för boende lämpliga platsen, medan vid förstärkt reseförbud fastställande av en skyldighet att stanna i bostaden ska prövas av domstolen.

Propositionen har anknytningspunkter till de grundläggande fri- och rättigheter som anges i 7, 9, 10 och 21 § i grundlagen. Propositionen ska bedömas med tanke på de lagförbehåll som hänför sig till de grundläggande fri- och rättigheterna och med tanke på de allmänna förutsättningarna begränsning av de grundläggande fri- och rättigheterna. Sådana allmänna förutsättningar för begränsning av de grundläggande fri- och rättigheterna är att begränsningarna ska vara noggrant avgränsade och exakt definierade, de orsaker som ligger till grund för begränsningarna ska vara godtagbara och uppfylla kravet på proportionalitet, tillräckliga rättsskyddsarrangemang och skyldigheten att iaktta människorättsförpliktelse.

Syftet med häktningsarrest och förstärkt reseförbud är att säkerställa förundersökningen av ett brott, rättegången och straffverkställigheten, varför förslagen grundar sig på godtagbara, tungt vägande samhälleliga skäl. När begränsning av grundläggande fri- och rättigheter bedöms i samband med häktningsarrest och förstärkt reseförbud bör det beaktas att dessa tvångsmedel används i stället för häktning som verkställs i ett fängelse eller i polisens lokaler. Verkställighet av häktning såsom häktningsarrest eller förstärkt reseförbud begränsar de grundläggande fri- och rättigheterna, såsom den personliga friheten och rörelsefriheten, i betydligt mindre grad än häktning i ett fängelse. Den föreslagna regleringen är således också förenlig med kravet på proportionalitet. Dessutom bör det beaktas att ordnande av försvaret och tillgång till rättslig hjälp är lättare och enklare under verkställighet av häktningsarrest och förstärkt reseförbud än under häktning, och härigenom stärks den åtalades rättskydd på det sätt som avses i artikel 6.2 b i Europakonventionen och i artikel 14.3 b i internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter. Genom den föreslagna regleringen stärks också förverkligandet av den oskuldspresumtion som uttrycks i de internationella konventionerna om mänskliga rättigheter och i den nationella lagstiftningen. Propositionen är också annars förenlig med de förpliktelser som gäller de mänskliga rättigheterna.

Verkställighet av häktningsarrest innebär inskränkningar i den i 7 § i grundlagen tryggade personliga friheten och i den i 9 § i grundlagen tryggade rörelsefriheten, eftersom den som ålagts häktningsarrest är skyldig att stanna i sin bostad på det sätt som domstolen bestämmer i sitt avgörande, och häktningsarrest ska dessutom vara förenad med begränsningar i friheten att röra sig utanför bostaden eller utanför det andra för boende lämpliga stället. Detsamma gäller förstärkt reseförbud, även om skyldigheten att stanna i bostaden vid förstärkt reseförbud är beroende av domstolens prövning.

Inskränkningar i rörelsefriheten och i den personliga friheten ska föreskrivas i lag på ett exakt och noggrant avgränsat sätt. Lagförslaget innehåller bestämmelser om förutsättningarna för och innehållet i häktningsarrest samt om skyldigheter för den som ålagts häktningsarrest och om verkställighet av häktningsarrest. Förstärkt reseförbud innebär en effektivisering av övervakningen av det reseförbud som nuförtiden är i bruk så att övervakningen kan genomföras med hjälp av tekniska anordningar. Det föreslås att 5 kap. i tvångsmedelslagen som gäller reseförbud ska preciseras genom bestämmelser som gäller verkställighet av förstärkt reseförbud, delvis genom hänvisningsbestämmelser till de föreslagna bestämmelserna om häktningsarrest.

Det att en övervakningsanordning fästs vid vristen, handleden eller midjan på den som meddelats förstärkt reseförbud eller ålagts häktningsarrest innebär att man i någon mån ingriper i hans eller hennes personliga integritet. Det föreslås en exakt bestämmelse om teknisk övervakning. När grundlagsutskottet behandlade förslaget till lag om övervakningsstraff konstaterade utskottet (GrUU 30/2010 rd), att ett ingripande av detta slag kan betraktas som så obetydligt och nödvändigt med beaktande av straffets art, att det i sig inte utgör ett problem i konstitutionellt hänseende, om anordningen fästs på den dömda. Regleringen om övervakningen av förstärkt reseförbud och häktningsarrest ska motsvara de motsvarande bestämmelserna om övervakad frihet på prov och övervakningsstraff vilka beretts med grundlagsutskottets medverkan.

Häktningsarrest och förstärkt reseförbud skiljer sig enligt förslaget från verkställighet av övervakningsstraff och övervakad frihet på prov på det sättet att Brottpåföljdsmyndigheten vid förstärkt reseförbud eller häktningsarrest inte har befogenhet att gå in i personens bostad. De som meddelats förstärkt reseförbud och de som ålagts häktningsarrest ska övervakas med hjälp av en övervakningsanordning som fästs på den övervakades kropp vid vristen eller handleden. Den elektroniska övervakningen avses basera sig på satellitövervakning. Sålunda medför verkställigheten av dessa tvångsmedel inget intrång i den i 10 § i grundlagen tryggade hemfriden. En övervakningsanordning som fästs på kroppen får inte heller möjliggöra teknisk

avlyssning enligt 10 kap. 16 § i tvångsmedelslagen eller optisk observation enligt 10 kap. 19 § i den lagen. Det föreslås en uttrycklig bestämmelse i tvångsmedelslagen.

Eftersom övervakningen ska vara inriktad på övervakning av den brottsmisstänktes skyldighet att stanna i bostaden och begränsningarna i hans eller hennes rörelsefrihet, och sålunda inte direkt gör intrång i hemfridsskyddet, föreslås det inte heller i propositionen att verkställigheten av tvångsmedlen ska kräva samtycke av andra personer som eventuellt bor i bostaden. Den brottsmisstänkte ska när som helst ha en möjlighet att återta sitt samtycke till förstärkt reseförbud genom att yrka på ny behandling i domstolen. Den som ålagts häktningsarrest och som dömts till straff ska ha en möjlighet att återkalla sitt samtycke genom att anföra klagan över beslutet om häktningsarrest.

Påföljden för överträdelse av de skyldigheter som gäller häktningsarrest ska i lindriga fall vara en skriftlig varning. När överträdelsen av skyldigheterna upprepas trots skriftlig varning eller annars i grova fall av överträdelse av skyldigheter får den som ålagts häktningsarrest anhållas och häktas. Detsamma ska gälla för situationer där den som ålagts häktningsarrest flyr, börjar förbereda flykt eller fortsätter sin brottsliga verksamhet. Brottspåföljdsmyndigheten ska i saken utföra en utredning. I samband med utredningen ska den som ålagts häktningsarrest ges tillfälle att bli hörd, vilket harmonierar med 21 § 2 mom. i grundlagen. Beslut om häktning av den som ålagts häktningsarrest ska fattas av en domstol, om ett ovillkorligt fängelsestraff ännu inte ska verkställas. Det ska vara möjligt att anföra klagan över beslutet. I situationer där bestämmelser som gäller för förstärkt reseförbud har överträtts ska förfarandet motsvara det som nuförtiden iakttas i situationer där bestämmelser som gäller för reseförbud överträds.

Dessutom ska den som ålagts häktningsarrest få anföra klagan över det beslut genom vilket han eller hon har ålagts häktningsarrest. Rättskyddet för den som ålagts häktningsarrest och meddelats förstärkt reseförbud effektiveras också av lagförslaget om att ersättning kan betalas med statliga medel för den tid som en person grundlöst ålagts häktningsarrest eller meddelats förstärkt reseförbud under samma förutsättningar som för närvarande vid reseförbud.

Grundlagsutskottet har ansett (GrUU 12/1998 rd) att en reglering som gäller användning av grundläggande fri- och rättigheter bör vara så noggrant avgränsad att det av lagbestämmelserna klart framgår bland annat vem som kan vara behörig i frågor som gäller de grundläggande fri- och rättigheterna. Lagen bör åtminstone ange den lägsta myndighetsnivå till vilken beslutanderätt kan delegeras. I den föreslagna lagen ska ingå exakta och noggrant avgränsade bestämmelser om befogenheterna när det gäller beslut som medför begränsningar i fri- och rättigheterna för den som ålagts häktningsarrest samt har betydande konsekvenser för den dömdes rättsliga ställning.

Enligt regeringens uppfattning kan lagförslaget godkännas i vanlig lagstiftningsordning.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs riksdagen följande lagförslag:

1.

Lag

om ändring av tvångsmedelslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i tvångsmedelslagen (806/2011) rubriken i 2 kap., 3 kap. 19 § 1 mom., 5 kap. 4 § 3 mom., 5 och 6 §, 8 § 1 mom., 9 § 3 mom. och 11 §, 9 kap. 4 § 3 mom. samt 11 kap. 4 § och *fogas* till 2 kap. nya 12 a—12 j § samt till 5 kap. nya 1 a och 2 a § och till 5 kap. 4 § ett nytt 4 mom., som följer:

2 kap.

Gripande, anhållande, häktning och häktningsarrest

12 a §

Häktningsarrest

I stället för häktning och hållande i häkte kan det bestämmas att den dömda i de situationer som avses i 12 § 1 mom. 2 och 3 punkten ska åläggas häktningsarrest, om ett reseförbud enligt 5 kap. 1 § är ett otillräckligt tvångsmedel. En svarande som är på fri fot får åläggas häktningsarrest endast på yrkande av åklagaren eller den målsägande som yrkat på straff för svaranden. Domstolen får självmant förordna att den häktade eller den som begärts häktad ska åläggas häktningsarrest i stället för att häktas.

Förutsättningarna för att ålägga häktningsarrest är att

- 1) den dömda samtycker till att häktningsarrest verkställs och förbinder sig att fullgöra de skyldigheter som åläggs honom eller henne i avgörandet om häktningsarrest,
- 2) det med hänsyn till den dömdes personliga förhållanden och andra omständigheter kan anses sannolikt att den dömda fullgör de skyldigheter som ålagts honom eller henne.

När domstolen överväger ett åläggande av häktningsarrest ska den beakta vad som i samband med behandlingen av ärendet har lagts fram i utredning om

- 1) den dömdes personliga förhållanden och andra motsvarande omständigheter,
- 2) hur lämplig den dömdes bostad eller någon annan plats lämpad för boende är för verkställande av häktningsarrest,
- 3) den dömdes behov av att röra sig utanför bostaden eller någon annan för boende lämpad plats.

Häktningsarrest verkställs i den dömdes bostad eller på någon annan för boende lämpad plats genom övervakning på det sätt som avses i 12 d §.

Bestämmelser om sökande av ändring i beslut om häktningsarrest finns i 3 kap. 19 §.

12 b §

Innehållet i häktningsarrest

Den som ålagts häktningsarrest ska stanna i sin bostad eller på någon annan för boende lämpad plats minst 12 och högst 22 timmar per dygn. Skyldigheten att stanna i bostaden i regel

fullgöras till en tid som infaller mellan klockan 21 och 6. Den som ålagts häktningsarrest förpliktas dessutom underkasta sig i 12 d § avsedd teknisk övervakning.

Av orsaker som gäller arbete eller studier som den som ålagts häktningsarrest utför eller av någon annan med dessa jämförbar nödvändig orsak kan antalet timmar som ska tillbringas i bostaden och tidpunkten för fullgörandet av skyldigheten bestämmas vara något annat än vad som anges i 1 mom.

Den som ålagts häktningsarrest kan dessutom i beslutet om häktningsarrest förpliktas att

- 1) inte lämna den ort eller det område som anges i avgörandet,
- 2) inte vistas eller röra sig på ett visst område som anges i avgörandet,
- 3) under vissa tider vara anträffbar på sin arbets- eller studieplats,
- 4) på bestämda tider stå i kontakt med Brottspåföljdsmyndigheten,
- 5) vistas på en inrättning eller ett sjukhus där han eller hon är intagen eller tas in,
- 6) inte kontakta ett vittne, en målsägande, en sakkunnig eller en medgärningsman,
- 7) överlämna sitt pass och sitt såsom resedokument giltiga identitetskort till Brottspåföljdsmyndigheten.

12 c §

Avgörande om häktningsarrest

Av ett avgörande om häktningsarrest ska följande framgå:

1) hur många timmar skyldigheten att stanna i bostaden omfattar och de tider som skyldigheten förläggs till samt det tekniska övervakningssättet,

2) övriga skyldigheter som den som ålagts häktningsarrest ska fullgöra,

3) påföljderna för överträdelse av de skyldigheter som gäller häktningsarresten.

Om den som ålagts häktningsarrest är häktad, ska det fängelse där den som ålagts häktningsarrest är placerad underrättas om avgörandet. Om den som ålagts häktningsarrest är på fri fot, ska domstolen ålägga honom eller henne att inom sju dygn från den dag då avgörandet meddelades kontakta Brottspåföljdsmyndigheten för verkställande av häktningsarresten. Om den som ålagts häktningsarrest är på fri fot och han eller hon inte är närvarande när avgörandet om häktningsarrest meddelas, ska avgörandet om häktningsarrest och uppmaningen i anslutning till den att inom sju dygn kontakta Brottspåföljdsmyndigheten delges med iakttagande av bevisliga delgivningssätt enligt 11 kap. i rättegångsbalken. Om den som ålagts häktningsarrest inte följer uppmaningen, får polisen gripa honom eller henne för att förpassa honom eller henne till fängelse.

Ett avgörande om häktningsarrest för den dömda ska gälla tills verkställigheten av straffet inleds eller tills den domstol som ålagt häktningsarresten bestämmer något annat.

12 d §

Teknisk övervakning

Övervakning av den som ålagts häktningsarrest fullgör sina skyldigheter sker med hjälp av tekniska anordningar som ges till honom eller henne eller fästs på honom eller henne vid handleden, vristen eller midjan, eller med hjälp av en kombination av sådana anordningar. Anordningarna får inte möjliggöra teknisk avlyssning enligt 10 kap. 16 § eller optisk observation enligt 10 kap. 19 § inom områden som omfattas av hemfriden.

Onödig uppmärksamhet ska undvikas i samband med övervakningen. Den tekniska övervakningen ska genomföras så att den inte begränsar någons rättigheter i större omfattning eller orsakar större olägenhet än vad som är nödvändigt för att genomföra den.

För den tekniska övervakningen av häktningsarresten svarar Brottspåföljdsmyndigheten. Den centrala övervakningen av häktningsarresten ordnas på riksplanet eller på regionplanet av

RP 252/2016 rd

Brottspåföljdsmyndigheten med iakttagande av 57 § i lagen om verkställighet av samhällspåföljder (400/2015).

12 e §

Förbud att utfärda pass

Pass och som resedokument giltigt identitetskort får inte utfärdas till den som ålagts häktningssarrest, om utfärdandet äventyrar syftet med häktningssarresten.

12 f §

Myndighet med ansvar för verkställigheten av häktningssarrest

För övervakningen och verkställigheten av häktningssarrest svarar Brottspåföljdsmyndigheten.

12 g §

Allmänna skyldigheter för den som ålagts häktningssarrest

Den som ålagts häktningssarrest ska

- 1) iaktta de skyldigheter som anges i domstolens avgörande om häktningssarrest,
- 2) hantera de övervakningsanordningar som avses i 12 d § 1 mom. omsorgsfullt och följa anvisningarna om hur de ska användas,
- 3) stå i kontakt med Brottspåföljdsmyndigheten på det sätt som myndigheten bestämmer.

Kontakten med Brottspåföljdsmyndigheten kan omfatta övervakarmöten, övervakningsbesök, kontakt per telefon och annan motsvarande kontakt.

12 h §

Tillstånd till undantag och ändring av innehållet i en häktningssarrest

Fängelsedirektören, direktören för byrån för samhällspåföljder eller den tjänsteman som enligt arbetsordningen är ställföreträdare för dem får av grundad anledning i enskilda fall bevilja tillstånd till smärre undantag från en skyldighet som anges i ett avgörande om häktningssarrest.

Den som ålagts häktningssarrest får utan förhandstillstånd avvika från en skyldighet som gäller häktningssarresten, om det i ett enskilt fall är nödvändigt på grund av att den som ålagts häktningssarrest insjuknat eller på grund av någon annan oförutsedd eller tvingande omständighet. I ett sådant fall ska den som ålagts häktningssarrest utan dröjsmål göra en anmälan om saken till Brottspåföljdsmyndigheten.

Innehållet i en häktningssarrest får ändras på grund av ändrade omständigheter eller om det finns viktiga skäl.

12 i §

Överträdelse av skyldigheter

Om Brottspåföljdsmyndigheten utifrån sin utredning konstaterar att den som ålagts häktningssarrest lindrigt men utan i 12 h § 2 mom. avsett skäl har brutit mot de skyldigheter som han eller hon blivit ålagd att fullgöra, ger Brottspåföljdsmyndigheten honom eller henne en skriftlig varning.

Om Brottspåföljdsmyndigheten utifrån sin utredning konstaterar att den som ålagts häktningssarrest trots en skriftlig varning eller annars grovt har brutit mot de skyldigheter han eller hon ålagts att fullgöra eller om han eller hon fortsätter sin brottsliga verksamhet, flyr eller börjar förbereda flykt, ska Brottspåföljdsmyndigheten utan dröjsmål underrätta polisen och åklagaren om saken. Den som ålagts häktningssarrest får anhållas och häktas, om han eller hon i andra fall än de som avses i 1 mom. bryter mot de skyldigheter som han eller hon ålagts att fullgöra eller fortsätter sin brottsliga verksamhet, flyr eller börjar förbereda flykt. I tiden för avtjänande av häktningssarrest inräknas inte tiden från början av det dygn då överträdelsen av skyldigheter skedde, den som ålagts häktningssarrest fortsatte sin brottsliga verksamhet eller flydde. Brottspåföljdsmyndigheten ska meddela åklagaren de uppgifter om avtjänande av häktningssarrest som behövs vid domstolsbehandlingen. Om ett ovillkorligt fängelsestraff som den som ålagts häktningssarrest dömts till redan har blivit verkställbart, får det genast verkställas.

Häktningssärenden och ärenden som gäller överträdelse av skyldigheter handläggs av tingsrätten. Tingsrätten är domför med ordföranden ensam. Ärendet får avgöras även om den som ålagts häktningssarrest är frånvarande.

Brottspåföljdsmyndigheten ska ge den som ålagts häktningssarrest tillfälle att bli hörd i samband med att den gör i 1 och 2 mom. avsedd utredning.

12 j §

Handräckning

Tjänstemän vid Brottspåföljdsmyndigheten har rätt att få i polislagen (872/2011) avsedd handräckning av polisen för att utföra ett tjänsteuppdrag.

3 kap.

Domstolsförfarande i samband med häktningssärenden

19 §

Ändringssökande

Ett beslut i ett häktningssärende eller ett ärende som gäller häktningssarrest får inte överklagas genom särskilda besvär. Den häktade eller den som ålagts häktningssarrest får anföra klagan över häktningssbeslutet, beslutet om fortsatt häktning eller beslutet om häktningssarrest. En anhållningsberättigad tjänsteman får anföra klagan över det beslut genom vilket ett häktningssyrkande avslagits, det beslut genom vilket det bestämts att den häktade ska frigges eller det beslut genom vilket den häktade ålagts häktningssarrest. Den häktade får dessutom anföra klagan över tiden för väckande av åtal.

5 kap

Reseförbud

1 a §

Förutsättningar för förstärkt reseförbud

Om domstolen vid behandlingen av ett ärende som gäller ett häktningssyrkande eller häktning anser att ett reseförbud är ett otillräckligt tvångsmedel för att undanröja en risk som avses

i 1 § 1 mom., kan domstolen bestämma att den häktade eller den som begärts häktad i stället för att häktas meddelas förstärkt reseförbud som övervakas på det sätt som avses i 2 kap. 12 d § med tekniska anordningar.

Meddelande av förstärkt reseförbud förutsätter dessutom att

- 1) det för brottet föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst ett år,
- 2) den som begärts häktad eller den häktade samtycker till att reseförbudet verkställs som förstärkt och förbinder sig att fullgöra de skyldigheter som anges i beslutet om reseförbud,
- 3) det med hänsyn till de personliga förhållanden eller andra omständigheter som gäller den som begärts häktad eller den häktade ska anses sannolikt att han eller hon fullgör de skyldigheter som ålagts honom eller henne.

När domstolen överväger meddelande av förstärkt reseförbud ska den beakta vad som i samband med ett häktningsyrkande eller en ny behandling av en häktning lagts fram i en utredning om

- 1) de personliga förhållanden och andra motsvarande omständigheter som gäller den som begärts häktad eller den häktade,
- 2) hur lämplig den bostad eller någon annan för boende lämpad plats som den som begärts häktad eller den häktade bor i är för verkställande av ett förstärkt reseförbud,
- 3) det behov som den som begärts häktad eller den häktade har att röra sig utanför bostaden eller någon annan för boende lämpad plats.

2 a §

Skyldighet att stanna i bostaden

Den som meddelats förstärkt reseförbud kan åläggas att stanna i sin bostad eller på någon annan för boende lämpad plats minst 12 och högst 22 timmar per dygn. Skyldigheten att stanna i bostaden ska i regel fullgöras mellan klockan 21 och 6.

Av orsaker som gäller arbete eller studier som den som meddelats reseförbud utför eller av någon annan med dessa jämförbar nödvändig orsak kan antalet timmar som ska tillbringas i bostaden och tidpunkten för fullgörandet av skyldigheten bestämmas vara något annat än vad som anges i 1 mom.

4 §

Myndighet som meddelar reseförbud

Vid handläggningen av ett häktningsyrkande eller ett ärende som gäller fortsatt häktning ska domstolen pröva om förutsättningarna enligt 1 eller 1 a § uppfylls och om den som begärts häktad eller den häktade ska meddelas reseförbud i stället för att häktas. Då beslutar domstolen om detta reseförbud även innan åtal har väckts. Beslut om reseförbud som meddelas med anledning av en klagan över ett häktningsbeslut fattas dock av den domstol som har fattat häktningsbeslutet.

När det gäller förstärkt reseförbud är det alltid en domstol som ska fatta beslutet.

5 §

Beslut om reseförbud

Av ett beslut om reseförbud ska framgå

- 1) det brott som har föranlett reseförbudet,
- 2) grunden för förbudet,
- 3) innehållet i förbudet,

- 4) påföljderna av att förbudet överträds,
- 5) förbudets giltighetstid,
- 6) rätten att föra frågan om reseförbud ska bestå till domstol för prövning.

Av beslut om förstärkt reseförbud ska dessutom det tekniska övervakningssättet framgå. Om domstolen har ålagt en skyldighet att stanna i bostaden, ska av beslutet också framgå hur många timmar skyldigheten omfattar och de tider som skyldigheten ska förläggas till samt adressuppgifter för bostaden eller den andra plats som är lämpad för boende.

Den som meddelas reseförbud ska ges en kopia av beslutet. Om han eller hon inte är närvarande när beslutet meddelas eller om en kopia av beslutet annars inte kan ges till honom eller henne vid den tidpunkten, får kopian postas under den adress som han eller hon har uppgett.

Brottspåföljdsmyndigheten ska utan dröjsmål underrättas om ett beslut om förstärkt reseförbud.

6 §

Tillstånd till undantag

En anhållningsberättigad tjänsteman får av grundad anledning i enskilda fall bevilja den som meddelats reseförbud tillstånd till smärre undantag från en skyldighet som anges i beslutet om reseförbud. En anhållningsberättigad tjänsteman får av grundad anledning i enskilda fall och, när det är möjligt, efter att ha hört undersökningsledaren bevilja tillstånd till smärre undantag från en skyldighet som anges i ett beslut om förstärkt reseförbud. Brottspåföljdsmyndigheten ska utan dröjsmål underrättas om ett tillstånd till undantag som gäller ett förstärkt reseförbud.

Den som meddelats reseförbud får föra ett ärende som gäller tillstånd till undantag till domstolen, om en anhållningsberättigad tjänsteman vägrar bevilja tillstånd.

8 §

Hävning av reseförbud

Ett reseförbud ska helt eller delvis hävas genast när det inte längre finns förutsättningar för att hålla reseförbudet i kraft i oförändrad form. En anhållningsberättigad tjänsteman får besluta om hävning, även om reseförbudet har meddelats av en domstol.

9 §

Reseförbuds giltighetstid

När domstolen avgör målet får den i det fall att svaranden döms till ovillkorligt fängelsestraff meddela svaranden reseförbud enligt 1 § eller bestämma att ett sådant meddelat reseförbud ska bestå. En svarande som är på fri fot får meddelas ett sådant reseförbud endast på yrkande av åklagaren eller den målsägande som yrkat på straff för svaranden. Domstolen får självant förordna att den häktade eller den som begärts häktad ska meddelas ovan avsett reseförbud i stället för att häktas. Reseförbudet gäller då tills verkställigheten av straffet inleds eller tills en högre domstol bestämmer något annat.

11 §

Hänvisningsbestämmelser

Vid domstolsbehandling av ärenden som gäller reseförbud iakttas vad som i 3 kap. 1, 3, 5–7 och 18 § föreskrivs om framställning och behandling av häktningsyrkanden. En parts frånvaro

hindrar inte att ärendet avgörs. Den som kan komma att meddelas reseförbud ska ges tillfälle att bli hörd också i de fall som avses i 4 § 1 mom. i detta kapitel.

På teknisk övervakning av ett förstärkt reseförbud och på handräckning tillämpas 2 kap. 12 d och 12 j §. På förstärkt reseförbud tillämpas bestämmelserna om reseförbud i detta kapitel, om inte det särskilt föreskrivs något annat i kapitlet.

9 kap.

Tvångsmedel i samband med särskilda undersökningsmetoder

4 §

Bestämning och registrering av DNA-profiler

För utförande av uppgifter som anges i 1 § 1 mom. i polislagen får DNA-profiler registreras i polisens personregister. DNA-profiler som innehåller uppgifter om den registrerades andra personliga egenskaper än kön får dock inte registreras. Bestämmelser om utplåning av DNA-profiler ur registret finns i lagen om behandling av personuppgifter i polisens verksamhet (761/2003).

11 kap.

Särskilda bestämmelser

4 §

Närmare bestämmelser och föreskrifter

Genom förordning av statsrådet får närmare bestämmelser utfärdas om

- 1) registrering av användning av tvångsmedel,
- 2) samarbete mellan myndigheterna i häktningsärenden,
- 3) upprättande och behandling av och innehållet i de handlingar som hänför sig till reseförbud och förstärkt reseförbud samt om underrättande om åtgärder i anknytning till förbud,
- 4) innehållet i en utredning enligt 2 kap. 12 a § 3 mom.,
- 5) innehållet i ett avgörande enligt 2 kap. 12 c §,
- 6) upprättande och behandling av och innehållet i de handlingar som hänför sig till häktningsarrest,
- 7) utredning och registrering av överträdelser av de skyldigheter som gäller den som ålagts häktningsarrest,
- 8) innehållet i en underrättelse till åklagaren enligt 2 kap. 12 i § 2 mom.,
- 9) det förfarande som ska iakttas vid gripande och förpassande till fängelse i en situation som avses i 2 kap. 12 c § 2 mom.

Brottsförhållningsmyndighetens centralförvaltningsenhet meddelar närmare föreskrifter om

- 1) övervakningen av häktningsarrest,
- 2) tillstånd till undantag enligt 2 kap. 12 h §,
- 3) beräkning och registrering av verkställighetstiden för häktningsarrest.

Denna lag träder i kraft den 20 . _____

2.

Lag

om ändring av 6 kap. 13 § i strafflagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i strafflagen (39/1889) 6 kap. 13 §, sådan den lyder i lagarna 515/2003, 1195/2004, 395/2015 och 985/2016, som följer:

6 kap.

Om bestämmande av straff

13 §

Avräkning av tiden för frihetsberövande och tiden för begränsning av friheten

Om någon döms till ett fängelsestraff på viss tid för en gärning på grund av vilken gärningsmannen har varit berövad friheten, ska domstolen avräkna tiden för frihetsberövandet från straffet eller anse frihetsberövandet som fullt avtjänat straff. Om någon döms till ett fängelsestraff på viss tid för en gärning på grund av vilken gärningsmannen har ålagts förstärkt reseförbud eller häktningssarrest som varar oavbrutet i minst två dygn, ska domstolen avräkna tiden för begränsningen av friheten från straffet så att ett förstärkt reseförbud eller en häktningssarrest i två dygn motsvarar en dag fängelse eller anse begränsningen av friheten som fullt avtjänat straff. Om antalet dagar som ska avräknas inte är delbart med två, avräknas inte den dag som blir över. Tiden för frihetsberövandet och tiden för begränsning av friheten räknas i dagar. De dagar när frihetsberövandena, det förstärkta reseförbudet och häktningssarresten började och upphörde ska anges i domen.

På samma sätt skall förfaras, om frihetsberövandet föranletts av något annat brott som i samband med målet har varit föremål för åtal eller förundersökning eller av att svaranden har förordnats att hämtas till domstolen och därför har tagits i förvar.

Om straffet är böter ska den tid som avses i 1 mom. avräknas i skälig mån, dock minst hela den tid som frihetsberövandet och begränsningen av friheten har varat, eller anses som fullt avtjänat straff.

Om straffet är ungdomsstraff, ska det frihetsberövande och den begränsningen av friheten som avses i 1 mom. avräknas. När avräkning görs motsvarar ett dygns frihetsberövande två ungdomsstraffdagar och ett dygns begränsning av friheten en ungdomsstraffdag, om inte avvikelser från detta görs av särskilda skäl.

Om straffet är ordningsbot, ska frihetsberövandet betraktas som fullt avtjänande av straffet.

Denna lag träder i kraft den 20 . _____

3.

Lag

om ändring av 2 kap. 1 § och 3 kap. 8 § i häktningsslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i häktningsslagen (768/2005) 2 kap. 1 § 3 och 4 mom. samt 3 kap. 8 § 2 mom., sådana de lyder, 2 kap. 1 § 3 och 4 mom. lyder i lag 808/2011 samt 3 kap. 8 § 2 mom. i lag 394/2015, som följer:

2 kap.

Ankomst till ett fängelse

1 §

Placering av häktade

Den domstol som beslutar om häktning kan på framställning av en anhållningsberättigad tjänsteman enligt 2 kap. 9 § i tvångsmedelslagen eller på framställning av åklagaren fatta beslut om att den häktade ska placeras i en sådan förvaringslokal för häktade som administreras av polisen, om det är nödvändigt för att hålla den häktade avskild eller av säkerhetsskäl eller för att utreda brottet. Den häktade får inte heller då hållas i polisens förvaringslokal längre än sju dygn, om det inte finns exceptionellt vägande skäl som hänför sig till den häktades säkerhet eller till att hålla den häktade avskild på grund av en sådan risk som avses i 2 kap. 5 § 1 mom. 2 b punkten i tvångsmedelslagen.

Om den häktade placeras i en förvaringslokal som administreras av polisen, ska placeringsärendet och dess grunder tas upp till behandling i domstol tillsammans med häktningsärendet vid den nya behandling av häktningsärendet som avses i 3 kap. 15 § i tvångsmedelslagen. Den häktade kan också få förvaringen i polisens förvaringslokal separat prövad av domstol på nytt. En anhållningsberättigad tjänsteman eller åklagaren ska föra saken till domstol, om den häktade ska förvaras i förvaringslokalen längre än sju dygn. När den häktade för saken för ny prövning till domstol eller en anhållningsberättigad tjänsteman eller åklagaren för saken till domstol för att den häktade ska förvaras mer än sju dygn i häktningslokalen iaktas det förfarande som föreskrivs i 3 kap. 15 § 1, 3 och 4 mom. i tvångsmedelslagen.

3 kap.

Placering i fängelset, basvård och förflyttning

8 §

Närvaro vid domstol eller andra myndigheter

Om en häktad som är i ett fängelse kallas för att personligen höras hos någon annan myndighet än en domstol, kan den häktade för detta ändamål tillåtas avlägsna sig från fängelset för den tid som hörandet kräver. Denna tid får inte, inklusive restiden, överskrida sju dygn, om det inte finns ett särskilt vägande skäl till detta skäl följer av grunden för hörandet eller av någon annan motsvarande grund. En häktad kan förflyttas till en förvaringslokal som administreras av polisen för att vid förundersökningen bli hörd om det eller de brott som han eller hon

RP 252/2016 rd

har häktats för. Förvaringen i polisens lokaler får dock inte vara längre än 12 timmar, om inte den domstol som behandlar åtalet bestämmer något annat.

Denna lag träder i kraft den 20 . _____

4.

Lag

om ändring av 6 kap. 5 § i fängelselagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i fängelselagen (767/2005) 6 kap. 5 § 2 mom., sådant det lyder i lag 393/2015, som följer:

6 kap.

Förflyttning från ett fängelse till ett annat

5 §

Närvaro vid domstol eller andra myndigheter

Om en fånge kallas för att personligen höras hos någon annan myndighet än en domstol, kan fången för detta ändamål tillåtas avlägsna sig från fängelset för den tid som hörandet kräver. Denna tid får inte, inklusive restiden, överskrida sju dagar, om det inte finns ett särskilt vägande skäl till det och detta skäl följer av grunden för hörandet, av att fången ska hållas i avskildhet eller av någon annan motsvarande grund.

Denna lag träder i kraft den 20 . _____

5.

Lag

om ändring av 1 § i lagen om behandling av personuppgifter vid Brottspåföljdsmyndigheten

I enlighet med riksdagens beslut
fogas i lagen om behandling av personuppgifter vid Brottspåföljdsmyndigheten (1069/2015)
1 § ny 2 mom., som följer:

1 §

Lagens tillämpningsområde

Vad som i denna lag föreskrivs om intagna i en enhet vid Brottspåföljdsmyndigheten gäller även den som ålagts häktningsarrest enligt 2 kap. 12 a § tvångsmedelslagen (806/2011) eller som meddelats förstärkt reseförbud enligt 5 kap. 1 a § i den lagen.

Denna lag träder i kraft den 20 . _____

6.

Lag

om ändring av 1 a § i lagen om ersättning av statens medel som till följd av frihetsberövande skall betalas till oskyldigt häktad eller dömd

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om ersättning av statens medel som till följd av frihetsberövande skall betalas till oskyldigt häktad eller dömd (422/1974) 1 a §, sådan den lyder i lag 344/1989, som följer:

1 a §

Om någon har meddelats reseförbud eller förstärkt reseförbud eller ålagts häktningsarrest gäller i fråga om hans eller hennes rätt till ersättning för denna begränsning av friheten vad som i denna lag föreskrivs om anhållnas och häktades rätt till ersättning för frihetsberövande.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Helsingfors den 1 december 2016

Statsminister

Juha Sipilä

Justitie- och arbetsminister Jari Lindström

1.

Lag

om ändring av tvångsmedelslagen

I enlighet med riksdagens beslut *ändras* i tvångsmedelslagen (806/2011) rubriken i 2 kap., 3 kap. 19 § 1 mom., 5 kap. 4 § 3 mom., 5 och 6 §, 8 § 1 mom., 9 § 3 mom. och 11 §, 9 kap. 4 § 3 mom. samt 11 kap. 4 § och *fogas* till 2 kap. nya 12 a—12 j § samt till 5 kap. nya 1 a och 2 a § och till 5 kap. 4 § ett nytt 4 mom., som följer:

Gällande lag

2 kap

Gripande, anhållande och häktning

Föreslagen lydelse

2 kap.

Gripande, anhållande och häktning

12 a §

Häktningsarrest

I stället för häktning och hållande i häkte kan det bestämmas att den dömda i de situationer som avses i 12 § 1 mom. 2 och 3 punkten ska åläggas häktningsarrest, om ett reseförbud enligt 5 kap. 1 § är ett otillräckligt tvångsmedel. En svarande som är på fri fot får åläggas häktningsarrest endast på yrkande av åklagaren eller den målsägande som yrkat på straff för svaranden. Domstolen får självmant förordna att den häktade eller den som begärts häktad ska åläggas häktningsarrest i stället för att häktas.

Förutsättningarna för att ålägga häktningsarrest är att

1) den dömda samtycker till att häktningsarrest verkställs och förbinder sig att fullgöra de skyldigheter som åläggs honom eller henne i avgörandet om häktningsarrest,

2) det med hänsyn till den dömdes personliga förhållanden och andra omständigheter kan anses sannolikt att den dömda fullgör de skyldigheter som ålagts honom eller henne.

När domstolen överväger ett åläggande av häktningsarrest ska den beakta vad som i samband med behandlingen av ärendet har

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

lagts fram i utredning om

1) den dömdes personliga förhållanden och andra motsvarande omständigheter,

2) hur lämplig den dömdes bostad eller någon annan plats lämpad för boende är för verkställande av häktningsarrest,

3) den dömdes behov av att röra sig utanför bostaden eller någon annan för boende lämpad plats.

Häktningsarrest verkställs i den dömdes bostad eller på någon annan för boende lämpad plats genom övervakning på det sätt som avses i 12 d §.

Bestämmelser om sökande av ändring i beslut om häktningsarrest finns i 3 kap. 19 §.

12 b §

Innehållet i häktningsarrest

Den som ålagts häktningsarrest ska stanna i sin bostad eller på någon annan för boende lämpad plats minst 12 och högst 22 timmar per dygn. Skyldigheten att stanna i bostaden i regel fullgöras till en tid som infaller mellan klockan 21 och 6. Den som ålagts häktningsarrest förpliktas dessutom underkasta sig i 12 d § avsedd teknisk övervakning.

Av orsaker som gäller arbete eller studier som den som ålagts häktningsarrest utför eller av någon annan med dessa jämförbar nödvändig orsak kan antalet timmar som ska tillbringas i bostaden och tidpunkten för fullgörandet av skyldigheten bestämmas vara något annat än vad som anges i 1 mom.

Den som ålagts häktningsarrest kan dessutom i beslutet om häktningsarrest förpliktas att

1) inte lämna den ort eller det område som anges i avgörandet,

2) inte vistas eller röra sig på ett visst område som anges i avgörandet,

3) under vissa tider vara anträffbar på sin arbets- eller studieplats,

4) på bestämda tider stå i kontakt med Brottsförklaringsmyndigheten,

5) vistas på en inrättning eller ett sjukhus där han eller hon är intagen eller tas in,

6) inte kontakta ett vittne, en målsägande, en sakkunnig eller en medgärningsman,

7) överlämna sitt pass och sitt såsom rese-dokument giltiga identitetskort till Brottsför-

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse
följdsmyndigheten.

12 c §

Avgörande om häktningsarrest

Av ett avgörande om häktningsarrest ska följande framgå:

1) hur många timmar skyldigheten att stanna i bostaden omfattar och de tider som skyldigheten förläggs till samt det tekniska övervakningssättet,

2) övriga skyldigheter som den som ålagts häktningsarrest ska fullgöra,

3) påföljderna för överträdelse av de skyldigheter som gäller häktningsarresten.

Om den som ålagts häktningsarrest är häktad, ska det fängelse där den som ålagts häktningsarrest är placerad underrättas om avgörandet. Om den som ålagts häktningsarrest är på fri fot, ska domstolen ålägga honom eller henne att inom sju dygn från den dag då avgörandet meddelades kontakta Brottspåföljdsmyndigheten för verkställande av häktningsarresten. Om den som ålagts häktningsarrest är på fri fot och han eller hon inte är närvarande när avgörandet om häktningsarrest meddelas, ska avgörandet om häktningsarrest och uppmaningen i anslutning till den att inom sju dygn kontakta Brottspåföljdsmyndigheten delges med iakttagande av bevisliga delgivningssätt enligt 11 kap. i rättegångsbalken. Om den som ålagts häktningsarrest inte följer uppmaningen, får polisen gripa honom eller henne för att förpassa honom eller henne till fängelse.

Ett avgörande om häktningsarrest för den dömda ska gälla tills verkställigheten av straffet inleds eller tills den domstol som ålagt häktningsarresten bestämmer något annat.

12 d §

Teknisk övervakning

Övervakning av den som ålagts häktningsarrest fullgör sina skyldigheter sker med hjälp av tekniska anordningar som ges till honom eller henne eller fästs på honom eller henne vid handleden, vristen eller midjan, el-

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

ler med hjälp av en kombination av sådana anordningar. Anordningarna får inte möjliggöra teknisk avlyssning enligt 10 kap. 16 § eller optisk observation enligt 10 kap. 19 § inom områden som omfattas av hemfriden.

Onödig uppmärksamhet ska undvikas i samband med övervakningen. Den tekniska övervakningen ska genomföras så att den inte begränsar någons rättigheter i större omfattning eller orsakar större olägenhet än vad som är nödvändigt för att genomföra den.

För den tekniska övervakningen av häktningsarresten svarar Brottspåföljdsmyndigheten. Den centrala övervakningen av häktningsarresten ordnas på riksplanet eller på regionplanet av Brottspåföljdsmyndigheten med iakttagande av 57 § i lagen om verkställighet av samhällspåföljder (400/2015).

12 e §

Förbud att utfärda pass

Pass och som resedokument giltigt identitetskort får inte utfärdas till den som ålagts häktningsarrest, om utfärdandet äventyrar syftet med häktningsarresten.

12 f §

Myndighet med ansvar för verkställigheten av häktningsarrest

För övervakningen och verkställigheten av häktningsarrest svarar Brottspåföljdsmyndigheten.

12 g §

Allmänna skyldigheter för den som ålagts häktningsarrest

Den som ålagts häktningsarrest ska

- 1) iaktta de skyldigheter som anges i domstolens avgörande om häktningsarrest,
- 2) hantera de övervakningsanordningar som avses i 12 d § 1 mom. omsorgsfullt och följa anvisningarna om hur de ska användas,
- 3) stå i kontakt med Brottspåföljdsmyndigheten.

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

heten på det sätt som myndigheten bestämmer.

Kontakten med Brottspåföljdsmyndigheten kan omfatta övervakarmöten, övervakningsbesök, kontakt per telefon och annan motsvarande kontakt.

12 h §

Tillstånd till undantag och ändring av innehållet i en häktningsarrest

Fängelsedirektören, direktören för byrån för samhällspåföljder eller den tjänsteman som enligt arbetsordningen är ställföreträdare för dem får av grundad anledning i enskilda fall bevilja tillstånd till smärre undantag från en skyldighet som anges i ett avgörande om häktningsarrest.

Den som ålagts häktningsarrest får utan förhandstillstånd avvika från en skyldighet som gäller häktningsarresten, om det i ett enskilt fall är nödvändigt på grund av att den som ålagts häktningsarrest insjuknat eller på grund av någon annan oförutsedd eller tvingande omständighet. I ett sådant fall ska den som ålagts häktningsarrest utan dröjsmål göra en anmälan om saken till Brottspåföljdsmyndigheten.

Innehållet i en häktningsarrest får ändras på grund av ändrade omständigheter eller om det finns viktiga skäl.

12 i §

Överträdelse av skyldigheter

Om Brottspåföljdsmyndigheten utifrån sin utredning konstaterar att den som ålagts häktningsarrest lindrigt men utan i 12 h § 2 mom. avsett skäl har brutit mot de skyldigheter som han eller hon blivit ålagd att fullgöra, ger Brottspåföljdsmyndigheten honom eller henne en skriftlig varning.

Om Brottspåföljdsmyndigheten utifrån sin utredning konstaterar att den som ålagts häktningsarrest trots en skriftlig varning eller annars grovt har brutit mot de skyldigheter han eller hon ålagts att fullgöra eller om han eller hon fortsätter sin brottsliga verksamhet, flyr eller börjar förbereda flykt, ska

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

Brottspåföljdsmyndigheten utan dröjsmål underrätta polisen och åklagaren om saken. Den som ålagts häktningssarrest får anhållas och häktas, om han eller hon i andra fall än de som avses i 1 mom. bryter mot de skyldigheter som han eller hon ålagts att fullgöra eller fortsätter sin brottsliga verksamhet, flyr eller börjar förbereda flykt. I tiden för avtjänande av häktningssarrest inräknas inte tiden från början av det dygn då överträdelsen av skyldigheter skedde, den som ålagts häktningssarrest fortsatte sin brottsliga verksamhet eller flydde. Brottspåföljdsmyndigheten ska meddela åklagaren de uppgifter om avtjänande av häktningssarrest som behövs vid domstolsbehandlingen. Om ett ovillkorligt fängelsestraff som den som ålagts häktningssarrest dömts till redan har blivit verkställbart, får det genast verkställas.

Häktningssärenden och ärenden som gäller överträdelse av skyldigheter handläggs av tingsrätten. Tingsrätten är domför med ordföranden ensam. Ärendet får avgöras även om den som ålagts häktningssarrest är frånvarande.

Brottspåföljdsmyndigheten ska ge den som ålagts häktningssarrest tillfälle att bli hörd i samband med att den gör i 1 och 2 mom. avsedd utredning.

12 j §

Handräckning

Tjänstemän vid Brottspåföljdsmyndigheten har rätt att få i polislagen (872/2011) avsedd handräckning av polisen för att utföra ett tjänsteuppdrag.

3 kap

Domstolsförfarande i samband med häktningssärenden

19 §

Ändringssökande

Ett beslut i ett häktningssärende får inte

3 kap.

Domstolsförfarande i samband med häktningssärenden

19 §

Ändringssökande

Ett beslut i ett häktningssärende eller ett

Gällande lydelse

överklagas genom särskilda besvär. Den häktade får anföra klagan över häktningsbeslutet eller beslutet om fortsatt häktning. En anhållningsberättigad tjänsteman får anföra klagan över det beslut genom vilket ett häktningssyrkande avslagits eller över det beslut genom vilket det bestämts att den häktade ska frigges. Den häktade får dessutom anföra klagan angående tiden för väckande av åtal.

Föreslagen lydelse

ärende som gäller häktningsarrest får inte överklagas genom särskilda besvär. Den häktade *eller den som ålagts häktningsarrest* får anföra klagan över häktningsbeslutet, beslutet om fortsatt häktning *eller beslutet om häktningsarrest*. En anhållningsberättigad tjänsteman får anföra klagan över det beslut genom vilket ett häktningssyrkande avslagits, det beslut genom vilket det bestämts att den häktade ska frigges *eller det beslut genom vilket den häktade ålagts häktningsarrest*. Den häktade får dessutom anföra klagan över tiden för väckande av åtal.

5 kap

Reseförbud

5 kap

Reseförbud

1 a §

Förutsättningar för förstärkt reseförbud

Om domstolen vid behandlingen av ett ärende som gäller ett häktningssyrkande eller häktning anser att ett reseförbud är ett otillräckligt tvångsmedel för att undanröja en risk som avses i 1 § 1 mom., kan domstolen bestämma att den häktade eller den som begärts häktad i stället för att häktas meddelas förstärkt reseförbud som övervakas på det sätt som avses i 2 kap. 12 d § med tekniska anordningar.

Meddelande av förstärkt reseförbud förutsätter dessutom att

1) det för brottet föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst ett år,

2) den som begärts häktad eller den häktade samtycker till att reseförbudet verkställs som förstärkt och förbinder sig att fullgöra de skyldigheter som anges i beslutet om reseförbud,

3) det med hänsyn till de personliga förhållanden eller andra omständigheter som gäller den som begärts häktad eller den häktade ska anses sannolikt att han eller hon fullgör de skyldigheter som ålagts honom eller henne.

När domstolen överväger meddelande av

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

förstärkt reseförbud ska den beakta vad som i samband med ett häktningsyrkande eller en ny behandling av en häktning lagts fram i en utredning om

1) de personliga förhållanden och andra motsvarande omständigheter som gäller den som begärts häktad eller den häktade,

2) hur lämplig den bostad eller någon annan för boende lämpad plats som den som begärts häktad eller den häktade bor i är för verkställande av ett förstärkt reseförbud,

3) det behov som den som begärts häktad eller den häktade har att röra sig utanför bostaden eller någon annan för boende lämpad plats.

2 a §

Skyldighet att stanna i bostaden

Den som meddelats förstärkt reseförbud kan åläggas att stanna i sin bostad eller på någon annan för boende lämpad plats minst 12 och högst 22 timmar per dygn. Skyldigheten att stanna i bostaden ska i regel fullgöras mellan klockan 21 och 6.

Av orsaker som gäller arbete eller studier som den som meddelats reseförbud utför eller av någon annan med dessa jämförbar nödvändig orsak kan antalet timmar som ska tillbringas i bostaden och tidpunkten för fullgörandet av skyldigheten bestämmas vara något annat än vad som anges i 1 mom.

4 §

Myndighet som beslutar om reseförbud

Vid handläggningen av ett häktningsyrkande eller ett ärende som gäller fortsatt häktning ska domstolen pröva om de förutsättningar som avses i 1 § uppfylls och om den som begärts häktad eller den häktade ska meddelas reseförbud i stället för att häktas. Domstolen beslutar då om detta reseförbud även då åtal ännu inte har väckts. I fråga om reseförbud som meddelas med anledning av en klagan över ett häktningsbeslut är det dock den domstol som har fattat häktningsbeslutet som fattar beslutet.

4 §

Myndighet som meddelar reseförbud

Vid handläggningen av ett häktningsyrkande eller ett ärende som gäller fortsatt häktning ska domstolen pröva om förutsättningarna enligt 1 eller 1 a § uppfylls och om den som begärts häktad eller den häktade ska meddelas reseförbud i stället för att häktas. Då beslutar domstolen om detta reseförbud även innan åtal har väckts. Beslut om reseförbud som meddelas med anledning av en klagan över ett häktningsbeslut fattas dock av den domstol som har fattat häktningsbeslutet.

När det gäller förstärkt reseförbud är det

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

alltid en domstol som ska fatta beslutet.

5 §

5 §

Beslut om reseförbud

Beslut om reseförbud

Av ett beslut om reseförbud ska framgå

- 1) det brott som har föranlett reseförbudet,
- 2) grunden för förbudet,
- 3) innehållet i förbudet,
- 4) påföljderna om förbudet överträds,
- 5) förbudets giltighetstid,
- 6) rätten att föra frågan om reseförbud ska bestå till domstol för prövning.

Av ett beslut om reseförbud ska framgå

- 1) det brott som har föranlett reseförbudet,
- 2) grunden för förbudet,
- 3) innehållet i förbudet,
- 4) påföljderna av att förbudet överträds,
- 5) förbudets giltighetstid,
- 6) rätten att föra frågan om reseförbud ska bestå till domstol för prövning.

Av beslut om förstärkt reseförbud ska dessutom det tekniska övervakningssättet framgå. Om domstolen har ålagt en skyldighet att stanna i bostaden, ska av beslutet också framgå hur många timmar skyldigheten omfattar och de tider som skyldigheten ska förläggas till samt adressuppgifter för bostaden eller den andra plats som är lämpad för boende.

Den som meddelas reseförbud ska ges en kopia av beslutet. Om han eller hon inte har varit närvarande när beslutet meddelades eller om en kopia av beslutet i övrigt inte kan ges till honom eller henne, får kopian postas under den adress som han eller hon har uppgett.

Den som meddelas reseförbud ska ges en kopia av beslutet. Om han eller hon inte är närvarande när beslutet meddelas eller om en kopia av beslutet annars inte kan ges till honom eller henne vid den tidpunkten, får kopian postas under den adress som han eller hon har uppgett.

Brottspåföljdsmyndigheten ska utan dröjsmål underrättas om ett beslut om förstärkt reseförbud.

6 §

6 §

Tillstånd till undantag

Tillstånd till undantag

En anhållningsberättigad tjänsteman får av grundad anledning i enskilda fall bevilja den som meddelats reseförbud tillstånd till smärre undantag från skyldigheten enligt beslutet om reseförbud.

En anhållningsberättigad tjänsteman får av grundad anledning i enskilda fall bevilja den som meddelats reseförbud tillstånd till smärre undantag från en skyldighet som anges i beslutet om reseförbud. *En anhållningsberättigad tjänsteman får av grundad anledning i enskilda fall och, när det är möjligt, efter att ha hört undersökningsledaren bevilja tillstånd till smärre undantag från en skyldighet som anges i ett beslut om förstärkt reseförbud. Brottspåföljdsmyndigheten ska utan dröjsmål underrättas om ett tillstånd till undantag som gäller ett förstärkt reseförbud.*

Gällande lydelse

Den som meddelats reseförbud får föra ett ärende som gäller undantag från förbudet till domstol, om en anhållningsberättigad tjänsteman vägrar bevilja tillstånd.

8 §

Hävning av reseförbud

Ett reseförbud ska helt eller delvis hävas genast när det inte längre finns förutsättningar för att hålla reseförbudet i kraft i oförändrad form.

9 §

Reseförbudets giltighetstid

När domstolen avgör målet får den *endast* i det fall att svaranden döms till ovillkorligt fängelsestraff meddela svaranden reseförbud eller bestämma att ett meddelat reseförbud ska bestå. En svarande som är på fri fot får meddelas reseförbud endast på yrkande av åklagaren eller den målsägande som yrkat på straff för svaranden. Domstolen får självant förordna att den som är häktad eller den mot vilken häktningsyrkande har framställts ska meddelas reseförbud i stället för att häktas. Reseförbudet gäller då tills verkställigheten av straffet inleds eller tills en högre domstol bestämmer något annat.

11 §

Handläggning av ärenden som gäller reseförbud

Vid domstolsbehandling av ärenden som gäller reseförbud iakttas *i tillämpliga delar* vad som i 3 kap. 1, 3, 5–7 och 18 § bestäms om framställning och handläggning av häktningsyrkanden. En parts frånvaro hindrar inte att ärendet avgörs. Den som eventuellt kommer att meddelas reseförbud ska ges tillfälle att bli hörd också i de fall som avses i 4 § 1 mom. i detta kapitel.

Föreslagen lydelse

Den som meddelats reseförbud får föra ett ärende som gäller tillstånd till undantag till domstolen, om en anhållningsberättigad tjänsteman vägrar bevilja tillstånd.

8 §

Hävning av reseförbud

Ett reseförbud ska helt eller delvis hävas genast när det inte längre finns förutsättningar för att hålla reseförbudet i kraft i oförändrad form. *En anhållningsberättigad tjänsteman får besluta om hävning, även om reseförbudet har meddelats av en domstol.*

9 §

Reseförbudets giltighetstid

När domstolen avgör målet får den i det fall att svaranden döms till ovillkorligt fängelsestraff meddela svaranden reseförbud *enligt 1 §* eller bestämma att *ett sådant* meddelat reseförbud ska bestå. En svarande som är på fri fot får meddelas *ett sådant* reseförbud endast på yrkande av åklagaren eller den målsägande som yrkat på straff för svaranden. Domstolen får självant förordna *att den häktade eller den som begärts häktad* ska meddelas *ovan avsett reseförbud* i stället för att häktas. Reseförbudet gäller då tills verkställigheten av straffet inleds eller tills en högre domstol bestämmer något annat.

11 §

Hänvisningsbestämmelser

Vid domstolsbehandling av ärenden som gäller reseförbud iakttas vad som i 3 kap. 1, 3, 5–7 och 18 § föreskrivs om framställning och behandling av häktningsyrkanden. En parts frånvaro hindrar inte att ärendet avgörs. Den som kan komma att meddelas reseförbud ska ges tillfälle att bli hörd också i de fall som avses i 4 § 1 mom. i detta kapitel.

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

På teknisk övervakning av ett förstärkt reseförbud och på handräckning tillämpas 2 kap. 12 d och 12 j §. På förstärkt reseförbud tillämpas bestämmelserna om reseförbud i detta kapitel, om inte det särskilt föreskrivs något annat i kapitlet.

9 kap.

9 kap.

Tvångsmedel i samband med särskilda undersökningsmetoder

Tvångsmedel i samband med särskilda undersökningsmetoder

4 §

4 §

Bestämning och registrering av DNA-profiler

Bestämning och registrering av DNA-profiler

För utförande av uppgifter som anges i 1 § 1 mom. i polislagen (872/2011) får DNA-profiler registreras i polisens personregister. DNA-profiler som innehåller uppgifter om den registrerades andra personliga egenskaper än kön får dock inte registreras. Bestämmelser om utplåning av DNA-profiler ur registret finns i lagen om behandling av personuppgifter i polisens verksamhet (761/2003).

För utförande av uppgifter som anges i 1 § 1 mom. i polislagen får DNA-profiler registreras i polisens personregister. DNA-profiler som innehåller uppgifter om den registrerades andra personliga egenskaper än kön får dock inte registreras. Bestämmelser om utplåning av DNA-profiler ur registret finns i lagen om behandling av personuppgifter i polisens verksamhet (761/2003).

11 kap.

11 kap.

Särskilda bestämmelser

Särskilda bestämmelser

4 §

4 §

Närmare bestämmelser

Närmare bestämmelser och föreskrifter

Genom förordning av statsrådet kan närmare bestämmelser utfärdas om

- 1) dokumenteringen av användning av tvångsmedel,
- 2) myndigheternas samarbete i häktningsärenden,
- 3) underrättelse om åtgärder i anslutning till reseförbud.

Genom förordning av statsrådet får närmare bestämmelser utfärdas om

- 1) registrering av användning av tvångsmedel,
- 2) samarbete mellan myndigheterna i häktningsärenden,
- 3) *upprättande och behandling av och innehålllet i de handlingar som hänför sig till reseförbud och förstärkt reseförbud samt om underrättande om åtgärder i anknytning till förbud,*

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

4) innehållet i en utredning enligt 2 kap. 12 a § 3 mom.,

5) innehållet i ett avgörande enligt 2 kap. 12 c §,

6) upprättande och behandling av och innehållet i de handlingar som hänför sig till häktningsarrest,

7) utredning och registrering av överträdelser av de skyldigheter som gäller den som ålagts häktningsarrest,

8) innehållet i en underrättelse till åklagaren enligt 2 kap. 12 i § 2 mom.,

9) det förfarande som ska iakttas vid gripande och förpassande till fängelse i en situation som avses i 2 kap. 12 c § 2 mom.

Brottspåföljdsmyndighetens centralförvaltningsenhet meddelar närmare föreskrifter om

1) övervakningen av häktningsarrest,

2) tillstånd till undantag enligt 2 kap. 12 h §,

3) beräkning och registrering av verkställighetstiden för häktningsarrest.

Denna lag träder i kraft den 20 .

2.

Lag

om ändring av 6 kap. 13 § i strafflagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i strafflagen (39/1889) 6 kap. 13 §, sådan den lyder i lagarna 515/2003, 1195/2004, 395/2015 och 985/2016, som följer:

Gällande lag

6 kap
Om bestämmande av straff

13 §

Avräkning av tiden för frihetsberövande

Om någon döms till ett fängelsestraff på viss tid för en gärning på grund av vilken gärningsmannen har varit berövad friheten oavbrutet i minst ett dygn, ska domstolen avräkna tiden för frihetsberövandet från straffet eller anse frihetsberövandet som fullt avtjänat straff. Tiden för frihetsberövandet räknas i dagar. De dagar när frihetsberövandena började och upphörde ska anges i domen.

På samma sätt skall förfaras, om frihetsberövandet föranletts av något annat brott som i samband med målet har varit föremål för åtal eller förundersökning eller av att svaranden har förordnats att hämtas till domstolen och därför har tagits i förvar.

Om straffet är böter skall frihetsberövandet avräknas i skälig mån, dock minst hela den

Föreslagen lydelse

6 kap
Om bestämmande av straff

13 §

Avräkning av tiden för frihetsberövande och tiden för begränsning av friheten

Om någon döms till ett fängelsestraff på viss tid för en gärning på grund av vilken gärningsmannen har varit berövad friheten, ska domstolen avräkna tiden för frihetsberövandet från straffet eller anse frihetsberövandet som fullt avtjänat straff. Om någon döms till ett fängelsestraff på viss tid för en gärning på grund av vilken gärningsmannen har ålagts förstärkt reseförbud eller häktningssarrest som varar oavbrutet i minst två dygn, ska domstolen avräkna tiden för begränsningen av friheten från straffet så att ett förstärkt reseförbud eller en häktningssarrest i två dygn motsvarar en dag fängelse eller anse begränsningen av friheten som fullt avtjänat straff. *Om antalet dagar som ska avräknas inte är delbart med två, avräknas inte den dag som blir över. Tiden för frihetsberövandet och tiden för begränsning av friheten räknas i dagar. De dagar när frihetsberövandena, det förstärkta reseförbudet och häktningssarresten började och upphörde ska anges i domen.*

På samma sätt skall förfaras, om frihetsberövandet föranletts av något annat brott som i samband med målet har varit föremål för åtal eller förundersökning eller av att svaranden har förordnats att hämtas till domstolen och därför har tagits i förvar.

Om straffet är böter, ska den tid som avses i 1 mom. avräknas i skälig mån, dock minst

RP 252/2016 rd

Gällande lydelse

tid som frihetsberövandet har varat, eller anses som fullt avtjänat straff.

Om straffet är ungdomsstraff skall frihetsberövandet avräknas. När avräkning enligt detta moment görs motsvarar ett dygns frihetsberövande två ungdomsstraffdagar, om inte avvikelse från detta görs av särskilda skäl.

Om straffet är ordningsbot, ska frihetsberövandet betraktas som fullt avtjänande av straffet.

Föreslagen lydelse

hela den tid som frihetsberövandet *och begränsningen av friheten* har varat, eller anses som fullt avtjänat straff.

Om straffet är ungdomsstraff, ska det frihetsberövande *och den begränsningen av friheten som avses i 1 mom.* avräknas. När avräkning görs motsvarar ett dygns frihetsberövande två ungdomsstraffdagar *och ett dygns begränsning av friheten en ungdomsstraffdag*, om inte avvikelse från detta görs av särskilda skäl.

Om straffet är ordningsbot, ska frihetsberövandet betraktas som fullt avtjänande av straffet.

Denna lag träder i kraft den 20 .

3.

Lag

om ändring av 2 kap. 1 § och 3 kap. 8 § i häktninglagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i häktninglagen (768/2005) 2 kap. 1 § 3 och 4 mom. samt 3 kap. 8 § 2 mom., sådana de lyder, 2 kap. 1 § 3 och 4 mom. lyder i lag 808/2011 samt 3 kap. 8 § 2 mom. i lag 394/2015, som följer:

Gällande lag

2 kap.

Ankomst till ett fängelse

1 §

Den domstol som beslutar om häktning kan på framställning av en anhållningsberättigad tjänsteman enligt 2 kap. 9 § i tvångsmedelslagen eller på framställning av åklagaren fatta beslut om att den häktade ska placeras i en sådan förvaringslokal för häktade som administreras av polisen, om det är nödvändigt för att hålla den häktade avskild eller av säkerhetsskäl, eller om utredningen av brottet av särskilda skäl så kräver. Den häktade får inte hållas i polisens förvaringslokal längre än fyra veckor, om det inte finns särskilt vägande skäl till detta.

Om den häktade placerats i en förvaringslokal som administreras av polisen, ska placeringsärendet och dess grunder tas upp till behandling i domstol tillsammans med häktningens ärendet vid den nya behandling av häktningens ärendet som avses i 3 kap. 15 § i tvångsmedelslagen. Den häktade kan också få förvaringen i polisens förvaringslokal separat prövad av domstol på nytt, och då iaktas i tillämpliga delar det förfarande som föreskrivs i 1, 3 och 4 mom. i den paragrafen. En anhållningsberättigad tjänsteman eller åklagaren ska föra saken till domstol, om den häktade ska förvaras i förvaringslokalen längre än fyra veckor. Också då iaktas i tillämpliga delar nämnda bestämmelser i tvångsmedelslagen.

Föreslagen lydelse

2 kap.

Ankomst till ett fängelse

1 §

Den domstol som beslutar om häktning kan på framställning av en anhållningsberättigad tjänsteman enligt 2 kap. 9 § i tvångsmedelslagen eller på framställning av åklagaren fatta beslut om att den häktade ska placeras i en sådan förvaringslokal för häktade som administreras av polisen, om det är nödvändigt för att hålla den häktade avskild eller av säkerhetsskäl eller för att utreda brottet. Den häktade får inte heller hållas i polisens förvaringslokal längre än sju dygn, om det inte finns exceptionellt vägande skäl som hänför sig till den häktades säkerhet eller till att hålla den häktade avskild på grund av en sådan risk som avses i 2 kap. 5 § 1 mom. 2 b punkten i tvångsmedelslagen.

Om den häktade placeras i en förvaringslokal som administreras av polisen, ska placeringsärendet och dess grunder tas upp till behandling i domstol tillsammans med häktningens ärendet vid den nya behandling av häktningens ärendet som avses i 3 kap. 15 § i tvångsmedelslagen. Den häktade kan också få förvaringen i polisens förvaringslokal separat prövad av domstol på nytt. En anhållningsberättigad tjänsteman eller åklagaren ska föra saken till domstol, om den häktade ska förvaras i förvaringslokalen längre än sju dygn. När den häktade för saken för ny prövning till domstol eller en anhållningsberättigad tjänsteman eller åklagaren för saken till domstol för att hen häktade ska förvaras mer än sju dygn i häktningens lokalen iaktas det

RP 252/2016 rd

Gällande lag

Föreslagen lydelse

förfarande som föreskrivs i 3 kap. 15 § 1, 3 och 4 mom. i tvångsmedelslagen.

3 kap

3 kap.

Placering i fängelset, basvård och förflyttning

Placering i fängelset, placering och basvård

8 §

8 §

Närvaro vid domstol eller andra myndigheter

Närvaro vid domstol eller andra myndigheter

Om en häktad som är i ett fängelse kallas för att personligen höras hos någon annan myndighet än en domstol, kan den häktade för detta ändamål tillåtas avlägsna sig från fängelset för den tid som hörandet kräver. Denna tid får inte, inklusive restiden, överstiga 14 dygn, om det inte finns ett särskilt vägande skäl till det som följer av grunden för hörandet eller av någon annan motsvarande grund.

Om en häktad som är i ett fängelse kallas för att personligen höras hos någon annan myndighet än en domstol, kan den häktade för detta ändamål tillåtas avlägsna sig från fängelset för den tid som hörandet kräver. Denna tid får inte, inklusive restiden, överstiga *sju* dygn, om det inte finns ett särskilt vägande skäl till det som följer av grunden för hörandet eller av någon annan motsvarande grund. *Om en häktad förflyttas till en förvaringslokal som administreras av polisen för att vid förundersökningen bli hörd om det eller de brott som han eller hon har häktats för, får förvaringen i polisens lokaler inte vara längre än 12 timmar, om inte den domstol som avses i 2 kap. 1 § bestämmer något annat.*

Denna lag träder i kraft den 20 .

4.

Lag

om ändring av 6 kap. 5 § i fängelselagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i fängelselagen (767/2005) 6 kap. 5 § 2 mom., sådant det lyder i lag 393/2015, som följer:

Gällande lag

5 kap

Förflyttning från ett fängelse till ett annat

5 §

Närvaro vid domstol eller andra myndigheter

Om en fånge kallas för att personligen höras hos någon annan myndighet än en domstol, kan fången för detta ändamål tillåtas avlägsna sig från fängelset för den tid som hörandet kräver. Denna tid får inte, inklusive restiden, överskrida 14 dagar, om det inte finns ett särskilt vägande skäl till det som följer av grunden för hörandet, av att fången ska hållas avskild eller av någon annan motsvarande grund. (10.4.2015/393)

Föreslagen lydelse

5 kap

Förflyttning från ett fängelse till ett annat

5 §

Närvaro vid domstol eller andra myndigheter

Om en fånge kallas för att personligen höras hos någon annan myndighet än en domstol, kan fången för detta ändamål tillåtas avlägsna sig från fängelset för den tid som hörandet kräver. Denna tid får inte, inklusive restiden, överskrida *sju dagar*, om det inte finns ett särskilt vägande skäl till det som följer av grunden för hörandet, hållande i avskildhet eller av någon annan motsvarande grund.

Denna lag trädar i kraft den 20 .

5.

Lag

om ändring av 1 § i lagen om behandling av personuppgifter vid Brottspåföljdsmyndigheten

I enlighet med riksdagens beslut
fogas i lagen om behandling av personuppgifter vid Brottspåföljdsmyndigheten (1069/2015)
1 § ny 2 mom., som följer:

Gällande lag

Föreslagen lydelse

1 §

Lagens tillämpningsområde

*Vad som i denna lag föreskrivs om intagna
i en enhet vid Brottspåföljdsmyndigheten gäl-
ler även den som ålagts häktningsarrest en-
ligt 2 kap. 12 a § tvångsmedelslagen
(806/2011) eller som meddelats förstärkt re-
seförbud enligt 5 kap. 1 a § i den lagen.*

Denna lag träder i kraft den 20 .

6.

Lag

om ändring av 1 a § i lagen om ersättning av statens medel som till följd av frihetsberövande skall betalas till oskyldigt häktad eller dömd

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om ersättning av statens medel som till följd av frihetsberövande skall betalas till oskyldigt häktad eller dömd (422/1974) 1 a §, sådan den lyder i lag 344/1989, som följer:

Gällande lag

1 a §

Har någon meddelats reseförbud, skall om hans rätt till ersättning för denna frihetsinskränkning i tillämpliga delar gälla vad denna lag stadgar om anhållnas och häktades rätt till ersättning för frihetsberövande.

Föreslagen lydelse

1 a §

Om någon har meddelats reseförbud eller förstärkt reseförbud eller ålagts häktningsarrest gäller i fråga om hans eller hennes rätt till ersättning för denna begränsning av friheten vad som i denna lag föreskrivs om anhållnas och häktades rätt till ersättning för frihetsberövande.

Denna lag träder i kraft den 20 .
